

Informazioni su questo libro

Si tratta della copia digitale di un libro che per generazioni è stato conservata negli scaffali di una biblioteca prima di essere digitalizzato da Google nell'ambito del progetto volto a rendere disponibili online i libri di tutto il mondo.

Ha sopravvissuto abbastanza per non essere più protetto dai diritti di copyright e diventare di pubblico dominio. Un libro di pubblico dominio è un libro che non è mai stato protetto dal copyright o i cui termini legali di copyright sono scaduti. La classificazione di un libro come di pubblico dominio può variare da paese a paese. I libri di pubblico dominio sono l'anello di congiunzione con il passato, rappresentano un patrimonio storico, culturale e di conoscenza spesso difficile da scoprire.

Commenti, note e altre annotazioni a margine presenti nel volume originale compariranno in questo file, come testimonianza del lungo viaggio percorso dal libro, dall'editore originale alla biblioteca, per giungere fino a te.

Linee guide per l'utilizzo

Google è orgoglioso di essere il partner delle biblioteche per digitalizzare i materiali di pubblico dominio e renderli universalmente disponibili. I libri di pubblico dominio appartengono al pubblico e noi ne siamo solamente i custodi. Tuttavia questo lavoro è oneroso, pertanto, per poter continuare ad offrire questo servizio abbiamo preso alcune iniziative per impedire l'utilizzo illecito da parte di soggetti commerciali, compresa l'imposizione di restrizioni sull'invio di query automatizzate.

Inoltre ti chiediamo di:

- + *Non fare un uso commerciale di questi file* Abbiamo concepito Google Ricerca Libri per l'uso da parte dei singoli utenti privati e ti chiediamo di utilizzare questi file per uso personale e non a fini commerciali.
- + *Non inviare query automatizzate* Non inviare a Google query automatizzate di alcun tipo. Se stai effettuando delle ricerche nel campo della traduzione automatica, del riconoscimento ottico dei caratteri (OCR) o in altri campi dove necessiti di utilizzare grandi quantità di testo, ti invitiamo a contattarci. Incoraggiamo l'uso dei materiali di pubblico dominio per questi scopi e potremmo esserti di aiuto.
- + *Conserva la filigrana* La "filigrana" (watermark) di Google che compare in ciascun file è essenziale per informare gli utenti su questo progetto e aiutarli a trovare materiali aggiuntivi tramite Google Ricerca Libri. Non rimuoverla.
- + *Fanne un uso legale* Indipendentemente dall'utilizzo che ne farai, ricordati che è tua responsabilità accertarti di farne un uso legale. Non dare per scontato che, poiché un libro è di pubblico dominio per gli utenti degli Stati Uniti, sia di pubblico dominio anche per gli utenti di altri paesi. I criteri che stabiliscono se un libro è protetto da copyright variano da Paese a Paese e non possiamo offrire indicazioni se un determinato uso del libro è consentito. Non dare per scontato che poiché un libro compare in Google Ricerca Libri ciò significhi che può essere utilizzato in qualsiasi modo e in qualsiasi Paese del mondo. Le sanzioni per le violazioni del copyright possono essere molto severe.

Informazioni su Google Ricerca Libri

La missione di Google è organizzare le informazioni a livello mondiale e renderle universalmente accessibili e fruibili. Google Ricerca Libri aiuta i lettori a scoprire i libri di tutto il mondo e consente ad autori ed editori di raggiungere un pubblico più ampio. Puoi effettuare una ricerca sul Web nell'intero testo di questo libro da <http://books.google.com>

233 (samengevoegd met NK 849 met

F44

127 en 225
962 940
1 3

DES ERAS

MI ROTERODAMI

LIBER CVM PRIMIS PIVS DE

preparatione ad mortem, nunc primum

& conscriptus & editus.

ACCEDVNT HVIC

OPVSCVLO EPISTOLAE ALI

quot serijs de rebus, in quibus item ni-

hil est non nouum ac recens, ue-

rum ita excusa, ut seorsim

uendi queant.

צו לְכִיתֶם בִּי מִתְּאֵת וְלֹא תִחִיחַ *Esa. 38:*

ἀποκρίσεις οὐ κακοὶ οὐ κακοὶ οὐ κακοὶ οὐ κακοὶ οὐ κακοὶ *Ap. 14*

Mibi uiuere Christus est, & mori lucrum. Philip. 1.

EXCVDEBAT ANTVERPIAE MI

CHAEL HILLENIVS, ANNO

M. D. XXXIII.

DES. ERASMVVS ROTER. CLA-
riss. V. D. Thomæ comiti Vuilfisheriæ
& Ormaniæ S. D.

D ipsum Christianæ philoso-
phiæ Colophonem me vocas
vir clarissime, sed pietatis studio
quam fortunæ ornamentis cla-
rior, dum adhortaris vt superio-
ribus addam vel breuem com-
mentarium, quomodo se quisque ad mortem
præparare debeat. Hic est enim extremus hu-
manæ vitæ veluti fabulæ actus, vnde pendet
vel æterna felicitas hominis, vel æternum exi-
tium. Hic est supremus cum hoste conflictus, a
quo Christi miles sempiternum expectat tri-
umphum si vicerit, sempiternam ignominiam
si victus fuerit. Equidem in hoc negotio iam
dudum totus eram, quum adhortatio tua mi-
hi veluti calcar accessit currenti. Quanquam
tum quidem vni mihi philosophabar. Sed tua
pietas cupit, vt hic quoq; fructus per nos fiat
multorum communis. Vtinam domini beni-
gnitas largiatur sanctissimis votis tuis meoq;
coniatui felicem euentum, ego certe non relu-
ctabor illius voluntati, cuius instinctu hoc me-
um obsequium abs te postulari arbitror. Vale.
Apud Friburgum Brisgoiæ Calend. Decem-
bres M. D. XXXIII.

DES. ERASMI ROTER. LIBER

quomodo se quisq; debeat prępare
ad mortem.

mors terribilis

Mnium terribilium maxime terribilis est mors, **Aristoteles,**
ait quidam magni nominis philosophus, sed

qui nō audierat cęlestę illum philosophũ, q nos docuit non verbis tantũ sed evidentibus etiã ex

emplis, hominẽ morte corporis nō perire, sed distrahi, animam velut e molestissimo carcere educi in beatam requiem, corpus item aliquã

corpus alicui

do ad glorię societatem reuicturum. Non audierat illud *ἀέθωρα* Spiritus: Beati mortui qui in domino moriuntur. Non audierat Paulum lamentantem ac suspirantem. Cupio dissolui & esse cũ Christo. Et, Mihi viuere Christus est, mori lucrum. Sed mirandum non est, si qui credunt totum hominẽ morte perire, nec habent hanc spem, quam sola in Christũ fides nobis porrigit, quum aliorum mortem deplorāt, tũ suam horrent atq; abominantur. Illud potius mirandum, tam multos esse mei similes, qui quũ vniversam philosophiã Christianã & didicerint & profiteantur, tamen sic expauescũt mortem, quasi aut credant nihil hominis superesse ab exhalata anima, aut Christi promissis diffidant, aut de se prorsus desperēt, quorũ primum est Sardanapalicorum, alterum incredulorum, tertium dei misericordiam ignorantium.

Apo: 14.

Phil: 3 *mors cupiebat p*

desperantia, incredulitas, de misericordia homines morte exspectare facies

A 2

tium,

DE PRAEPARATIONE

tium. Hac in parte similes videntur gentibus
que Deum ignorant. Deum enim ignorat, qui
nescit illum esse infinitæ misericordiæ. Illud
extra controuersiam est, quod hominum vul-
gus sic expauescit ad mortis recordationem,
partim ab infirmitate fidei proficisci, partim
ab amore rerum mundanarum. Nescit repis-
dere qui cum Apostolo plena fiducia dicit, si-

Deum ignorat
Ro. 14 ue uiuimus domino uiuimus, siue morimur,
domino morimur. Itaq; siue uiuimus siue mo-
rimur, domini sumus. Quod autem dominus

*utela dei mo-
ris agens*

Psal.
22.

semel in suam tutelam recepit, perire non po-
test. Hinc illa prophetica vox imperterritę mę-
tis testis: Si ambulauero in medio umbrę mor-
tis, non timebo mala, quoniam tu mecum es.
Neque enim dominus fidelis vnquam deserit
qui se totos in illius fidem tra diderunt, sed cu-
stodit eos ut pupillam oculi sui. Siquidem il-
le dominus vitæ est pariter ac mortis, cui ni-
hil est mortuum: sed uiuunt omnia, quæ ipsi
per fidem adhærent. Ex fidei imbecillitate na-
scitur amor commodorum temporalium. Nā
si toto pectore crederemus, quæ Deus promi-
sit nobis per filium suum Iesum, facile uilesce-
rent omnia huius vitæ oblectamēta, ac mors
quæ ad illa molesto quidem illo sed breui tra-
iectu trāsmittit, minus esset formidabilis. Cla-

*dei imbecilli-
tate com-
temporalium*

Ec. 41 mat ille sapiens Hebræus: O mors, quam a-
mara est memoria tua. Sed quid addit? Homi-
ni pacem habenti in substantiis suis. Non ait,
habenti diuitias; nam multi homines pijs, pos-
sederunt diuitias; sed in his acquiescēti. Quod
de facul

*de mors ama-
ra est.*

A D M O R T E M 3

de facultatibus dictum est, idem sentiendum de honoribus, voluptatibus, vxore, liberis, cognatis, amicis, de forma, iuuentute, bona valetudine, breuiter de commodorum omnigenere, quæ mors pijs simul ac impijs eripit.

Quo impensius aliquid diligimus, hoc gratius ab illo diuellimur. Si quid mirabere, **Hora,** *quis mundum res amat.*

pones inuitus, ait quidam absque Christo sapiens. Miratur autem hæc temporaria quisquis in illis cõquiescit, tanquam proprijs perceptisq; bonis, quum hæc omnia commendatitia sint ac momentanea, non tantum æquanimò verum & cum gratiarum actione potenda, quotiescunque repetit is qui dedit.

Nam in huius mundi bonis conulescere, fructus est, quibus oportuit vti, atque hoc ipsum etiam obiter ac velut in transitu: quemadmodum admonet Apostolus Corinthios. **Reliquum est, fratres, vt qui habent vxores tanquam non habentes sint, & qui flent tanquam non flentes, & qui gaudent, tanquam non gaudentes, & qui emunt tanquam non possidentes, & qui vtuntur hoc mundo, tanquam non vtantur. Præterit enim figura huius mundi. Viatores sumus in hoc mundo, non habitatores, in diuersorijs, aut vt melius dicam, in tabernaculis peregrinamur, non in patria viuimus. Tota hæc vita nihil aliud est quam cursus ad mortem, isq; perbreuis: sed mortis iam nua est æternæ vitæ. Apud Iudæos quoniam contractus ad certum diem finiebantur ex legis præscripto, quo temporis interuallum erat** **I. Co. 4**

si perigrinamus in seculo.

mors

Le. 25

A 3 breuius,

DE PRAEPARATIONE

breuius, hoc leuior erat rerū indicatura. Quam
to igitur viliora nobis esse debent hæc omnia
momentanea, tot casibus obnoxia, quæ vt nul-
lus casus eripiat, certe mors omnibus adimit
omnia. Adde huc quod qui currunt in stadio
vident quantum spatij a tergo reliquerint, quan-
tum supersit ad metam, & olim qui lubilæum
expectabant sciebant quandiu liceret frui re-
bus emptis. At nemo mortalium est, qui certo
norit se postridie victurum; currimus sed mor-
tem habentes in pedibus, imo toto corpore
nobiscum circumferentes. Vitam gratis accepi-
mus a domino, sed hac lege, vt omni momen-
to reddamus reposcenti. Iam vt contingat se-
nectus, quæ quam paucis contingat, nullus
ignorat, quid est per Deum immortalem, tota
hominis ætas, nisi breuissimum stadiū, in quo
velimus, nolimus assidue currimus, siue dormia-
mus, siue vigilemus, siue deliciamur, siue dis-
cruciemur. Rapit nos torrentis in mortem per-
petuus seculorum cursus, etiam si nobis aut
alijs videamur conuiuere. Ergo si precia re-
rum mundanarum breuitate temporis estime-
mus, vilissima sint oportet, quæ nec horam ha-
bent certam. Quæ vero parui æstimamus, ab
ijs facile diuellimur. Quemadmodum qui do-
mi non agunt, sed peregrinantur, si quid in di-
uersorij aut in via cōmodi sese obtulerint non
admodum adijciunt animum, quippe mox re-
licturi quod delectat, si quid incommodi, fa-
cile perferunt; sic cogitantes, hic prandeo, ali-
bi cœnaturus. Quæ videntur inquit Paulus,
tempo:

*neque caede diei
ubi luxisse se
venit.*

*nectus pariter
et ingit.*

2. Co.
4.

A D M O R T E M 4

temporaria sunt, quæ non videntur æterna. Atque hæc est magna Christianæ philosophiæ pars, quæ nos morti præparat, ut contemplatione rerum æternarum ac cœlestium, discamus temporariarum ac terrenarum contemptum. Plato totam philosophiã nihil aliud iudicabat, quam meditationem mortis. Meditationem autem dixit, præparationem ac velut exercitationem ad mortem, non aliter quàm tyro cum hoste depugnaturus, ad palum exercet sese: quo dicto nihil salubrius, si quidem a philosopho philosophice dictum, Christiani Christiano sensu accipiamus. Neque enim contemplatio mathematicarum formarum a materijs abstractarum, aut idearum Platoniarum imaginatio præstat, ut bene moriamur, sed si fidei oculis subinde speculemur omnem humanum sensum excedentia bonâ, quæ Deus per filium suum Iesum promisit ipsi fidentibus, mala quæ comminatus est incredulis & inobedientibus. Hæc deterrebunt a peccando, illa prouocabunt ad bene agendum. Est quidem æterna veritas in quibusdam disciplinis humanis, sed quæ nemini conciliat veram beatitudinem. Hic æternus est qui promisit, æternus per quem promisit, æterna sunt quæ promittit, æternam felicitatem adferunt cum fide amplectentibus, æternam infelicitatem negligentibus. Hæc meditatio mortis, est veræ vitæ meditatio; nec solum hoc præstat, quod pollicetur philosophus, ut anima minus grauate demigret e corporis domicilio, verum etiam ut cum alacritate spi-

*christiana
philosophia
docet contem-
plationem
mundi.*

*plato.
philosophia
mortis me-
ditatio.*

A 4 ritus

DE PRAEPARATIONE

ritus velut ex obscuro molestoq; carcere gestis
ens exiliat in beatam libertatem, ac lucem illam
vere amabilem quæ noctem nescit. Cor-
pus enim quod corrumpitur aggrauat ani-
mam, ac terrena habitatio deprimit sensum
multa cogitantem. Eoq; clamat diuinus ille
citharædus, Educ de carcere animam meam,
vt confiteatur nomini tuo domine. Summa fe-
licitatis humanæ est, contemplari & laudare
conditorem, redemptorem & gubernatorem
suum, Ad hanc enim finem conditus est ho-
mo. Hanc felicitatem hominis frequenter in-
terpellat huius corpusculi quod circumferi-
mus imbecillitas, tot necessitatibus, tot malis,
tot periculis obnoxij. Itidem & Beatus Pau-
lus grauatus carneo tabernaculo, miserabili-
ter ingemiscēs clamat, Infelix ego homo, quis
me liberabit de corpore mortis hoc? Vidit za-
nim summe beatos esse, qui habitarent in do-
mo domini, laudantes illum in secula seculo-
rum. Sic affecti sunt homines vere pij, quorū,
licet corpora degant in terra, tamen thesauris
cor, & conuersatio in cœlis est. Sed paucorum
est ista fortitudo, nō omnibus datum est cum
Paulo dicere, Mihi viuere Christus est, & morti
lucrum, & Cupio dissolui & esse cum Christo.
Nos hanc consolationem infirmi paramus
infirmis, quibus tamen perfectorum exempla
veluti stimuli sunt ad robur spiritus parandū.
Est igitur per omnem vitam hæc mortis me-
ditatio exercenda ac subinde excitanda fidei
scintilla, vt crescat & corroboretur, cui copu-
ta cha-

et charitas alliciet spem quæ non pudefacit. Nihil autem horum ex nobis habemus, sed Dei dona sunt, assiduis precibus ac votis ambienda si desint, si adsint augenda, ut crescant. Quo fides charitate speque comitata est firmitior, hoc minor est trepidatio. Quod enim plerique sic abhorremus a mentione mortis, maxima ex parte, ut dictum est, fidei infirmitas in causa est. Atqui de Dei promissis oportet esse fiduciam multo certissimam. Si quidem is est vnus qui natura verax, seipsum abnegare non potest. Cui canit Psalter ille eximius: In æternum domine permanet verbum tuum. In cælo & in seculum veritas tua: qui & de seipso pronunciat in Euangelio, Cælum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt. Quid autem promisit? Promisit victoriam mortis, victoriam carnis, mundi, & satanæ, promisit remissionem peccatorum, promisit centuplum in hoc seculo, & vitam æternam in futuro. Sed quomodo promisit? Per iustitiam nostram? Nequaquam, sed per gratiam fidei quæ est in Christum Iesum. Quoq; securiores essemus, prius illud chirographum quod nobis infœliciter descripserat primus Adam, irritum fecit ac deleuit, affigens illud cruci, deditq; nobis chirographum gratiæ, quod consignauit proprio sanguine, & innumeris prophetarum, apostolorum, martyrum ac virginum testimonijs confirmauit, qui suo quoq; sanguine subscripserunt. Subscripsit & vniuersa sancto-
rum Ecclesia, Addidit interim & arrabonẽ spiri-

*Deus in vlt
 et in promi
 semp vora*

*victoria p
 73*

*gratia fide
 remissionem
 Colof pecca
 moru
 sen, 2.*

A 5 tus, ne

DE PRAEPARATIONE

tus, ne vlla ex parte vacillare possit nostra fiducia. Nec his contenta Dei bonitas, huius victoriae exemplum euidentis & insigne dignata est omnibus exhibere in filio suo vnigenito. Quod enim ille vicit, vtiq; membris suis vicit, qui se totum nobis impendit. Quid enim nos vermiculi poteramus ex nobis? Christus est iustitia nostra, Christus victoria nostra, Christus spes & securitas nostra, Christus triumphus & corona nostra. Ille natus est puer, sed quod non omisit Esaias, nobis natus est, nobis datus est. Itidē nobis docuit, nobis sanauit morbos, eiecit daemones, nobis esuriit ac sitiit, nobis contumelijs affectus est, nobis sub mortis tempus angore tædioq; vitæ perculsus est, nobis sudauit sanguinem, nobis vinctus ac cæsus est, nobis mortuus est ac reuixit, denique nobis sedet ad dexteram patris. Dum omnia mala nobis debita in se recepit, ea nobis superanda tradidit, videlicet, iam fractis illorum viribus, ac pro modo afflictionum addito spiritus robore. Monstrauit vincendi viam, addit certandi votum, certantibus auxilium supeditat. Sic ille vincit in nobis, si modo nos in illo maneamus. Manemus autem per fidem & charitatem. Si quis requirat, vbinam extet hoc chiographum, quod nos securos reddat. In scripturis canonicis, in quibus legimus verba Dei non hominum. His non minus habendum est fidei, quam si Deus illa tibi proprio fuisset ore proloquutus. Ausim dicere, & aliquāto amplius. Nam si Deus per creatam aliquam speciem

*ps omnia ob
lostra vobis
atq; fecit.*

*scripturis ca
nonicis fidei
atq; adhibenda*

speciem tibi loqueretur, fortassis quorundam
 piorum hominum exemplo subhæsitates, nū
 quid fuci lateret in imagine. At istam hæsitā
 tionem omnē nobis penitus exemit Ecclesiæ
 Catholicę perpetuus consensus. In hoc ergo
 chirographo per omnem vitam philosophari
 optima ad mortem præparatio est. Quem
 admodum ait Apostolus, vt per patientiā &
 consolationem scripturarū spem habeamus:
 Rursus si quis quærat quomodo & quando
 Christus hæc deuicit, Carnem deuicit ac vin
 cendi rationem ostendit, quum iuxta naturā
 assumptam mortem exhorrescens ait patri.
 Verum tamen non sicut ego volo, sed sicut tu
 Et alibi de se testatur, non veni vt facerem vo
 luntatem meam, sed eius qui misit me. Nihil
 est tam horribile naturæ humanę, quod auxi
 lio Christi non superetur, si nos totos commit
 tamus ac submittamus voluntati diuinę, & in
 grauissimis afflictionum procellis semper il
 lud optimi senis ac laudatissimi regis habea
 mus in animo: Dominus est, faciat quod bo
 num videtur in oculis ipsius. hæc verba ma
 gica non sunt, sed omnibus incantamentis
 efficaciora. Quæ quisquis ex animo pronun
 ciarit, & in hac fiducia persistit, non est qđ
 desperet, etiam si vniuersum malorum agmen
 vna cum ipsis inferis in vnum irruat hominē.
 Omnipotens est qui pugnat pro nobis, quiq;
 loquit in Psalmo. Cū ipso sum in tribulatione
 eripiam eum & glorificabo eum. Cum audis,
 eum ipso, noli tuas vires expendere, sed au
 xiliantis

Ro. 15

1. Re. 3
 2. Re.
 10. &
 15.

90.

DE PRAEPARATIONE

xiliantis potentiam respice. Cum audis, eripiam eum, noli despondere animum, si diutius urget afflictio. Faciet ille sine dubio quod promisit & nouit quando expediat te leuari malis. Cum audis, glorificabo eum, certum habeto te quemadmodum Christo fuisti confors crucis, & gloriae futurum consortem. Sed memento quid praecesserit, clamauit ad me.

*omi t'bra
one ad do
imū sōm cla
aduz.*

Tuum est clamare, & clamare ad dominum, non ad mundi praesidia, non ad vires ac benefacta tua, sed ad dominū qui solus potest ab his malis eripere. Nihil hominis natura fragilius, & tamen nemo verbis consequi valeat, quā atrocibus malis ac terroribus sit obnoxia,

*atura mē
ana quof
a hō' obnox*

Vt enim omittam fulmina, terrae concussiones, maris inundationes, telluris hiatus, bella, latrocinia, homicidia, veneficarum artes: quis percenseat omnes morborum formas? Et in his quae multi sunt, tam horrendi, tamque cruciabiles, ut ad solam mentionē contremiscat homo, quod genus sunt Epilepsis, paralyfis, exulceratio vesicae, Phrenesis. Taceo pestilentiarū subinde in peius sese aduersus medicorum remedia innouantium crebros incurfus, ut verissime dictum sit illud.

Mille modis leti miseris mors vna fatigat.

Qui fieri possit, ut nos & corporibus, & animis tam infirmis, tam immanibus procellis pares esse valeamus? Prorsus actum esset de nobis, etiam si nullum accederet peccatum, nisi dextera domini subleuaret imbecillitatem nostram, Superest mundus non mediocre certamen

A D M O R T E M. 7

tamen afferens pijs. Mundum autem apprehen-
dit veterem hominem cum actibus & concu-
piscentijs suis. Tãetsi mundi nomine non ab-
surde possis accipere homines huic mûdo de-
ditos qui nunquam desierunt, nec vnquam
desinent summa vi belligerari aduersus Chri-
stum & huius discipulos. Verum ad hoc cer-
tamen animat nos dominus dicens: Confidi-
te, ego vici mundum. Quam autem ille fue-
rit alienus a mundanarum rerum concupiscẽ-
tia declarat quum ait: Filius hominis non ha-
bet vbi reclinet caput suum. Nam in eo quif-
que reclinat caput, in quo conquiescit ani-
mus ac velut indormiscit. Quam autem vio-
lentus & improbus sit hic mundus, norũt qui
ferio conantur pie viuere in Christo Iesu. Con-
cupiscentias nostras in se recepit, sed non ali-
ter quam recepit peccatum, pro nobis depen-
dens supplicium quod nostris affectibus, & a-
ctis debebatur. Cæterum quicquid hic mun-
dus habet machinarum, id totũ expediuit in
dominum, probra, infamiam, insidias, poten-
tiam, cruciatus, mortes. Quid nõ fecit mûdus
vt Christi nomen funditus extingueret? Et ec-
ce viuũt ac floret in cœlo pariter ac in terra. Vi-
cit autem dominus, nõ vt dormitarem, sed
ne desperarem. Hostem nobis tradidit non
omnino mortuum, sed fractum ac vincibilem
quo nobis per certamen parata esset corona
gloriæ. Si quæras quomodo vincatur mun-
dus, Iohãnes intimus Christi discipulus docet.
Hæc est, inquit, victoria quæ vincit mundum

*mûdus
ad faciend
nostre*

Io. 19.

Lu. 9.

*mûdus et
aboluz
no omnino
tuni h fract
ac vincibile*

Ioh. 5
fides

DE PRAEPARATIONE

*occidit
alios non*

fides vestra. Certa igitur fideliter, omni fiducia coniecta in dominum, nec dubita quin illius auspicijs praesidijsq; victor sis euasur⁹. Restat peccatum in quo infeliciternati sumus, & in quod post baptismum infelicitius reuoluti, pondus graue, quippe pondus & animum demergens in tartara. Hoc quoque onus nobis importabile, dominus in se dignatus est recipere, quemadmodum praedixerat Esaias, Disciplina pacis nostrae super eum, & liuore eius inati sumus. Item Apostolus, Eum qui peccatum non fecit, pro nobis peccatum fecit, vt nos efficeremur iustitia dei in ipso. Peccatum vna res est quae inimicitias gignit inter deum & hominem, quemadmodum testatur Esaias

53. At misericors pater, quum nulla reperiretur satisficax hostia ad abolenda scelera generis humani, misit filium suum, agnum expertem omnis maculae, hac vere pura victima mundum reconcilians sibi. Dixerit hic aliquis: Si per Christum sublatum est peccatum, vnde fit, vt omnis mortalium vita peccatis vndiq; sca

2. C. 5 teat? Iam enim & de bonis hominibus loqr. Non sustulit in totum peccatum, sed vires illius fregit, non vt nullum sit in nobis, sed ne regnet in nobis, quemadmodum regnat in his, q non fixerunt spei suae ancoram in domino lesu ac seruiunt concupiscentijs suis. Eoq; Paulus hortatur ne committamus, vt peccatum regnet in nostro mortali corpore. Relicta est nobis certandi materia, sed porrecta sunt arma, quib⁹ muniti superemus, Sic efficimur iustitia dei

*non passio xpi
sustulit peccata*

A D M O R T E M. 8

ffitia Dei, nō ex operibus nostris, sed ex gratia
 Dei; Per quem? Per ipsum, quē pro nobis pecca-
 tum fecit, & de peccato damnauit peccatum.
 Restat Satanas & peccati & mortis parens ac
princeps tenebrarum harum, cuius potentiam
& malitiosas artes nunquam cessantes, hor-
rent filij lucis dum trepidi clamant ad patrē,
Ne nos inducas in tentationem, sed libera nos
a malo. Hic est ille tentator & accusator fra-
trum, qui iuxta beati Petri sermonem, circumit
tanquam leo rugiens, quærens quem deuoret.
 Verum & huius assultus dominus tum vicit
 ipse, tum vincere nos docuit. Frequenter ador-
 tus est dominum: hoc enim subindicat Lucas
 quum ait, & recessit ab eo ad tempus: sed sem-
 per victus discessit. Quomodo victus? Cly-
 peo scripturarum repulsus, gladio verbi Dei cō-
 fossus. Ergo quoties ille nobis suggerit, quod
pugnat cum voluntate diuina in sacris expres-
sa voluminibus, verbi diuini mucrone confo-
diatur, atque exemplo Dauidis, quinq; limpi-
dissimis lapidibus de torrente scripturarum
collectis deiciatur. Sed nos cum hoc Goli-
ath congressuri, prius abiciamus arma Sau-
lis, quæ est Panoplia superbiæ: hæc est fiducia
mundanæ sapientiæ, confidentia virum ac
meritorum nostrorum, quæ magis onerant,
quam muniunt: sufficiat nobis baculus fidei,
qui consolatur ac fulcit nos in hac peregrina-
tionē, & quinq; verba quæ beatus Paulus lo-
quitur in Ecclesia. Si vrgeat improbius, audi-
at: Abi retro Satana, iustius est obedire Deo
 ad æter:

*Satanas
3^a ad 2*

I. Pe. 5

*q^o armis
a Golias exp
londus est!*

carite leg

DE PRAEPARATIONE

ad æternam felicitatem vocati, quam tibi ad æternū pellicenti exitium. Hic præcipuas par-

1. Pet. tes agit fides. Vnde Petrus, Cui resistite fortes

5. fide. Crede scripturis, ac fiduciam omnem in

*xpo nostra
victoria.*

Christo repone, & in manibus est victoria. Est

autem dæmoniorum genus, quod non eiicitur nisi per preceationem, & ieiunium. En ha-

bes alia duo tela. Probabile est autem Sata-

*Sabolus xpi
p pcessum est
in porc iude
victis.*

nam, quum toties frustra fuisset adortus dñm

in cruce omnes admouisse machinas, quum

videret instare mortē. Hic enim est extremus

conflictus, e cuius euentu, vel speratur æter-

na. Ait enim; Venit ad me princeps huius mū-

di, & in me non inuenit quicquam. Nec dubi-

um est, quin quod ausus est in dominum, au-

deat & in membra domini. Sed quemadmo-

dum ab ipso victus est, ita per illum vincetur

in nobis. Quum enim oppugnat eos in quib-

us Christus per fidem & charitatem inhabi-

*omo Sata
as dicitur
victis huius
mundi.*

tat; cum ipso Christo bellum gerit, in quo quā

diu perseueramus, turpius vincetur a nobis q̄

ab ipso domino superatus est. Omnia possum

inquit Apostolus, in eo qui me corroborat.

Matt.

12.

Satanas qui cum nobis conflictatio est, dicitur princeps huius mundi, non quod vllum

ius habeat in vllam partem creature, sed quod in his quodammodo regnet, qui mundum diligit. Cæterum qui nos tuetur, dominus est cæli & terræ, qui solo nutu plus valet, quā vn̄a

ærla dæmonum examina cum organis suis. Solus is potuit ingredi domum illius fortis, &

ipso

A D M O R T E M. 9

ipſo alligato diripere vaſa illius. Quid adhuc ſuper eſt tentationum? *Mors, mors inquam illa* ad cuius mentionē contriſtantur omnia. Hæc nec vi depelli, nec fuga vitari, nec artibus eludi poteſt. Præſens nature affectus eſt, ut queſq; res, quod eſt, timeatur. At mors aduerſus hunc nature affectum minicatur exitiū, hoc deſeſt abiliſ, quod coniunctiſſima dividit. Nulla enim arctior copula quā corporis & animæ. Et hunc horrorem nobis domini clementia leuavit. Primum quod ipſe noſtra cauſa non grauatus eſt mortis horrorem, & mortem ipſam, eamq; igitur nominioſam iuxta atq; acerbam in ſe recipere. Neq; quenquam ſanctorum quamlibet inſignium, ab hac immunē eſſe voluit, non Abraham fidelem, non Moſen familiariter dilectū, non Dauid virtum ſecondum conſutum, non prophetis quenquam, non Ioannē Baptiſtam de quo extat magnificus domini testimoniū, non matrem vnicę dilectam, nō ſaltem & diſcipulis illum, quem præ ceteris amauit impenſe. A primo homine uſque ad conſummationem mundi, ſtatutum eſt omnibus ſemel mori. *He. 9* de Græcis dicta *μορτὴ* nec τὸ *μὴν*, quod omnibus ex æquo ſit diſtributa. Regibus, Pontificibus, ſatrapis reque ac coloniſ & mendicis. *mors a vni* *dedo* *ei pede proſ* *recond tūare* *plurimūq; t* *gumbia* Cuius igitur impatientiæ fuerit, nolle tolerare malum, cum talibus tantis ac tam multis communi. Tu quod nature velis nolis perſoluedum eſt, reſugis cum oſibus ſanctis ſubire. Quia natura erat immortalis, pro te factus eſt mortalis, Et tu quū morti ſis natus, actories mor-

B tem

DE PRAEPARATIONE

tem commiserueris, postulas vnus omnium fieri
berri immortalis? Hic igitur tecum reputa quot
& quales habeas consortes, & æquiore animo
feres conditionem tuam. Alioqui nihilo vere-
cundius est indignari quod morituri sumus, quā
si indignemur, quod nati sumus, aut quod ho-
mines conditi sumus non angeli. Hoc est pri-
mum mortis lenimentum, haudquaquam exi-
guum. Id fiet efficacius, si veram subducamus
rationē, qualia sunt quæ hic relinquimus. Mul-
tos enim discruciat mors, tantū intuentes quæ
cōmoda hic relinquunt. Tū in mentē veniunt,
*ind mortis
nimētū.* iucundus solis aspectus, pulcherrima cœli ma-
china, amœna mundi vernantis species, lusus,
cōuiuia, vxor, liberi, domus, horti. Sed aperien-
dus est alter oculus, quē perspicias, quanto plus
malorum hic relinquant quam bonorum, & in
his ipsis quæ bona videntur, quantū admixtū
sit calamitatis, & amaritudinis. Recurrat me-
moria per omnis vitæ gradus, quā sordida cō-
ceptio, quā periculosa gestatio, quam miseran-
da natiuitas, quot malis exposita infantia,
quot obnoxia iniurijs adolescentia, quot vitijs
inquinata iuuentus, quot curis districta virilis
ætas, quā calamitosa senectus: & haud scio an
quē reperiturus sis tam felici sorte natum, ut
si Deus concedat ijsdem vestigijs ab ipso con-
ceptu per omnem acti temporis seriem ad sene-
ctutem recurrere, ijsdem fruituro bonis, eadem
perpessuro mala, accepturus sit conditionem.
Quā igitur insignis incogitantia est, tātō pere-
cōturbari, quē est deponendum, quod nobis si
liceat

Neat ab integro repetere, si minus recusatur. O-
 mmitto nunc mala, quibus hæc vita sic est inuo-
 luta, ut quidam ethnici iudicarent nihil ad hunc
 ut illorum more loquar, homini datum benefi-
 cētius, quam quod addiderint facultatem ab-
 rumpendi vitam quoties visum fuerit, & nobi-
 lis ille poeta non dubitarit pronunciare nullū
 esse animal homine calamitosius. Quod si le-
 uis est ethnici vatis authoritas, Ecclesiastes il-
 le sacer non veritus est scribere, meliorem esse
diem mortis quam natiuitatis. Tātum de ma-
 lis, nunc de bonis, subducito rationem, quan-
 tum curarum ac molestiarum attulerint opes,
 a quibus nunc diuelli non potes. Quāto plus
 aloes quam mellis attulerit vxor, cuius amore
 nunc horres mortem. Quantum attulerit soli-
 citudinis liberorum educatio, quantum offen-
 sionum ac dedecoris illorum mores, Adde his
 animum hominis semper in peius vergentem
 Vtenim nō sit in omnibus, certe in plerisq; ve-
 rum est illud Augustini, Qui maior est ætate
maior est iniquitate. Denique pone ad dexte-
 ram huius vitæ commoda, ad leuam incom-
 moda, & expende totius æui quod hic agim⁹
 breuitatem. Infantia nō sentitur, adolescentia
 præteruolat aliud agentibus. iuuētus excipi-
 tur varijs curis, senectus obrepit imprudētibus
 Quid autē est hæc tota summa, nisi punctū ad
 illam eternitatem ad quam emigramus, si qui-
 dem hic pie vixerimus: extrahimur, si impie.
 Harū rerum seria contemplatio nō leue reme-
 dium est aduersus horrorem mortis. Alterum

melius am
 mal somi
 calamitosi

melior e
 die, mor
 quæ natiu
 tis.

Augusti

DE PRAEPARATIONE

7 leuime
2.
est. hoc etiam efficacius, quod dominus pro te
moriens effecit, vt mors quae prius erat transi-
tus ad inferos, nunc sit ianua caeli, & quae olim
fuit initium eternorum cruciatuum, nunc sit ad-
itus caelestium gaudiorum, vt iam Christo fide-
tibus mors non solum damnosa non sit, sed sum-
mopere lucrifera. Ac ne qua pars hominis de-
sideraretur, ipse resurgens cum sanctis complu-
ribus fecit nobis certissimam spem, fore, vt cor-
pora reuiuiscant in nouissimo die, iamque glori-
ficata recipiant suam quaeque hospitem anima
solatio deinceps futura, non oneri. Sed de mor-
te mox incidet dicendi locus. Vt autem peraga-
mus, quod nunc agimus, Superest his omnibus
artaxus. In vnum aceruum conflatis terribilius malum,
Tartarus, vnde negat redire quaequam, abfor-
bens omnia, nec vniquam reddens deuorata.
21 Hoc est barathum desperationis, & vt Apoca-
lypsis loquitur, mors secunda. Cogitet quisque
qualis sit illa vita, vbi summum malorum est im-
mortalitas, vbi magna cruciatus pars est dae-
monum & impiorum hominum societas, vbi
ignis nunquam extinguedus, ad quem noster
collatus, mera glacies est; adde quod illic ince-
dium est minima dolorum portio, qui tamen
tantisunt, vt ab hominis intellectu, comprehen-
di non possint, sicut nec piorum felicitas. In ma-
lis licet grauissimis, licet diutinis, aliquid tamen
seuamenti adfert spes, veluti stellula quaedam p-
cul allucens in defissima caligine, sed gehena
cum summis malis summam habet desperatio-
nem. Huius igitur horror superat omnem hor-
rorem,

A D M O R T E M

rorem, quem tamen clemētissimus redemptor
 vt nobis mitigaret, in se recipere dignat⁹ est.
 Quod in horto expauit, & angore extremo sic
 correptus est, vt sudaret sanguinem, nostrę na-
 sure erat infirmitas. Quod aut affix⁹ cruci cla-
 mat, Deus me⁹, Deus me⁹ quur deseruisti me?
 Longe a salutę mea verba delictorū meorum,
 videtur gehennę horrorem animo perferuisse.
 Quid enim superest a deo destitutis, nisi extre-
 ma desperatio? Nec mirū videri debet, si hanc
 tristissimam affectionem in se recepit, qui pec-
 cata omnium in se receperat, vt vtrunq; malū
 nostris viribus insuperabile, sua misericordia
 redderet superabile. Nec ista minunt dignita-
 tem redemptoris, sed ineffabilem arguūt cha-
 ritatem erga genus humanum. Sub eiusdē ty-
 po David loquitur in Psalmis: Circundederūt
 inē dolores mortis, & torrentes iniquitatis cō-
 turbauerunt me, & p̄occupauerūt me laquei
 mortis. Nos gehennā merueramus, ille inno-
 cens expauescit pro nobis, quo si similis affe-
 ctus inuadat animum nostrum ex scelerū cō-
 scientia vel ex imbecillitate naturę, nō abijcia-
 mus nosmetipsos, sed in Christum intētis ocu-
 lis etiam desperando speremus. Desperet licet
 caro, desperet ratio, tamē ex ipsīs inferis fides
 clamat ad dominum, quem admodum Iōnas
 iam deploratus de ventre Ceti clamauit & ex-
 auditus est. Nam & id commonstrat Psalmus
 quum protinus aditugit. In tribulatione mea
 inuocaui dominū, & ad deū meum clamaui.
 Et exaudiuit me de tēplo sancto suo. Dei tem-

*xps in cruce
 gehennę horro-
 res nō p̄feru*

Matt.
 27.
 Psal.
 21.

17.

DE PRAEPARATIONE

plum ecclesia est, hæc est arx fidei, vrbs fortitudinis nostrę Sion. Huc si quis vel ab extremis inferis intēdat clamorem viua adhuc scintilla fidei exauditur. Ergo quum vniuersę vires hominis demersę sunt ad inferos, fides tamē daretur cū beatissimo Iob : Etiā si occidat me sperabo in eum. Nam hoc est cū fiducia magistro Abraham cōtra spem in spem credere. Hęc igitur tāta mala domini bonitas nobis nō mitigauit ac fregit tātum, vt licet lacessant ac terrent, tamen extinguere non valcāt, verū etiam extrema damna nobis vertit in optimū lucrū. Quid enim lædit peccatum adherentes Christo? Quid nisi vt ibi abundauit peccatū, abundet & gratia & plus diligat, cui plus dimissum est: Quid proficit Satanas indefinēter incessēs membra Christi? Quid nisi quod auget illorū præmia & illustrat coronas, Quin & ea mala, quę nobis iuxta mortalitatis conditionē cū pijs pariter & impijs sunt communia, redemptoris clementia vertit nobis vel in lucrum, vel in medicinam, quāquā & hic lucrum est: in lucrum si a peccatis immunes ista toleranter ferimus domino gratias agētes pro omnibus: in medicinam, si quid residet in nobis repurgandū vel sectione vel vstura, vel amaro pharmaco. Quo de genere sunt, morbus, paupertas, senectū, orbitas, aliāq; innumera, quib⁹ tota hominum vita est vndiq; obsita. Hęc si nos ad murmur, desperationē, aut blasphemiam pertrahunt, Satanae sunt instrumēta, proq; remedijs sunt venena. Sin ob id tantū perferūtur, quia vitari

11
v. ba m
d. noia.

mala omib⁹
communia
tolerāt⁹ se
renda.

vitari non possunt, quo animo complures, qui Christum ignorabant, constanter cruciatus ac mortem pertulerunt, naturæ sunt afflictiones. Sin ea tanquam de manu propitij parentis obedienter atq; etiã cum actione gratiarũ recipimus, reputantes quanto acerbiora commeruimus, & q̄ dira Christus innocens passus sit pro nobis commeritis, iam non sunt afflictiones, sed salubria remedia, aut cœlestiũ præmiorum incrementa. Illic agendæ gratiæ indulgentissimo parenti, qui flagellat omnem filiũ quẽ Heb. recipit, interim mollibus ac breuibus remedijs 12. sanans vlcera nostra, vt parcat in futuro. seculo: Hic laudanda Imperatoris nostri benignitas, qui militibus suis subministrat virtutis materiã vt coronet magnificentius. Vtrobq; magnum est lucrum, nisi forte mediocre lucrum videretur, quum capitali morbo laboras, deuorat amara catapotia, leuiq; ac temporaria molestia, & mortis periculum effugit, & perpetua sanitatis dulcedine fruitur, aut quum miles obvnius horulæ conflictum, summas per omnem vitam opes, summosq; honores consequitur. Et hoc quoq; pacto dominus noster clementissimus omnia pertrahit ad se, si modo ad signum illud in sublimi propositum oculos intenderimus. Attrahit ad se omnia mala nostra, ea q; vertit in lucrum nostrum, & gloriam suam, quam nobis sibi per fidem insitis cõmunicat. Quid autem luenfiunt, qui in rebus aduersis oculos auerentes a Christo, Deo obmurmurant? Hoc ipsum quod necessatio perferendum

DE PRÆPARATIONE

est molestiæ, sibi cōduplicant, vel decuplant ve-
rius, & pharmacum male sumendo vertunt si-
bi in letale venenum. Hæc nimirū est sublimis
& efficax philosophia, ac mortis meditatio, in
qua si farius ac valens diligenter fuerit exerci-
tatus, hunc mors nō opprimet imparatum. Ex
his aut̄ quæ dicta sunt colligere licet quadru-
plīcē esse mortem, Spiritualem, naturalē, trans-
formatōriam & æternam. Naturalis est separa-
tio animæ a corpore. Spiritualis est separatio
Dei ab animo. Quemadmodum enim anima
est vita corpori, ira Deus est vita animæ. Hæc
peperit naturalē, quod ad necessitatē attinet,
vt est sane pia veterum theologorum opinio.
Ex vtraq; nascitur mors gehennæ, si coeant in-
ter se mors spiritualis ac mors naturalis. Post
mortem animi corporis, non est locus peniten-
tiæ. Superest mors qua transformamur ab ima-
gine veteris Adæ in imaginem novi Adæ, qui
est Christus dominus. Hæc est separatio carnis
a spiritu. Nec hic mediocris est lucta, ne spes
quidem vlla victoriæ, nisi Christi spiritus adiu-
uaret infirmitatē carnis nostræ. Sed illius gra-
tia in nobis occidit veterem hominem, vt iam
agamur non spiritu nostro, sed spiritu Dei, nec
ipsi viuamus, sed viuat in nobis Christus. Hæc
felicissima mors an cuiquam ad plenum obti-
gerit in hac vita nescio. Domini tamen liberali-
tas, quod nostrę deest imbecillitati, de suo sup-
plere dignatur. Hæc mors expetenda est, sum-
moq; studio per oēm vitam meditanda. Quæ
admodū Beatus Paulus scribit Corinthiis: Sē-

*quadruplex
mors.*

de vita aig

2. Co.
4.

per

per mortificationē Iesu Christi in corpore nostro circumferentes, vt & vita Iesu manifestetur in corporibus nostris. Eodem hortatur Colossenses: Mortificate membra vestra quæ sunt super terram. Nō iubet erui oculos, aut amputari manus, aut excari genitalia. Sed quæ membra: Addit, fornicationē, immundiciam, libidinem, concupiscentiam malam & auaritiam. Vulgus hoīum luget mortuos, at Beatus Paulus Colossensibus gratulatur hanc mortē. Mortui, inquit, estis, & vita vestra abscondita est cū Christo in Deo. Hæc mors mater est vitæ spiritualis, quemadmodum peccatum mortis spiritualis pater est, atq; etiam gehennæ. Sed in his mortis generibus præpostere sese gerūt pleriq; mortales. Ad memoriā mortis corporalis quā in horrescimus. Veteres ob id ipsum habebant inuisam cupressum, qđ in funeribus soleat adhiberi, & apium, quod eo coronarentur sepulchra, nec hodie desunt, qui ad turis odorem diris execrationibus vtuntur, qđ vt arbitror hinc in funere fiat suffitus. At mors spiritualis horribilior est sexcentis mortib⁹ corporis, & ad hanc ultro alacresq; festinamus, gloriantes quā male fecerimus, & exultātes in rebus pessimis. Exanimamur quum periculū obijcitur, ne anima corpus hoc miserū destituat, felicitus extra carcerē victura: quanto iustius oportuit exanimari quoties periclitamur, ne Deus æterna vita deserat animam nostram. Domum in qua defunctus est aliquis funestam vcaom⁹, & obturatis natiuis præterimus. Atqui Sapiens iudicatio

qđ sit mortificatio membrorum.

Ibidē

cupressus et apium in funere vtuntur existit.

DE PRAEPARATIONE

Ecc. 7 ge melius, ire ad domum luctus, quã ad domũ
conuiuij. In luctu natura cõtristamur. Sed hæc
 tristitia quia secundũ Deum est stabilem in no-
 bis salutem operatur, dum nos cõmonitos no-
 uissimorum reuocat ad pœnitentiam, nec finit
 nos peccare in æternũ. Feliciter intersunt luctui,
 qui sic deflēt mortem alienam corporis, vt in-
 cipiāt seipso lugere, morte grauiore exanima-
 tos. Vtrum igitur potius, amarum deuorare ca-
 tapotium, vt vnus horæ molestia lucrifacias
 perpetuã sanitatem, an in conuiuio bibere mul-
 sum toxicum quod breui delectatiuncula mor-
 tem adferat? Sed harum rerũ multis a deo nul-
 la habetur ratio, vt in iustis cantent ebrij, sibi
 plaudant qui fraude rem domesticam reddide-
 runt auctiorem, triumphent qui sceleratis arti-
 bus emerſerũt ad honores. An non vulgus ho-
 minum, in delicijs ac voluptatibus carnis volu-
 tari, vocat viuere? At, qui sic viuunt, bis mortui
 sunt. Primum quia spiritu Dei vacāt, dein quia
 iam tum filij sunt gehennæ. Quemadmodum
 enim piorum carne mortuorum vita abscondi-
 ta est in Deo apparitura simul cũ Christo: ita
 in his qui se carni dediderunt, abscondita est
 mors gehennæ, quam circumferunt, apparitura
 in extremo iudicio. Peccatorem in hac vita so-
 la spes separat a gehenna. Quandiu enim spi-
 rat homo, spes est veniæ. Verum etiã atq; etiã vi-
 dendum, ne spes quæ non proficiscitur a fide &
 charitate det nobis verba. Sic sibi blanditur ali-
 quis, iuuenis sum, fruar hoc mundo, vbi ad se-
 nectutem venero pietatem colam. At, *deus*
 quis

*in delictis
 inuit bis
 cor & stit*

pes

A D M O R T E M. 14

quis tibi promisit senectutē? Alius, dum floret
 etas, indulgebo genio. Vbi ducta erit vxor, i-
 piam esse frugi. At ὁ αὐτοκόλας, qui scis an per-
 endie sis victur? Est fortasse q cogitet aliquā-
 do siam monachus, ibi deplorabo vitam ma-
 le actam, interim fruar mundo. Vt vita suppe-
 tat, quis tibi pollicitus est istā voluntatem que
 cupiat pro voluptatib⁹ amplecti pœnitentiā?
 An istam mentem sibi quisquam dare potest?
 Vt ad cor redeat peccator, sola Christi gratia
 præstat. Verum ille libere dat eam, quib⁹ vult
 & quādo vult. Certe quod ad peccatorem atti-
 net, iam nunc in gehenna est. An nō prodigio
 sa cœcitas est, vt homo qui in tam horribili sta-
 tu sit, sibi diem præfigat, ad quē velit resipisce-
 re, cui in puteum delapso aut in carcerem con-
 lecto lenta videretur omnis eduentium festi-
 natio. E puteo statim in clamaret opem homi-
 nis, & in tātis malis constitutus, non protinus
 implorat auxilium Dei, qui solus excitat mor-
 tuos? Quisquis igitur in vita mortem transfor-
 matoriam diligenter meditatus fuerit, tū mor-
 tem spirituales ac gehennę vehementer hor-
 guerit, minus horrebit imminentem mortem
 corporis quæ non separat a Deo, sed Deo pro-
 prius iunxit, finem semel imponit cunctis affli-
 ctionibus, quibus hæc vita tunditur vndiq; &
 transmittit ad sempiternam quietē. Ais. Trā-
 mittit in requiem, sed piorum animas. Recte,
 mors enim peccatorum pessima. Ergo dum vi-
 uis ac vires, da operam vt sis de numero iusto-
 rum, Nam iustus & ille est, qui ex corde agno-
 scit

*mors nat
 ualis propi
 somine deo
 conpist.*

qs in tuis.

DE PRAEPARATIONE

scit ac damnat iniustitiam suā, territusq; gehē
 na, cōfugit ad asylum diuinæ misericordiæ, &
 ad salutifera pœnitētiae remedia. At qui per om-
 nem vitā, perinde quasi sint immortales, in-
 dulgent affectibus suis, ad voces dei toties tā-
 amāter prouocātis ad pœnitētiam Toronæo-
littore, vt aiūt surdiores, quid mirum si pertur-
 bantur quū vrget extrema necessitas? Tūc res-
 est cum morbo qui nō sinit quicq̄ aliud agi, cū
 medicis, cū heredib⁹, cū legatarijs ac captato-
 ribus, cū creditoribus ac debitoribus, cū vxore
 ac liberis, cū œconomis ac famulis, cū amicis
 & inimicis, cū exequijs & sepultura, cū confes-
 sionibus, dispensationibus ac censuris, cū resti-
 tutionibus ac placationibus, cū varijs cōscien-
 tię scrupulis, postremo & cū t̄dei dogmatibus
 Adde his cū mūdo, quem quoniam nimis dī
 lexit, inuitus relinquit, insuper cum ipsa morte
 corporis, ad quam pręparatus non est, deniq;
 cū Satana, qui tunc omnibus vrget machinis,
 cum gehenna, quæ tunc omnibus terriculamē-
 torum suorum laruas ingerit. Atqui ad tantū
 negotiorum agmē nō sufficit ille temporis ar-
 ticulus, sed summa cura agendum, vt ad illum
 extremum omniumq; grauissimū cōflīctū ho-
 mo veniat quam maxime expedit⁹. Roget ali-
 quis quibus modis id possit effici. Audiamus
 Ecclesiasten bene consulente: Memento inq̄,
creatoris tui in diebus iuuetutis tuæ, antequā
veniat tempus afflictionis tuę. Audiam⁹ & Ec-
clesiasticum: Ante iudicium para iustitiā tibi,
18 ante lāguorem adhibe medicinam, & ante iu-
dicium

26m.

in omni vita
 sine affectibus
 non potest sciri
 in omnes res
 rationabilis.

in omni vita
 sine affectibus
 non potest sciri
 in omnes res
 rationabilis.

12

18

AD MORTEM. 15

dicendum interroga teipsum, & in conspectu Dei inuenies propitiationem. Ante languorem humilia te, & in tempore infirmitatis ostende conuersationem tuam. Salubre consilium, etiam si notus nobis esset dies mortis, Nunc multo magis id faciendum est, posteaquam omnis dies cuiq; pro ultimo debet haberi, quoniam nesciat an altus sit illi successurus. Dum uiuimus ac ualemus discutiamus quantum licet, negotiorum teneas; ac prius quam nos morbus lecto affixerit, disponamus domui nostrae. Primum est meminisse creatoris, ut per synceram confessionem & penitentiam cum illo redeamus in gratiam. Exanimamus conscientias nostras, amputantes quicquid ibi reperimus inuisum Deo, ut quum morbus nos protrudet ad tribunal dei, inueniamus propitiationem. Qui rebus florentibus ceruices erigunt aduersus deum, nonne uidemus quam semet abijciant si morbus validus minetur mortem? At quanto gratius deo, si ad quod egrotando sero compellit, mature nostra sponte faciamus. Prosternamus nos ipsos cum Publicano, & Evangelica peccatrice in conspectu dei, lachrymis, elemosynis, precibus, aliisque pijs operibus placantes iram dei, & in tempore agrotationis talis erit mors, qualis fuerit uita nostra. Quidam abhorrent a condendo testamento, quasi hic insit aliquid funesti ominis. Haec est nostrae carnis infirmitas. At qui testamentum ob bono conditum non efficit, ut citius moriaris, sed ut quietus. Hac in parte felicior est in cenobijs benemoratis agerium conditio, quod ab omnibus curis

*duos crede die
tibi. Dehinc se
improm.*

*atena sc le
+ salis aliqui
mor qd afflig
topone te ad
morte.*

*parati. Si
as sep t m u l e
santem.*

DE PRAEPARATIONE

curis testamentarijs liberi sint. Ceterū qui liberos habēt, aut fratres, aut alioq legitimis haeredes, prouideant ne qua in diuidūdis bonis nascatur inter fratres & affines cōtentio; q nō habent, ne relinquāt posteris litium ac rapinae materiam. Breuiter sic ista digerāt explicētq; sani, vt nihil necesse sit ī morbo curis huiusmodi intēpestiuis torqueri. Prēterea si quibus perplexis casib⁹ inuolutus est aliquis, puta de matrimonio, de censuris ecclesiasticis, devotis, de restitutionibus, aut reconciliationibus, eos sanus ac valens explicet, nec vllas tricas referuet in extremum diem. Recte faciūt, qui moriētes heredibus mandant restitutionem fraude patrum, sed longe consultius faciunt, qui valentes id faciunt, quod alijs saepenumero mandatur frustra. Itidem recte faciūt, qui morituri cōdonant offensas omnibus a quibus lesi sunt, ac vicissim orant sibi cōdonari, si quid in quē deliquerunt: sed longe Deo gratius, & ad conscientiae quietem tutius est, si idem faciant valentes, non ob mortis metum, sed ob amorem Christi. Recte faciūt, qui moriētes legant opū suarum partem in subsidium pauperū, sed vltima fuerit multo gratior Christo, si p modum facultatum ipse subleues proximorum inopiā. Nec enim semper peruenit ad egenos, qd illis destinauit moriēs, & si perueniat, iam alie num est non tuū quod impēditur. Quid quod morbi complures eius sunt generis, vt nō dent spatium super his statuēdi: ne iam commemorem casus subitaneos, & inopinatos, qui licet non

nicq̄ de redm
ia in aro sabe
s in valcas
to extica.

estione d
vms sis

emite oes of
efas ate die
nertt.

otioro xpo cle
no fina si ppa
notum ipse met
acior.

non omnes opprimant, omnibus tamen sunt expectandi, quia possunt omnibus accidere. Quemadmodum accidit illi stulto Euāgelico qui sibi pollicitus longā ac suauem vitam, audit, hac nocte repetunt abs te animam tuam. Deprecantur omnes mortē subitanēam & improuisam. Siquidem nusquam non audimus has voces, a subitanea & improuisa morte libera nos domine. Quid est quod orant isti? An omnis inopinata mors detestanda est? Nequaquam. Iustus enim quacūq; morte preoccupatus fuerit, in refrigerio erit. Neq; enim potest esse mala mors quantumuis subita fuerit, quam vita bona præcessit. Quin igitur sic oramus. A mala vita libera nos domine. At qua frōte vocamus mortem improuisam, quæ se quotidie omnibus sensibus ingerit nostris? Ab infantia nostra quid aliud audimus quam gemitus morientium, quid aliud videmus quam efferti funera? quam pompas lugentium? quam monumenta, ac defunctorum titulos? Quod si nos leuiter tangunt, aliena, quoties nobis propius mors vellicat autem funeribus affinium & cognatorū propinqua naturæ necessitudine nos cōtingentium, & amicorum quos mutua charitas nobis arctius adglutinat, quā villos cognatos iungunt naturæ fœdera. Et si hoc quoq; parum est, quoties nos ipsos admonet fragilitatis nostræ? Quis enim nostrum est, qui non aliquoties in vitæ discrimē adductus sit, vel tēpestate, vel latrocinio, vel bello, vel ruina, vel pestilentia, vel morbo? Quocunq; te vertas

mors

no om's mor
inopinata de
estanda est

Sa. 4

mors. sem
in foribz

DE PRAEPARATIONE

mors in insidijs est. Domus cuiq; tutū est refugium. At quam multos opprimunt tectorū ruiturā? Terra solidū elementum, nonne interdum subsidēs totas absorbet ciuitates? Ipse aer quo spiramus ac viuim⁹, sepenumero mors est, quē admodū cibus ac potus. Postremo fames ac sitis nonne quotidie mortem mināstur, ni remedium adhibeas? Quid quod quoties nominatur homo, mortis admonetur. Idē enim nobis declarant, mortales & homines. Quid igitur agunt qui deprecantur mortem improuisam, nisi vt suam accusent improuidentiam? imparatis enim omnis improuisa mors est, etiamsi cētenario veniat. Improuisam appellas, quam omnibus sensibus ingerentē sese atq; impingentem non vides? Sic improuisum fuit diluuium impijs, qui Noe iustitiæ præconem, dum appareret arcā irridebant, edentes, bibentes, iungentes coniugia, quasi non esset euenturum, quod Deus minitabatur. Sic improuisum Sodomis obtulit exitiū, qui Loth emigrantē irridebant. Idē euenisset Niniuitis nisi ad Ionæ præcoriū egissent pœnitentiam. Quisquis nouit se Deū habere iratum, omni momento vindictam expectet, imo vitet potius exemplo Niniuitarū ac Dauidis. Terribilis est ira domini, sed si nos ipsos deiecerimus ad pœnitentiā, in ira sua recordabitur misericordię. Ad Ionę hospitis denuntiationem Niniuitæ cōuersi sunt ad pœnitentiā. At nos ad tot domini nostri denuntiationes surdi, mortem deprecamur improuisam. Tot exemplis ac parabolis inculcat obliuiose tarditatis

*z mors imp
sa.*

Luc.
17.

?

tarditati nostræ, vt ad omne momētum firmos parati, Noe, Loth, & eorū quos ruina turris in Siloa inopinantes oppressit. Addit similitudinem furis nocturni, fidelis œconomi, decē vitæ ginum, ac toties in clamat: Vigilate quia nescitis diem neq; horam, & nobis vlla mors venit improuisa: Venit sed improuidis, aut vt meli⁹ dicā surdis, cecis ac stupidis, qui nec dominū in clamantem audimus. nec quod sese oculis in gerit videmus, nec qđ vñdiq; pungit sentimus. Nec refert quod Dominicus sermo loqui videatur de supremo mundi die. Nā cuiq; supremus vitæ dies, supremus mundi dies est. In consummatione mundi palam celebrabitur vniuersale iudicium, sed interim singulorum animæ simul vt corpus reliquerint, suum ferunt iudicium. Licet nobis ignotum. Dominus autē vtrūq; diem & que nobis ignotum esse voluit, hac quoq; parte declarans indulgentissimam erga nos charitatem. Etenim quum nunc videamus intolerabilem diuitum ac malorum violentiam, quid facerent, si scirent se diutius victuros? Rursus infirmi, vt sunt pleriq; mortales, si certo scirent se peruenturos ad senectutē, huc prorogarent exactioris vitæ studiū: rursus si certum haberent pauculos vitæ dies superesse, tristes & anxij viuerēt, & ad multas actiones reip. frugiferas redderentur segniores. Nunc hoc temperamento vsa est supremi numinis prouidētia, vt cunctis hominibus mors adeo sit certa, vt singuli non minus certo sciāt se morituros, q̄ se iūt. natos esse, vtq; nec summi nec infimi sibi possint vana

C spe

parabola in
Euangelio q̄ b
de mori
Lu. 12 ad mori
Matth.
24:25

utilius s̄
ano generi
ignorare
q̄ mortis q̄
scire.

DE PRAEPARATIONE

spe blandiri: rursus dies mortis a deo incertus, ut eum dominus nec sibi charissimis notum esse voluerit. Itaque fit, ut impij minus lædant bonos, & boni sic abstineant a malis operibus, quasi sint postridie morituri, sic incumbant bonis operibus, quasi diu victuri. Quid igitur sibi volunt, qui ad Chiramantas, astrologos, physiognomantas, genethliacos, ventriloquos, numeros Babylonios & magos currunt, ut sciant æui modum. Clamat Ecclesiastes, nescit homo finem suum, sed sicut pisces capiuntur hamo & aues laqueo comprehenduntur, sic capiuntur homines in tempore malo, quum eis extemplo superuenerit: & nos ab his volumus scire finem nostrum qui ipsi finem suum nesciunt? An quod Christus æterna veritas nesciri voluit, quia scire non expedit, inuito Christo discant a vanis hominibus? An Christianis placet exemplum impij Saulis? Quid autem illi profuit malefica, nisi ut bis moreretur? Sunt & ij quidem non mali, qui petunt a Deo certum mortis genus, orant ut certos menses decumbant, quo vel hoc tempus impendant pœnitentiæ & confessioni. Sanctius est illorum votum, qui mortem optant, quam minime molesti sint suis. Hoc enim a charitate proficiscitur. Sed firmioris est fidei, mortis genus ac spatium ægrotatiõis Deo committere. Nouit ille quid nobis expediat & quod nobis est optimum dabit. Sunt innumeræ mortis forme, & in his quedam horribiles, siue quod subito necent, quod nonnullis in ipso accidit cõuiuiuo, siue quod acerbos ac diutinos habeat cruciatus,

*ine quasi
did mori
mens op
i semp
met.*

*inas cog
fieri se
cive quid
e Sabine
et fuerunt.*

*aria gene
a mort.*

ciatus; vt paralyfis, & ischiace, siue qđ abomi-
 nandam habeant speciem, veluti qui tenaci pi-
 tuita p̄focati nigrescunt, siue quod vsus lin-
 guę mētisq; sanitatem adimant, vt apoplexis
 phrenesis ac nōnullę febres, saliaęq; peculiare
 quę homines impellunt vt se p̄cipitēt, aut in
 puteum insiliant, aut laqueo p̄focēt guttur,
 aut gladio seipsos confodiāt. Sunt enim mor-
 bi qui interiora mētis organa vitiāt, quos vul-
 gus dēmoniacos appellat. Ne ex his quidē iu-
 dicādus est homo, quādo Chrysofostomus mo-
 nachum dēmonio obnoxiiū amātissime con-
 solatur, Quāquam ea mortis genera, quę ma-
 nifestam habent speciē impietatis, Christianę
 pietatis est deprecari atq; abominari. Contra
 quosdam videmus tā placide emori, vt obdor-
 miscere non emori videantur. Sed quęcūq; ac-
 ciderit mortis forma, nullus hinc æstimādus
 est. Ne de ijs quidem qui ob commissa facinō-
 ra dant p̄nas legibus, licet mortem sortiātur
 infamem, temere iudicādum est. Nam fieri po-
 test, vt qui ob excitatam seditionē disseccatur
 in quatuor partes, migret in angelorum cōtu-
 bernium, quum alius in veste Franciscana mo-
 riens ac religiose sepult⁹ demigret ad inferos.
 Dominus est qui de his iudicat. Varijs modis
 suos exercet ac purgat Deus, sed vt dixi nulla
 mala mors haberi debet, quam bona vita p̄-
 cesserit. Interdum qui placidissime expirant,
 demigrant ad æternos cruciatus, contra qui
 miserabiliter torquentur, euolant in requiem.
 Quidam optant plenam confessionem an-

*genus moris
mors est n
morsu*

*mors illa
no est ma
qua vita
bona p̄cess*

DE PRAEPARATIONE

re mortem, supremā vnctionem, & eucharistiā, non dissimili vt apparet animo, atq; olim quidam prorogabāt baptismum in extremum vsq; diem, nec pri⁹ accerseretur baptista, quam medic⁹ profiteretur in arte sua parum esse praesidij. Quir semel optamus contingere, quod quotidie a nobis fieri debet & potest. Optimū enim consilium est, vt quisq; suam conscientia priusquam se somno tradat, diligēter excutiat & si quod crimen eo die dimissum deprehenderit, tundat pectus, cumq; lachrymis a domino veniam postulet, & implorata ope diuina certū sumat propositū vitæ correctioris. Nec est quod quisquā hīc dicat, Distineor varijs negotijs, non vacat. Ad rem tam necessariā quarta pars horę sufficit. Non est longū dicere, Peccauī, miserere. Et hoc satis est si quidē dicatur ex animo. Nemo somno se tradēs, cert⁹ est fore vt expergiscatur. Quantū igitur discriminis est in eo statu obdormiscere, in q̄ si nos opprimat mors somni germana, & soror fratrem excipiat, in æternum perierimus? Tātum periculum breuissima cogitatiōe licet effugere. Hoc quotidie apud Deum. Apud sacerdotem vero Dei vicarium ter, aut quater, aut sep̄⁹ in anno sincera confessione purgare conscientiam plurimum attulerit tranquillitatis, efficietq; vt morientem non admodum torqueat cōfessionis anxietas. Porro quoniā in mortis articulo precipuum solatium est, dominicę mortis cōtemplatio, ac totius ecclesię communiōis, quę est corpus Christi; profuerit ad vtrunq; diligenter exerceri

in vltis nocti
ateq; set
erax discen
e corā deo en
inter om
ctaz vitaz

nores sōni
se ma na
noce ma

sacerdoti cōf
eri mltā
dfert cōfite
ide tranquillat

corpus xpi
cōmuniō cr
ie

exerceri in vita, vt actio subinde repetita trāſeat in conſuetudinem, conſuetudo in habitū, habit⁹ in naturam. Id fiet, ſi repurgata ab omni affectu peccandi conſcientia, frequenter ſummam⁹ panem myſticū, ac de poculo myſtico bibamus, quando quidem hoc ſacramentum duo quēdam nobis commēdat, capitis, eximiā erga ſua membra charitatem, & mēbrorū inter ipſa ſocietatē arctiſſimam. Quicquid boni eſt in corpore, a capite Chriſto deſluit: quicquid autem boni eſt in corpore, membrorum omnium commune eſt: quemadmodū in corpore animantis licet diuerſa ſint membra, varijs officijs deſtinata, tamen vita a capite ꝑficiſcēs eadem per omnia membra diffunditur, tam indiuidua ſocietate, vt, quēadmodum docet Beatus Paulus, ſi doleat vnum membrum dolor ad omnia perueniat, ſi gaudeat vnum membrum, gloria ſit omnium communis. Niſi mirum hoc eſt quod dicitur in Symbolo Apoſtolorum: Sanctam eccleſiam, ſanctorum cōmunionem. Nec enim cōtractior eſt in corpore myſtico Chriſti gratia, quā in animalis corpore natura. Religioſe faciunt, qui vrgēte mortis viciniā, mittunt ad monaſterium Cartuſianorum aut Franciſcanorum, vt orēt pro laborāte, ſed efficacius ſolatiū eſt, ſi cogitet egrotus, vniuerſam Eccleſiam eſſe pro ſuo mēbro ſolicitam. Quum autē eccleſiam dico, quam beatam, quamq; numeroſam ſocietatem dico quæ prophetas, quæ Apoſtolos, quæ tot martyrum ac virginum examina, quæ tot animas

*ſacramentū
corporis &
nobis
commēdat*

1. Co. 12

cf. sc.

eccleſia.

DE PRAEPARATIONE

*ecclesia con-
ianoz sub
enatur
vz et mdr
is factoz.*

Deo charas complectitur. Hæc vniuersa so-
dalitas pro vno quolibet Christi membro pe-
riclitante orat assidue, suisq; meritis ac preci-
bus laborantem subleuat. Neq; vero tua refert
quod non cernitur oculis ecclesia. Nec animã
tuam vides, cuius beneficio viuunt ac mouen-
tur omnia corporis membra. Non potest esse
pauper ecclesia, quæ tam diuiti capiti cõiuncta
est, in quo habitat omnis plenitudo diuinitatis
corporaliter: nec destitui potest membrũ, qd̃
a tot sanctorum milibus subleuatur. Capitis
charitatem ac beneficentiam erga nos præci-
pue testatur crux pro nobis redimendis susce-
pta. Harum rerum memoriã ac vim nobis re-
nouamus, quoties cum fide debitaq; reuerẽtia
carnem domini comeditur ac sanguinem bi-
bimus. Simulq; admouemur, vniuersos esse v-
num corpus qui eodẽ pane vescuntur, & de eo
pedem bibunt poculo. Ne quis igitur despõdeat
animum, si membrum est infirmum ac langui-
dum, quum caput habeat omnipotẽs, neue si-
bi destitutus videatur, qui totius ecclesiæ meri-
tis precibusq; subleuatur. Ad harum itaq; rerũ
contemplationem si quis in vita fuerit dili-
genter exercitatus, in morte plus adferent solatiũ.
Tum enim suapte sponte occurrent velut ani-
mę familiaria. Proinde mea sententia rem piã
commenti sunt, qui dominicę mortis historiã
per certas horas partiti sunt, quo pueri cõsue-
scerent singulis diebus aliquã illius portione
commemorare cum gratiarum actiõne. Qui ve-
ro substituerunt Liturgiam de yirgine, vt rem
non

*emini des-
ad 2 est qm
9 prong est
d misericord
3. gen. 4. 10.
isso etimi
re.*

non impiam excogitarunt, ita, si phas est verū fateri, vinum verterunt in aquam. His rationibus optime fit, ne mors subitanea & improuisa nos opprimat. Deserēdi liberi dulces, vxor chara, amici dilecti, agri culti, structuræ magnificę opes ample. At miles Christi hęc omnia negligere meditatus est, cuius anima velut in præsidio corporis excubat, ad omne momētum expectans imperatoris classicum, quo iubeatur inire prælium, semper erectus ad illam vocem: *paratus.*

beatus xpi miles semper ad mortem paratus.

Dispone domui tuę, quia morieris & nō viues. **Esa, 38**

Corpus habet non pro domo, sed pro tabernaculo, nec ibi recondit thesaurū suum, sed quod ad diurnum dimensum satis est, in zona gestat semper in excubijs vigilās, semper arma habēs in procinctu, aduersus hostium inopinatos incursus, neq; quicquam duri recusat, modo placeat imperatori cui dedit nomē. Militia, inquit **7** beatus Iob, est vita hominis super terram. **Hu-** *vita hominis super terram*
8 sus militiæ tyronem adhortatur sapiens ille Si- *nis militie*
rach. Fili accedens ad seruitutem Dei, sta in iu-
stitia & in timore, & præpara animā tuam ad
tentationem. Seruitus Dei est professio militiæ *seruiens deo*
Christianæ. Stare militis est in acie accincti ad
prælium. Sta in iustitia, non in superbia, quę se
erigit aduersus Deum, sed in iustitia. Dormiūt
ac iacent, qui militant huic mūdo. Sed Christi
miles stat accinctus ad omne opus bonum. *opus optimū*
Opus optimum est, bene mori in domino. Pluri-
simum enim fiducię aduersus Satanam addit vi-
ta innocenter acta. Fides nescit dare locū hosti *fid. sp. esca*
spes non nouit succūbere, charitas suppeditat *fortissima a*
ma cor. dial

C 4

stanti

DE PRAEPARATIONE

stanti com meatum. Sed quum vita innocenter
acta conciliet fiduciam, quur additum est in ti-
more? Si iustus es, quid times? Si nō es, quomo-
do stas? Hic timor nō est ille desperationis pa-

18 ter, de quo Solomō: Pigrum deijcit timor: quē

*imoz ob de-
peratione*
3. foras eijcit charitas, sed optimus innocentiae
custos. Timor filiorum sanctus permanens in

*et timor
re ob
morez.*
Ro, II
seculū seculi. Qui stat, inquit Apostolus, videat
ne cadat. Ac rursus: Tu autem fide stas, noli al-
tum sapere, sed time. Est timor domini sanctus,

et timor
extimulans ad bona opera, ac depellens a ma-
lis, & est timor serui nequam, pertrahens ad ig-

Mat. 24. nauiam. Timens, inquit, abij & abscondi talem
tuum tuum in terra. At timor iustitię comes! effi-
cit, vt nostris diffisi viribus, alacrius operemur

præstidij spiritus, ac circumspectius seruemus
donā Dei. Præterea omnis hominum iustitia,

quamuis perfecta contremiscit, quoties voca-
tur ad tribunal iustitię diuinę, in cuius conspe-

*nostra inf-
itia glis
i vide.*
ctu nec astra sunt mūda & in angelis reperitur
iniquitas. Quid ni nos infirmi & in luteis do-
micilijs habitantes, metuamus hoc iudiciū,

Iob, 4
& 25. quum Iob a Deo probatus dicat: Verebar om-
nia opera mea, sciens quod non parceres delin-

quenti. Si lotus fuero quasi aquis niuis, & fulse-
rint velut mundissime manus meę, tamē sordi-

I, Co, 4. b9 intinges me. Et Paulus miles Iobe exercita-
tior dicat: Nullius mali mihi conscius sum, sed

nō in hoc iustificatus sum. Sequitur & præpara
animā tuam ad tentationē. Varię sunt tētatio-
nū formæ, quibus milites suos explorat Deus;
sed omniū grauissima tentatio est mors. Tum
enim

enim vere cominus res geritur nec est velitatio
 sed vtrinq; summa vi de rerum summa decerni
 tur. Ad hunc igitur conflictum semper præpa-
 randus est animus. Quid enim hic faciet miles
 pugnae rudis, qui nunquã cum hoste confligit,
 qui nec vires illius, dolos, artes & insidias, nec
 suam virtutem vnquam expertus est? Magna
victoriae pars est, cum hoste noto bellum gerere
 Ita fortissimus ille miles vel dux potius beatus
 Paulus: Vt non circumueniamur, inquit, a Sa- 2. Co:
tana. Nõ enim ignoramus cogitationes illius, rint, 2
 Quid mirum si nouit technas illius qui cum to-
 ties conserauerat manus, omni periculorum ge-
 nere exercitus. Tum admouetur ignis qui de-
 clarat quale cuiusq; fuerit opus, & cui superstru-
 ctũ fundamento. Atq; hic videmus interdum
 fieri, quod vsu venit in militia mundana: qui ti-
 midiores visi sunt in castris, & ad tubaë signum
 expalluerunt, in ipso conflictu reperiuntur for-
 tissimi: cõtra qui nondũ propius urgente peri-
 culo videbantur admodũ feroces, in ipso præ-
 lio sunt formidolosissimi. Ita sunt qui sani iac-
 tant quietem & securitatem conscientiaë, se pa-
 ratos ad extremũ diẽ, imo cupere ex hoc cala-
 mitoso seculo profugere, fretos fide nescio qua
 quod Christus nobis promisit vitã, & pro pec-
 catis nostris pœnas dependit, negantes referre,
 cuiusmodi sint nostra opera, bona an mala.
 Vnum illud satis esse, si credamus nos fore sal-
 uos. At vereor ne multi ex his, qui dũ incolumi
 sunt valetudine iactant hanc securitatem, val-
 de trepidant, ybi propius yrget extremũ discrimen.

DE PRAEPARATIONE

epistola men, & ille dies praesto est, quo non verbis, sed
 veris res agitur. Exaggerant quantum sit ne-
 phas dubitare de promissis Dei; at nulli magis
 trepidant, quam qui non dubitant de promissis
 Dei. Etenim qui non credit gehennam paratam
 ijs qui viuunt impie, sed mortem cum totius ho-
 minis interitu adferre finem malorum omnium,
in ore ex fide minus horret mortem. Fides igitur gignit in im-
 pijs timorem Dei, qui est initium sapientiae, at
 testante beato Iob. Timor Dei ipsa est sapien-
 tia, & recedere a malo intelligentia. Item Esaias:
 28. A timore tuo domine cocepimus, & quasi par-
 29. turiuimus, & peperimus spiritum salutis. Luce. 3.
 populus territus ad praedicationem Ioannis
 baptistae, qui inuitabat ad poenitentiam, dicens
 iam securim ad radicem arboris esse positam, di-
 cit. Quid faciemus? At nisi credidissent Ioanni
 non dixissent, quid faciemus? Similiter in Actis
 Apostolorum, multitudo territa praedicatione
 Petri, ex fide concepto terrore, compuncto cor-
 de, dicit Petro & Apostolis reliquis; Quid facie-
 mus viri fratres? haudquaquam dictura, nisi fi-
 des adfuisse stimulans conscientiam metu ge-
 hennae. Haec vero trepidatio, etiam in homine
in ore in so pie viuente non nascitur ex diffidentia erga
mine pio. Deum pollicentem & comminantem, aut ex in-
 credulitate arriculorum fidei, aut ex hesitatio-
 ne de efficacia sacramentorum, quam habent ex
 morte Christi, sed oritur ex conscientia nostrae
 imbecillitatis, quae maior est quam ut a nobis
 possit ad plenum intelligi. De singularibus autem
 non cogimur esse securi, quam de nullo despe-
 randum

icet dubita
ec et sine pec
cato de peccatis
nino a vite (scilicet)
namque.

randum est. Veluti necesse est credere. quicūq;
 cū fide percipit sacramentū baptismi, recipere
 criminū omnium gratuitam remissionē, at nō
 est necesse credere, hunc baptizatum esse liberū
 ab omnibus peccatis. Nam fieri potest, vt in
 hoc homine fuerit aliquid peculiare impediēs
 generalem sacramenti vim. Idem sentiendum
 de sacramento pœnitentiæ. Impium est dubi
 tare, an sit absolutus a peccatis, qui rite susce
 pit hoc sacramentum. Non est tamen hæreti
 cum dubitare, an hic aut ille sit absolutus, quo
 niam de peculiaribus impedimētis nobis nō
 constat. Excipio singularem & euidentē reue
 lationem aut irrefutabilem autoritatem, quā
 non sit expressa scripturarum aut ecclesiæ con
 sentientis autoritas, quæ cōpellit in diuersum.
 Hęc hēsitatiō non est incredulitas, sed religio
 sa modestia toto pectore submittens se volun
 tati iudicioq; diuino, etiam si velit hominem
 damnare. Nō enim ideo damnabitur, sed hac
 ipsa submissione promerebitur absolutionem
 si religiosæ trepidationi iūcta sit ex Christi mi
 sericordia veniens fiducia. Huius generis est,
 quod adferunt de Eucharistia. Cogimur in ge
 nere credere, quod sacerdos rite fungēs suo of
 ficio cōsecrat corpus & sanguinē dñi, verū nō
 est impiū subhēsitare an hic aut ille cōsecrarit
 Nā hoc nō ē dubitare de sacramēto, sed de pe
 culiaribus circūstātijs impediētib⁹ vim aut ra
 tionē sacramēti. Similiter necessario credim⁹,
 hoies p̄ fiduciā & charitatē erga dñm Iesum sa
 lutē eternā assequi, phas tñ est dubitare, an hic
 aut

*generalis
 regula.*

*sicut occul
 peccati et m
 cōfessis.*

est temere
iudicandum.

DE PRAEPARATIONE

aut ille sit in illo statu. Quāquam nec de alijs temere iudicāndum est in malam partem, & in nobis simul cum incremēto fidei & charitatis crescere debet spes. Idem sentiendū est de promissis ac minis scripturarum, Nō enim ex deo qui mentiri non potest, sed ex nobis oritur dubitādi materia. Non ignorat homo, quam eximia bona promiserit Deus, sed timentibus ac diligentibus ipsum. At quotus quisq; nostrū est, qui timorem praestitit vt tali domino, amo rem, vt tali parenti debitum? Non dubitāt igitur an Deus sit verax in promissis, sed an ipsi sint digni pmissis, Fides, spes, charitas, timor dona sunt spiritus. Quis igitur nouit an fides & charitas quam habet, sit ex hoc donorū genere, quæ nos reddunt Deo gratos, & an sufficiant ad salutem æternam? Similiter Deus per filium promisit, veniam omnīū scelerum, sed semel per baptismum, si rite suscipiatur. Ceterū quot⁹ quisq; nostrum est, qui vestem candidā gratis in baptismo datā non multis modis inquinarit? Paratum est remedium pœnitentiæ, sed toto corde conuersis ad dominum. Hic excutiat se quisq;, num toto corde sit conuersus ad dominum, num cor habeat vere contritum & humiliatum, & si habet, an iuxta sufficientē modū. Clamat Baptista: facite fructus dignos pœnitentiæ. Quis ausit sibi arrogare, quod sic vt dignū est oderit ac detestetur peccata sua? Comminatur Deus iram ac gehennam violātibz pœcepta sua. Quoties autem nos illius timore abiecto violauim⁹ ea? Quotum quēq; reperias

mo dicim⁹
de pmissis
ei dubitatur.

163 p̄dest cō
fessio.

Luc. 3

reperias qui nō magis metuat iram principis aut iudicis hominis, quam dei viui. Tum quoties fit, vt homo magis amet hominem q̄ deū, pro mortali amico sustinens, quod in Dei gratiam perpeti recusaret? Equidē in hac sum sententia, vt existimem piorū hominum fiducia *fiducia cum timore.* semper cum religioso tremore cōiunctam esse paucos excipio, quos deus eximios habere voluit, videlicet ad exemplū quod extimulet omnes, sed assequantur pauci. Certius sperant domini misericordiā, qui tremūt illius iustitiam. Proinde qui dicunt, crede te fore saluum & saluus eris, bis peccāt. *inepta & locutio!* Etenim si de qualicunq; fide loquuntur, falsus est sermo: sin de viuā, inepete dicitur crede, quasi cuius in manu sit credere, quū velit, cum hoc quod haud scio, nū certi sumus, an fidei donū sit in nobis. Quid quod homo non tantum alijs hominibus, verum etiam ipse sibi frequenter ignotus est, quum oculos Dei nihil quāuis abditum possit fallere. Cor hominis inscrutabile est nobis, sed illū nulus latet sin⁹ cordis, qui finxit cor. Nobis sæpe numero videtur pium, quod impiū est in oculis dei, purum quod impurum est. Ita fit, vt homo se credat immunem a peccatis, quum insciens habeat fauciam consciētiam. Quid ni hoc nobis accidat, quum egregius ille Psaltes dicat: Delicta quis intelligit? ab occultis meis munda me domine. Tutissimum igitur asylū est, cum religioso tremore a iustitia Dei confugere ad misericordiam, & cum Psalmographo dicere: Ne intres in iudicium cum seruo tuo, quia

fiducia cum timore.

inepta & locutio!

intra fidei donū Dei

nemo sciens se peccatū

Psal. 18

Psal. 142

DE PRAEPARATIONE

quia non iustificabitur in cōspectu tuo omnis viuens. In hoc igitur iudicio nemo poterit subsistere si nostra merita ad diuinam trutinā expendantur, nisi misericordia superexultet iudicio. Eoq; præcessit in eodem psalmo: In veritate tua exaudi me, in tua iustitia. Quisq; exaudiri cupit remittit contentionem, & qui cupit exaudiri in veritate Dei, suæ diffidit veritati, sciens quod solus Deus verax, omnis autē homo mendax: & qui rogat exaudiri in iustitia Dei, suæ diffidit iustitiæ. Veritas autē & iustitia Dei, Christus est, Euangelicæ gratiæ minister.

*misericordia
in nra sal*

Per Moſen enim lex data est, quæ prodidit iniustitiā nostram, sed gratia per Christum Iesum facta est qui nobis suam communicauit iustitiam. Nos toties mentimur deo, quoties violamus leges illius in quas iurauimus ad fontem regenerationis: & toties iniusti sumus, quoties conditori ac redemptori non rependimus vices, imo abnegam⁹ illū, quoties a pactis recedimus, sed quāuis nos abnegemus illū perfidi ille constanter fidelis est seipsum abnegare nō potest, ubiq; verax in promissis, vt iustificetur in sermonib⁹ suis, & vincat cum iudicatur. Pa-

Psal.
50.

ter igitur exaudit nos ī sua veritate, qua per filium promisit nobis remissionē peccatorū, exaudit autem non in nostra, sed in sua iustitia, quia per filium iustificat omnem credētē, fide purificans corda nostra. Beati sunt igitur qui seruiunt domino in timore, & exultāt illi cum tremore. Quid ni tremant hoīes peccatis obnoxij, quem tremūt angelorū exercitus? Ante

Psa, 2

iudicium

iudicium timere bonū est, vt in iudicio inueniamus misericordiā. Ex humanis historijs discimus, quanta cum exultatione beatus Andreas ad crucem accessit. At contra, non paucos viros pietatis opinione celebres, accipimus sub mortem magno tremore fuisse cōturbatos, expauescētes Dei iudicium, totamq; vitam ante actam damnantes. Refertur enim de quodam, cui sub mortē trepidāti quum dixissent qui ad erant fratres, quid est quod sic expaueas, quū per omnem vitam pietatem colueris? ita respondit, O fratres, multo alia sunt hominum iudicia, alia Dei. Similes voces emisisse dicitur Benedictus, Bernardus & Augustinus. Eadem igitur fides, & tremorem inquit, & tremorem vincit: inquit, ostendens quantus sit quem in multis offendimus: vincit, ostendens nobis Christum cuius charitas purgat peccata vestra, gratia supplet imperfectum nostrum. Vt autē non statim fortitudinis aut fidei signum est, mortem non expauescere, nam interdum est stuporis ac vācordiæ, interdum Scythicę cuiusdam immanitatis: ita ad mortem imminentem expauescere, non semper est diffidētiae, aut malę conscientię signum. Nonnunquā affectio mere naturalis est pro varietate corporum, in alijs moderatior, in alijs vehemenrior. Sic mortem exhorruit Ezechias, vir qui corde perfecto versatus fuit apud Deum, exhorruit autem nō ob murmurās Deo, sed cum lachrymis deprecans, & exauditus est. Noui ego quasdam, quę ad solam mortis mentionem contremiscerent, at
 iisdem

quod est timere

fides inuenit et excedit eius timorem

mortem quod expauescit non est diffidentia

Ezechias

DE PRAEPARATIONE

iisdem urgente mortis vicinia nihil fortius aut
 constantius. Horror enim ille non veniebat ex
 mala cōscientia, sed ex peculiari sexus aut na-
 turæ imbecillitate. Affectus autem naturæ, si
virtute superentur, augent coronam, non argu-
unt diffidentiam. Similiter videas ingenia que
 dam *Ελαυτα*, quæ sibi facilem re quavis sa-
 tisfaciunt. Sunt rursus putidula, sibi ipsis nus-
 quam satisfaciunt, etiam si quid recte gesse-
 rint, quibus si admoueas omnia solatia, tamē
 sentiunt animi remorsum, ad diffidentiam solī
 citantē: atq; hinc coniiciunt, sese nondum ha-
 bere Deum placatum, quia nunquam sentiunt
 tranquillitatem conscientiae. Verum si naturā
 distinguamus a virtute, nec admodū suæ tran-
 quillitati fident, qui sibi quicquid modo placet,
 nec protinus spem abijciunt, qui mentem ha-
 bent semper in deteriora vergentem. Istuc na-
 turæ peculiaris vicium est, non volūtatis, quod
 negligendum est si vinci non potest, & quod di-
 ctat spiritus pro rato habendum, utcūq; recla-
 met caro. Arbitror & illud esse naturæ, quod
 homines quibus instat extremus dies, sic fere
 immutantur, ut nihil eorū probent, quæ sectati
 sunt in vita, non quod impia sint, sed quod hu-
 mana & a perfectione recedentia. Quanquam
 aduersus hos naturæ affectus, spiritus robore
 pugnandum est, licet ex eis nec alios iudicare
 conueniat, nec nos ipsos. Redeamus igitur ad
 id quod institueramus, ostēduri quibus modis
 subleuari possint homines, ut pleriq; sunt infir-
 mi, quos mors vicina cōsternat, in quorū vita
multa

*pericia est
 mor, ut
 ietia sub
 ia*

multa obliuio, multa negligentia, multa cessatio, & omnino multo plus criminum quam benefactorum, & si quid benefactorum est, multa rubigine vitiatum, vt illa ingerere in conspectum Dei, nihil aliud sit quam Deum irritare.

Animus ad mortem aut omnino paratus non est, aut leuiter instructus. Huic in eo articulo quid faciemus? Nemo desperandus est,

*qd facied
est Somni
tia moerit
40.*

quandiu spirat homo. Urget supremum certamen. Spatium breue est, opus est expedito consilio, Quid inquam huic optimo iure perturbato suadebimus? Primum si legitimos habet

hæredes, consultum fuerit, vt omnem curam testamentariam ad illos releget. Primum hoc non nihil est compendij: sin minus per codicillos, aut si qua via commodior negotium hoc

quam breuissime absoluat: eo peracto submoueant omnes de rebus huius seculi obstrepentes: in quo supra modum peccant complures, qui iam animam agenti ingerunt scrupulos de testamento, deq; rebus externis, interdum & morientem cogunt subscribere, idque

detrectantem & inuitum ac detestantem illorum importunitatem, per quos mori non liceat. Quibus amicis quid esse potest inimicius? Dein si morbi ratio patitur, animæ priusquam

corpori mederi studeat per exomologesim breuem, sed synceram & fuci expertem, & a sacerdote cum plena fide summaq; reuerentia penitentiae remedium accipiat, ex intimis precordijs Dei misericordiam imploret, sumatq;

vitæ castigationis propositum si contingat re

D uale.

DE PRAEPARATIONE

ualefcere. Quod si forte non est parata faber-
dotis copia, ne protinus quod solent supersti-
tiosi quidam, trepidet ac despondeat ani-
mum, sed ipsi Deo ex corde confiteatur in-
iustitiam suam, qui pro sua clementia men-
tis affectum pro facto dignabitur accipere, &
quod deest externis sacramentorum signis de
suo suppleri peculiari gratia. Per illum qui-
dem efficacia sunt omnia sacramenta, quae
quodammodo signacula sunt diuinæ erga
nos beneficentiæ; sed idem absq; signis quum
opus est consulit hominum saluti, tantum vt
absit negligentia & contemptus sacramen-
torum, adsit autem fides & prompta volun-
tas. Hæc ideo visum est admonere, quod fre-
quenter videmus quosdam valde perturbari,
si videantur absq; ex omologesi Ecclesiastica,
Eucharistia, & vñctione suprema decessuri,
quin huiusmodi voces audimus e compluri-
bus; Ille Christiane mortuus est, ter confessus
est ante mortem, & omnia sacramenta perce-
pit. Rursus cruce signamus nos, si quem audie-
rimus absq; his ritibus diem obiisse. Illud cer-
te Christiani hominis est, optare ne quid desit
sacramentorū. Sunt enim magna solatia mē-
tiū, nostræq; fiduciæ adiuuēta, & Christianæ
sinceritatis est, oēm quū licet implere iustitiā:
Sed magis Christianum est, optare fidem &
charitatem, sine quibus illa nihil conducunt.
Verum ex his externis non oportet quenquā
iudicare, nisi constet nobis ea per contemptū
aut contemptū parem negligentiam fuisse
præter-

31. Deo confi-
et Deo no 20
to sacerdote

sacramenta

Prætermiffa. Equidem arbitror multos, nec ab-
 solutos a sacerdote, nec percepta Euchariftia,
 nec vnctos, nec ecclesiastico ritu sepultos de-
 migrare in requiē, quū alij ceteronijs om̄ib⁹
 solēniter peractis, atq; etiam in templo iuxta
 summum altare sepulti, rapiantur ad inferos.
 Exempli loco ſint qui naufragio, aut capitis
 ſupplicio, aut aliō qui repentino morbo caſu-
 ve ſubito perierunt. His igitur addenda eſt fi-
 ducia, vt certo credant ſe non minus abſolu-
 tos, quam ſi ſacerdoti fuiſſent confeſſi, nec mi-
 nus accipere gratiæ ſpiritualis quā ſi ſyna-
 xim, & vnctionem extremā percepiffent. Tan-
 tum adſit, vt modo dicebam, ardens fides, ac
prompta voluntas. Quod ſi adſit ſacerdotis
 copia, & morbi vis non patiatur integram ex-
 omologeſim, quæ longiorem requirit oratio-
 nem, cum intima cordis ſubmiſſione confitea-
 tur, ſe totum peccatorem eſſe, & a ſacerdote
 pio affectu petat abſolutionem, plenaq; fidu-
 cia ſeſe credat abſolutum. Quoties nos a con-
 cupitis excludat neceſſitas, Deus pro ſua boni-
 tate mentis affectū amplectitur. Proinde qui
 in hoc rerum ſtatutorquent hominem confeſ-
 ſione generali, aut exomologeſeos iteratione
 anxia circūſtantiarum diſcuſſione, ſingulorū
 criminum enumeratione, an rem piā faciāt
 ipſi viderint, certe rem meo iudicio faciunt in-
 tempeſtiuā. Sufficiat tum vna eaq; brevis, ſed
 ſyncera conſeſſio præcipuorū criminū quę oc-
 currūt aīo; aut ſi id nō licet, ardēs exomologe-
 ſeos affectus. Ad hæc, ſilæſus eſt a quoquam,

D 4 vindi:

*urgente mor-
 to brenis e
 ſyncera ſeſſio
 cit conſeſſio.*

DE PRAEPARATIONE

vindictam ex animo remittat. Si qui læsit indignus est cui noxa condonetur, Christus dignus est, in cuius gratiam deponatur vlciscendi affectus. Ne hic igitur reputet quam atrociter sit læsus ab hoc & ab illo, sed quam multa ipse sibi a Deo condonari postulet. Si quem ipse læsit, curet illum quantum licet reconciliandum. Si is nolit redire in gratiam, precetur illi mentem meliorem, ipse quia quod potuit præstitit, excusatus est apud Deum. Si requiruntur bona opera, nullum opus efficacius ad impetrandum domini misericordiam, quàm in gratiam Iesu Christi, & ad illius exemplum, qui pendens in cruce orauit pro ijs per quos erat adactus ad crucem, & a quibus conuicijs incessabatur cruce grauioribus, ex animo gratiq; condonare, quicquid in nos peccauerunt homines: & haud scio an vllum opus magis arduum, eoq; cum primis a domino petendum. Sed tamē huc adiuuat ipse morbus, qui frangit humani spiritus ferociam, & ad ignoscendum reddit mitiorem. Hic nonnullæ patres sunt eorum, qui adsunt laboranti, vt ægrotato excutiant affectum vulgarem, quo multi credunt per exomologesim, Eucharistiam, & vnctionem extremam accelerari mortem: per suadeantq; potius, id quod res est, his modis maiorem esse spem recuperandæ sanitatis, siue quod animus æger morbum conduplicat, siue quod non raro corporis aduersa valetudo manat ab animo, postremo quod Deus citius audiet vota supplicantium pro reconciliato

*remittere de
vito vrbz non
ppr au tempo
ad inferi
ordina dei sa
t efficac.*

*incepta fac
nēta redm
nt sanitate
ostins fac
lezat. morte*

A D M O R T E M 27

liato quam pro irreconciliato. Deinde vt sacerdotem adhibeant, qui linguam habeat eruditam, vt sciat sustentare qui lassus est verbo, quiq; sic moderetur alloquium suum, vt nec nimium blandiens fallat ægrotum, nec in tempestiua austeritate coniciat in desperationem, nec baculum fractum comminuat, nec lignum fumigans extinguat. Nam vtrâq; in partem peccatur a multis. Nec temere quos vis admittant ad egrorum, sed eos duntaxat, quorum alloquio subleuetur. Eas personas arceât quarum aspectus ægrotis possit affectum peccandi reuocare, veluti turpium voluptatum aut alexæ socios, siue atroces inimicos. Medicorum opem nec aspernetur, nec adoret. Summa spes fixa sit in Deo, qui vt solus inserit animam corpori, ita solus eximit quum vult. In terdum tamen accersendus medicus, ne videamur tentare Deum, præsertim in morbis præsentaneis, quos medici vocant acutos. Turba medicorum arceatur, nõ tantum ob id, quod quemadmodum Græcorum prouerbio dicitur multitudinem imperatorum perdidisse Cariam, ita multos ægrotos frequenter extinguit medicorum multitudo; verum etiam quod horum officiosa sedulitas, dum alius aliud suadet, & quisq; alieno periculo affectat videri sapere, atque interim pharmaca pharmacis cumulantur, fit vt non vacet ægrotis iustam curam impendererebus animi. Porro quum propius vrget periculũ, efficacissima solatia sunt admouenda: quo tempore quidam emigratu

sacerdos idoneus quia dicit confesso.

Esa: 42

quæ accersendus est medicus.

quæ.

D 3 ro blan

DE PRAEPARATIONE

ro blandiuntur, multi & ipsi sibi blandiuntur
 vulgaribus parumq; efficacibus remedijs. Ve-
 luti quum alius suadet, vt iubeat se sepeliri in
 veste talium ac talium monachorum, aut vt
 votum Deo nuncupet se si conualescat Cartu-
 sianorum institutum professurum. Quin po-
 tius admonendus est ægrotus, vt ab hoc vo-
 torum genere temperet in morbo: satis esse si
 proponat vitam in melius commutare: de for-
 ma vitæ suscipienda deliberet sanus, perturba-
 tionibus ac metu liber. Displicet enim Deo
stulta promissio. Stulta autem est, quam ab
 animo consternato extorquet terror. Alius
 dicit, morere securus, ego intra annum pro te
 adibo Hierosolymam, aut limina Beati Petri
 erepam nudis genibus, aut ingrediar antum
 Patricij, quod est apud Hybemos. Noui foemi-
 nam nobilem ac prudentem, quæ sacerdoti le-
 gavit bonam pecuniæ summam, vt annum
 Romæ quotidie sacrificaret, quasi missæ Ro-
 manæ sanctiores sint quam Britannicæ. Et ta-
 men ea pecunia melius fuisset collocata, si ob-
 ligasset eum sacrificum, ne vnquam Romam
 adiret. Nam mihi familiariter notus erat, quæ
 arbitror magis sacrificasse Vulcani coniugi,
 quam Deo. Alij suadent vt alicuius probati
 monasterij aut ordinis omnia benefacta redi-
 mat. Non inficior, magnum esse solatium in
 communiōe sanctorum, verum enim uero an
 tales contractus ratos habeat Deus ambigo.
 Mea sententia præsentius remedium est aduer-
 sus desperationem, si laboranti ponatur ob o-
 culos

*stultæ promissio-
nes.*

Eccl. 5

*sententia re-
cedit ergo
ad si sedo.*

culos totius Ecclesiae communitio, quae latissime
 me patet, complectens quicquid ab initio mū-
 di fuit piorum hominum qui Deo placuerunt,
 quo in contubernio sunt & angeli. Tota haec
 sodalitas votis ac precibus adiuuat laboran-
 tem, expectans speciosam victoriam. Quir-
 igitur abijciat clypeum, qui tam numerosas
 copias habet auxiliantes? Si spem facit vnus
 monasterij deprecatio, in hoc numero sunt v-
 niuersa monasteria. Non haec eo dixerim, quod
 non conducat certorum hominum preces im-
 plorare, aut minus vtilis esse rear paucorum
 deprecationes, praesertim quae proficiscuntur
 ex Christiana liberaq; charitate, sed quod ad
 erigendam spem aegroti vtilior sit vniuersita-
 tis contemplatio. Sic enim dilatatur animus.
 Sed omnium efficacissimum est solatium a
 Christo nunquam dimouere fidei oculos, qui
 setotum nobis impendit, quem habemus ad-
 uocatum apud Deum, qui nunquam non cla-
 mat: Venite ad me omnes qui laboratis & one-
 rati estis, & ego reficiam vos. In huius petrae ca-
 uernas se me: occulat, in huius vulnera se ab-
 dat aegrotus, & tutus erit a Satana. Quocunq;
 auocat callidus ille serpens, hic semper oculos
 habeat ad serpentem illum aeneum in sublimi
 stipite fixum, ad cuius contemplationem Pau-
 lus reuocat Galatas, qui ideo coeperant vacil-
 lare, quod a crucifixo deflexerant oculos. Non
 occident volantiū spirituū venenati morsus, si
 fides immotis oculis intueatur signū illud salu-
 tis aeternae, Christus in cruce pendens signū est

*efficacissimum
solatium*

Mat.
11.

crucifixus

D 4 trium:

DE PRAEPARATIONE

triumphale, signum victoriæ, signum gloriæ
sempiternæ. Nobis ille pugnauit, nobis vicit,
nobis parauit triumphum, tantum vt huc in-
tentos & vigilantes habeamus oculos fidei.
In prælijs humanis non parum habet mo-
menti ad victoriam, quod in Socrate laudat
Alcibiades, nunquam conuiuere. Sed in hoc
conflictu qui nobis est cum hoste spirituali, to-
ta victoriæ spes est in oculis, sed multum inter-
est discriminis. Illic obseruatur vndiq; intentis
oculis, quid agat hostis: hic ad Satanæ molis-
tiones cæci ac surdi, tantum ad gratiæ signū
habemus defixos oculos, & ad redemptoris
voces aures habemus arrectas. Satanæ ea in-
gerit animo, quæ exaggerant Dei iram. At
Christus in cruce pendens ostendit argumen-
ta misericordiæ. Satanæ oblatrat, quæ demer-
gunt ad desperationem; Christus loquitur quæ
erigunt in spem. Nam fides sicut habet oculos
sic habet & aures. Vtrunq; sensum ab ani-
ma requirit spiritus sanctus, qui loquitur Psal-
mo. 44. Audi filia & vide, & inclina aurem
tuam. Audi quod præcipit sponsus tuus, &
vide quid promittat, & si videbitur absur-
dum, tantam felicitatem paratam collocanti-
bus fiduciam in domino Iesu, inclina aurem
tuam vt ea quæ superant hominis sensum,
ob hoc ipsum credas, quia dominus est qui
promisit, cuius misericordia non minus est in-
comprehensibilis quam omnipotentia. De his
auribus meminit Psal. 84. Audiā quid in me
loquatur Dominus. Ne auscultes quid in te lo-
quatur

victoria
nostra

ides aures
habet et oculos.

in se sibi
is dei misericordiæ.

quatur caro, quid Satanus, quid humana ratio, nihil enim loquuntur nisi desperationem: sed audi quid loquatur Dominus, loquitur enim pacem in plebem suam, Ecclesia plebs est domini, gens peculiaris & populus acquisitionis, in hoc esto, & audies dominum loquentem pacifica. Sequitur, & super sanctos suos. Hic rursus concidit infirmitas humana exclamans: O me perditum, peccatis onustus sum, quæ mihi societas cum sanctis? Atqui non dicit, super sanctos legis aut Mosi, sed super sanctos suos. Sancti illius sunt, quos per filiū sanctificauit. Si nondum etiam conquiescit animus, audi quod sequitur, & in eos qui conuertuntur ad cor. Noli expendere criminum magnitudinem, tantum resipisce, & audies dominum intus loquentem pacem. Sermo pacis erat, quem audiuit nobilis illa peccatrix: Fides tua te saluam fecit, vade in pace. Dic cum Dauid, sed dic ex animo: Peccaui domino. Duo verbis paratam & exertam vltionem verte ris in misericordiam. Tales aures habebat qui dicit, Holocaustum & pro peccato non postulasti, aures autem perfecisti mihi. Da oculis loquitur Psalmus. 12. Illumina oculos meos ne vnquam obdormiam in morte, ne quando dicat inimicus meus, præualui aduersus eum. Vides hic victoriam in oculis esse potius quam in manibus. Corporis oculos obscurat mors, sed non est quod de nobis gloriatur hostis noster, quando lucet in animo fides nunquam dimouens oculos a Christo crucifixo.

Lu. 7

2. Re. 1

2. quæ facta

Psal. de poss

29 et dicitur

et tunc peccata
oculi fide

DE PRAEPARATIONE

Quin totus hic psalmus hoc agit, vt hominem in agone constitutum ac desperatione periculi tantem erigat, diuinæ misericordiæ contemplatione. Ideo sequitur, Qui tribulant me exultabunt si motus fuero, hoc est, si fide vacilla uero. Audis periculum ingens, sed accipe præsens auxilium. Ego autem in tua misericordia speraui. Sed vnde misericordiæ spes? Exultabit cor meum in salutari tuo; cantabo domino qui benefecit mihi. Salutare Dei Christus est, nec est aliud nomen in quo nos oporteat saluos fieri, Act. 4. Tantam vim habet Christi pro nobis crucifixi contemplatio, vt desperatio vertatur in spem, spes vertatur in exultationem. Et qui prius desperationi vicinus dicebat: Qui tribulant me exultabunt si motus fuero, nunc dicit. Exultabit cor meum in salutari tuo. Audis victoriam, nunc audi triumphum: Cantabo domino qui bona tribuit mihi. Qui non habet sua bona quæ cantet, cantet bona, quæ gratis largitur Deus per filium. Si nostris benefactis confidimus, exultabit aduersarius: sin in domino Iesu figamus sacram ancoram spei, conciderit hostis noster, quemadmodum exultans dicit Apostolus Roman. octauo, Si Deus pro nobis, quis contra nos? Qui etiam proprio filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum, quomodo non etiã cum illo omnia nobis donabit? Quis accusabit aduersus electos Dei? Deus est qui iustificat, quis est qui condemnet? Hac ratione fit, vt subito rerum vices inuertantur, & Christi præsidio victo

aliter
ei.

impus
ostet.

Rom.
10.

dio victoriam auferat, qui videbatur deploratus, & hostis fractus ac repulsus abscedat, qui iam exultare cœperat. Hæc nimirum est victoria fidei, de qua beatus Ioannes in Epistola. 5, Omne quod natū est ex Deo, vincit mundum, & hæc est victoria quæ vincit mundum, fides nostra. Quis est autē qui vincit mundū, nisi qui credit, quod Iesus est filius Dei, quem pater voluit esse victimā pro peccatis humani generis? In hoc gradu quandiu constiterit Christi miles, quantumvis circūsiliat, quantumvis incurset hostis, vinci nō poterit. In hoc autem extremo conflictu illud summa vi molitur hostis, vt ægrotum adducat in desperationem, quod est inter oīa crimina grauissimum. Eoq; tū contra nitendū est, vt laboranti vndiq; ingerantur qui in spem erigant, animumq; corroborēt. Ad id adiuuabit imago crucifixi ægrotantis oculis ex aduerso proposita. quæ memoriā infirmam ægroti subinde renouet. Nec nō pieturae sanctorū, in quibus dñs extasere voluit bonitatis ac misericordiæ suæ, monumentū peccatrici Euangelicę. Petri post abiuratum dñm flentis ac similiū: deinde recitatio locorū e scripturis diuinis, quę nobis cōmendāt immēsam Dei misericordiā, & erga genus humanū charitatē: præcipue vero quæ dominus Iesus pro salute mūdi, tū facere tū pati dignatus est. Sūt autem huiusmodi loca innumera, quę magnū & efficax solatiū adferre possunt aīo labascenti. Siquidē in hoc articulo Satanas congerit in hoīs mentem quicquid fidei speiq;

*in hora
 24 max
 nit id dī
 volū homi
 in bāteze*

*imago cr
 cifixi*

*pietura
 sanctorū*

*solatiū ex
 iura sēpe
 ra.*

DE PRAEPARATIONE

ratio dia
oly in arti
ulo mortif.

imo vice
Satan

speiq; scintillam potest extinguere. Exaggerat maiestatem ac iustitiam dei, toties spretā ac violatam. Amplificat illius in hominem lenitatem ac munificentiam, per omnem vitam neglectam ac reiectam, hoc ipsum torquens in argumentum desperationis, quod veniæ spem alere debuerat. Ingerit tot annos male consumptos, tot ommissas occasiões quæ ad benefaciendum inuitarunt, & si quid recte gestum est deprauat ad calumniā. Tentat & fidem hominis, vt dubitet de scripturarum autoritate, deq; dogmatibus quæ nobis tradidit ecclesia philosophorum & hereticorum rationes in animū suggerēs, perplexasq; quæstiones, de mūdo condito ac redempto, de immortalitate animarum, de resurrectione corporum, de Christo, an fuerit verus Deus & homo, de sacramentis ecclesiæ, quam vim habent, de præscientia ac prædestinatione Dei, omnia detorquens ad diffidentiam ac desperationem, huc etiam scripturarum testimonia deprauans, quod ausus est & in ipsum dominum scripturarū autorem. Ad hæc adiuuant per occasionem aduersarium morbi molestia, mortis pauor, horror gehennæ, & naturalis mentis imbecillitas animiq; tristitia, quā adfert grauis ægritudo. Ad hanc igitur inclinationem occurrit hostis, omnes admolens machinas, vt nutantem deiciat ac præcipitet. Verum quemadmodum cum peccatis luctandū non est, sed ab horū consideratione ad Christi gratiā auertendus est animus, ita cū Satana non

na non est disputandum, sed impia suggerenti dicendum, abi retro Satana, mihi phas nō est dubitare de ijs quæ spiritu sancto docta tradidit ecclesia, & satis est tenere fide quod ingenio non assequor. Narrant quiddam non quidem e sacris voluminibus, sed tamen ad id quod nūc agimus satis accōmodum, de duobus quos imminente morte de fide tentavit Diabolus: alter philosophiæ peritus erat, alter nihil aliud q̄ Christian⁹, rudis & anormis, Priori suggessit quid crederet, an Christū Deū & hominem, an natum de virgine, an resurrectionem mortuorum. Cœpitq; philosophiæ rationibus demonstrare, non posse coniungi in vnum ea inter quæ nulla esset affinitas, velut inter finitum & infinitum, creatū & increatum. Deindæ præter naturæ rationem esse, vt virgo pariatur citra viri congressum, nec, iuxta philosophorum principem Aristotelem, esse reditum a priuatione ad habitum. Quid multis: vacillauit homo, & præcipitatus est, hostis victor abiit. Alter ille rudis percontanti quid de hoc & illo crederet, respondit compendio, quod credit ecclesia: Rursum obijcanti quid crederet ecclesia, quod ego, inquit. Quid tu? Quod credit ecclesia. Quid ecclesiæ? Quod ego: Ab hoc imparato ad disputandū, sed simplici fide stabili, tētator vict⁹ discessit. Hoc responsum satis est ad abigendū insidiosum hostem. Maxime tamen valet in obscuris ac dubijs. Veluti si suggerat hostis, aut homo intempestiuus, quomodo in tribus personis sit eadem

*quod iab
vict⁹ est
Christian⁹
rudis et a
imperito.*

DE PRAEPARATIONE

*Non de
e nostra
ecclesia
ecclesiae*

fit eadem numero essentia, quibus modis in-
ter se distinguantur: respondeat, sicut credit
ecclesia. Quomodo idem corpus posset esse
diuersis in locis eodem tempore, & quomo-
do in Eucharistia verū hominis corpus possit
in minimo spatio contineri? Respondeat, sicut
credit ecclesia. Rursus qualis sit ignis apud in-
feros, & quomodo res corporea agat in sub-
stantiam incorpoream? Respondeat, sicut cre-
dit ecclesia. Aut si quid respondendū est, pau-
cis respondeat, aut ex Symbolo Apostolorum
quod ægroto quotidie dictandum erit, aut
ex literis diuinis, aut ex spiritu fidei. Si Sata-
nas ingerat criminum magnitudinem, cōuers-

*id tetra-
es sub-
ce.*

sus ad Deum dicat: Auerte faciem a peccatis
meis, & respice in faciem Christi tui Iesu. Sce-
lera tua superant harenam quæ est in littore
maris. Copiosior est domini misericordia,
Qui speras iustitiæ præmium totus iniustus,
Iustitia mea Christus est. Tu sceleribus oper-
tus cum Petro & Paulo migrabis in requiemē

**Lucæ
23**

Non, sed cum latrone, qui audiuit in cruce.
Hodie mecum eris in paradiso. Vnde ista fi-
ducia, qui nihil boni feceris? Quia bonū ha-
beo dominum, exorabilem iudicem, & gratio-
sum aduocatum. Detraheris in Tartara. Ca-
put meum in cælo est. Damnaberis: Tu calū-
niator es non iudex, damnatus uon damna-
tor. Multæ dæmonū legiones expectant ani-
mā tuam. Desperarem ni protectorē haberem
qui deuicit vestram tyrannidem. Inustus est
Deus, si pro malefactis dat vitā æternam. Iu-
stus est

stus est qui seruat promissa, & ego ab illius iustitia iam dudum appellati a deiusdem misericordiam. Inani spe tibi blandiris. Non potest mentiri veritas, promissis fallere tuum est. Quid relinquoas vides, quid habiturus sis non vides. Quae videntur temporaria sunt, quae non videntur aeterna: plusque videt, qui firmiter credit. Migras hinc onustus malefactoris, nudus bonis operibus. Rogabo dominum ut me meis malis exoneret, suis bonis conuestiat. At Deus peccatores non audit. Sed audit poenitentes, & ille pro peccatoribus mortuus est. Sera est tua poenitentia. Non fuit sera latronum. Latronis erat firma fides, tua vacillat. Orabo dominum ut augeat fidem meam. Falso tibi persuades, te misericordem habere dominum, qui te tot malis excruciat. Medetur ut clemens medicus. Quis voluit mortem esse tam acerbam? Dominus est, non potest velle nisi quod bonum est. Quis seruus male frugis recusem perpeti quod dominus gloriae perpeffus est? Miserum est mori. Beati qui in domino moriuntur. Sed mors peccatorum pessima. Peccator esse desijt, qui se cum spe misericordiae peccatorem agnoscit. Relinquois hunc mundum. A tristi exilio migro in patriam. Tantum bonorum hic relinquois. Sed longe plus malorum. Relinquois opes tuas. Aliena sunt quae relinquo, mea mecum effero. Quid effers, quum in te nihil sit boni. Hoc vere meum est, quod mihi gratis donat dominus. Deseris vxorem ac liberos. Domini sunt, ei illos commendo, Durum est distrahi a charissimis.

Breui

DE PRAEPARATIONE

Brevi me sequentur. A iucundis amicis diuelleris. Propero ad iucundiores. Quoniam autem versutissimus hostis quos ad desperationem pertrahere non potest, sollicitat ad sui fiduciam, ut quos non valet in praecipitium destrudere, in altum elatos elidat, aduersus hoc quoque non leue discrimen muniendus est aegrotus. Quemadmodum autem aduersus desperationis charybdim tutum est, si quo magis Satanas deprimat hominem conscientia scelerum, hoc se magis erigat fiducia diuinae misericordiae ac societatis cum Christo mysticae: ita aduersus arrogantiae scyllam praesens erit remedium, si semet consideratione propriae imbecillitatis abiciat. Quisquis enim in Christo fortis & excelsus est, in seipso humilis & abiectus, nec deici potest a Satana, nec allidi. Tale quiddam in veterum monumentis legimus de diuo Antonio monacho, quem mille modis oppugnauit Satanas, nec unquam potuit expugnare. Quodam autem tempore quum frustra admotis omnibus technis nihil profecisset, se vinci fassus est his verbis, In cassum nitor: si ego te deicio, tu teipsum attollis: si te attollo, tu teipsum deprimis. Ad hanc imaginem si Satanas suggererit, Dignus es qui inter Seraphicos sedebas: respondeat aegrotus. Nulla est mea dignitas, nisi quod indignitatem meam agnosco. Multum orasti, multum ieiunasti, vitam austeram duxisti, plurimum in egenos erogasti. Quae narras omnia mihi cum damnatis phariseis sunt communia. Si quicumquam

ing Anton

eratio p in
ez gloria

quam ex me boni operis profectum est, domi-
 ni est, non meum. At purus es ab ijs vitijs qui-
 bus ille & ille laborat. Est igitur vnde domi-
 no gratias agam non est vnde mihi placeam
 Nam nisi me domini misericordia protexis-
 set, & si similis irruisset tentatio, patrassem ea-
 dem, aut etiam sceleriora. Huiusmodi re-
 sponsiunculis muniendus est ægrötus, breui-
 bus & expeditis aduersus Satanæ prauas
 suggestiones. Exempla sanctorum reuocan-
 da sunt illi in memoriam, sed in quibus relu-
 xit insignis domini misericordia: velut in Da-
 uide, qui adulterium cumulauit homicidio,
 ac duobus verbis effugit vindictâ: in Ninui-
is, in Achab, in filio prodigo; in Publicano,
 cuius iustitiam dominus præfert Pharisæicæ
 sanctimonix, in muliere peccatrice, quæ audi-
 uit a domino, remissa sunt tibi peccata tua.
 In muliere adultera, quæ audiuit, vade & am-
 plius noli peccare: in Petro, qui ter abnegauit
 dominum, in Paulo, qui persecutus est eccle-
 siam Dei, vinciens & occidens qui profiteban-
 tur nomen domini Iesu. In Cypriano, qui ex
 mago factus est martyr, alijsq; multis, qui ex
 idololatria, ex blasphemia, ex horredis crimi-
 nibus, per fidem in Christum misericordiam
 & coronam assequuti sunt. Ad excludendam
desperationem, & erigendam spem, aptiores
 sunt literæ noui testamēti quam veteris: Nec
 mirum, Moses Iudæos terrebat præceptis.
 Christus vniuersos consolatus est per fidem
 & gratiam, Habent autem sacra volumina

*factoꝝ. ex
 pla cogit
 nino. Somn
 ad ad speꝝ
 In dei mis
 cordia.*

Cyprianu

E non

DE PRAEPARATIONE

non exempla tantum, sed & dicta quamplurima, partim quæ terrorem incutiant, partim quæ territos consolentur. Per hæc enim fere voluitur omnis prophetarum sermo, Dei vindictam exaggerans auersis a Deo, ac rursus Dei misericordiam amplificans ad pœnitentiam conuersis. Vtrunq; pharmacum salutiferum est, si scite & in loco adhibeatur. Quæ terri-
tant admouenda sunt corpore sanis, sed ani-
mo laborantibus, ferocibus & huius vitæ pro-
speritate temulentis, aut mundi delicijs qua-
si Mandragorę indormientibus, quo velut el-
leboro ingesto resipiscant, aut brassica sum-
pta redeant ad sobrietatem, aut vehementius
indamari vellicatiq; expurgantur. Quæ ve-
niæ spem faciunt, adhibenda trepidis ac meti-
culosis, præsertim in mortis discrimine. Quan-
quã nec illis sic ingerendus est terror, vt pha-
maco non admisceatur veniæ spes, nec his ita
sunt adhibenda lenimenta vt fallantur. Siqui-
dem aliud est corrigere, aliud deicere: rursus
aliud consolari, aliud adulari. Proinde non
parui refert, qui ægrotantibus assideant. Hos
oportet ad manum habere varia scriptura-
rum loca, quibus ægrotum nutantem fulciant
vel recitandis, vel enarrandis. Ad idem vale-
bunt precatiunculæ apte compositæ. Ferun-
tur enim quædam ab indoctis compositæ, &
ab indoctis ingeruntur ægrotantibus. Sic ex-
citata spe, superest purgatorij terror, quem &
ipsum quidam remedijs, mea lententia, parũ
solidis lenire & eximere conantur. Quidam
emptitijs

per se te
ore, admo
cedo snt.

peccatiunculæ

prognosticorum

3

emptitijs diplomatibus promittunt securitatem ab igni pugnatorio, sed vereor ne hoc sit non subleuare ægrotum, sed os sublinere morituro. Rectius faciunt, qui missis ac precibus *missae.* piorum hominum, nec non eleemosynis sua-

dent minuendos esse purgatorij cruciatus. Sed omnium efficacissimum est, si moneatur ægrotus, vt quantum potest excitet fidem & charitatem erga Deum & proximum, ex animo condonet omnibus a quibus læsus est, ac morbi cruciatus, mortemq; imminentem amore Christi patienter ferat, totum se per omnia submittens voluntati diuinæ, reputans Deum non iudicare bis in ipsum, & Christum pro nostris delictis in cruce dependisse pœnas. Ex his fontibus ac potissimum ex illius sanguine petat ignis purgatorij refrigerationem. Atq; ita sibi diffusus, fretus immensa Dei misericordia Christi meritis, ac sanctorum omnium suffragijs, contrito corde, cū religiosa fiducia dicat,

**IN MANVS TVAS DOMINE
COMMENDO SPIRITVM MEVM**

Nulla inuidia est, si peccator & infirmus vsurpet verba dñi sui. Nam ideo caput nostrū hæc expressit in sese, vt nos imitemur qui sumus illius mēbra. Quod si cui placet & ab alijs sanctis exemplum petere, dicat cum beato Stephano, dñe Iesu accipe spiritū meum. Exempla magnā habēt vim ad cōmouēdos aios. Ostēdunt enī velut in speculo quid deceat, quid sec⁹, quæ admodū & in rebus externis vehemētius visis quā auditis promouemur, proinde nō medio-

Ad. 7

Exempla

E 2 *crem*

DE PRAEPARATIONE

erem habet vtilitatem, frequenter morientibus adesse, vt quod in illis detestandum conspexerimus, vitemus: quod pium ac sanctum imitemur. In illo siquidem articulo apparet, qualis sit cuiusq; fides, qualis conscientia. Sed nullum inuenietur exemplum perfectius, quã quod dominus noster in seipso nobis expressit. Quum enim instaret illa nox extrema, aduersus imminentem tentationis procellam communijs suos sacrosancti corporis & sanguinis sui com meatu, nos admonens, vt quoties incidimus in casum aut morbum, qui mortem minitetur, protinus exomologesi purgemus affectus nostros, quemadmodum dominus lauit pedes discipulis suis: mox reuerenter accipiamus corpus domini, qui cibus animos nostros fortes & inuictos reddet, aduersus hostem spiritualem. Dominus nullum condidit testamentum, sed pro testamento fuit sermo totus igneus, quem Ioannes accuratius prosequitur, & institutio sacramenti Eucharistiæ in mortis ipsius memoriã. Testamentũ sapiebant & illa verba de cruce, Mulier ecce filius tuus. & ad discipulũ, Ecce mater tua. De externis igitur paucis agendũ est, de ijs quæ faciunt ad fidẽ & charitatẽ multis, Solent enim verba morientũ auidius excipi, & altius insidere mentibus audientũ: partim quod nemo credit fingere in eo quidẽ articulo: partim quod mēs dũ incipit euelli a corpore quo grauatur, saepe specimen edit illius libertatis & cognitionis ad quã proficiscitur: Sed redeamus ad redem

demus

*statim in
ete malo
exomologe
is facienda
est.*

*Ioh. 19.
testamentũ
est.*

demptoris exemplum. A mystica cœna secedit ab ædibus in hortū, ac iussis eo loco subsidere reliquis discipulis, tres tantū sibi adiungit, Petrū, Ioannē & Iacobū Zebedæi, vt eosdem haberet testes humanæ infirmitatis, quos in morte gloriæ suæ testes esse voluerat. His confessus est extremam animi tristitiam, quæ sæpe morte ipsa grauior est: quibus vigilare & orare iussis, rursus secessit ad orandum. In corporali secessu domini magnum est mysterium. Qui se morti præparat, ab omnibus vrbis ac domesticis affectibus secedat oportet, reipublicæ curam abijciat, possessionum sollicitudinem penitus exuat, vxorem ac liberos domino commendet, ab amicorum & cognatorum fiducia sese subducatur, ne íntimos quidem in animi curas recipiat, solus sub dño sit oportet, qui tum velit loqui cum patre cœlesti, quum vrget extrema tentatio. Ter admonet dormientes vt vigilent orantq; ne intrent in tentationem. Intrat in tentationem, qui se tradit in potestatem tentatoris. Vigilantes autem & orantes perstringit quidem tentatio, sed mox præterit. Quod tribus discipulis dixit dominus, nobis omnibus dixit. Dormierunt illi, & ideo succubuerunt tentationi. Petrus omnium fortissimus abnegauit dominum, cæteri metu diffugerunt, magis etiam abiuraturi, si similis terror fuisset obiectus. Itidem in mortis discrimine vincitur infirmitas humana, nisi instanter, nisi puro affectu, nisi cū inuicta fiducia implorauerit auxiliū illius, qui solus viuificat mortuos. Porro quo pacto sit

*quod faciendum
ei q' morti
preparat.*

E 3 oran-

DE PRAEPARATIONE

orandum in eo rerum statim, exemplo suo redēptor monstrare dignatus est. Flexit genua, partum hoc est, prostravit sese in faciem. De terra clamavit ad patrem, tam valide, ut vox deprecantis a discipulis tribus, qui ad lapidis iactū aberant, alioqui & somno grauatim exaudiretur. Bis ad deprecationem redijt, ter eadem verba repetiuit. Nō sicut ego volo, sed sicut tu, Fleuit genua, qui se totum subijcit voluntati diuinæ: procumbit in faciem, qui sibi totus displicet, totus suis diffidit viribus ac beneficiis, nec aliunde sperat solatium quam a misericordia domini. Nec statim desperandum si differtur consolatio: iterum atq; iterum redeundum est ad clamorem, nō oris sed cordis. Etenim si nos quod dominus externe fecit, spiritualiter imitemur, aderit bonus angelus, qui sudorē sanguineum absterfurus est ab animo nostro: & aut eripiet et a discrimine, aut robur addet spiritui, ut mortem fortiter perferamus. Postremo cum domino nudi crucem ascendamus oportet procul ab omnibus terrenis affectibus, ad cœlestis vitæ amorem erecti, ut cum beato Paulo dicere possimus, mihi mundus crucifixus est, & ego mundo: atq; ibi tribus affixi clavis, fide, charitate & spe constanter perseveremus, strenue depugnantes cum Satana, donec eo deuicto in æternam requiem demigremus, præsidio gratiaq; domini nostri Iesu Christi, cui cum patre & spiritu sancto laus & gloria in omne æuum, Amen.

F I N I S.

 EPISTO-
LAE ALIQVOT SE-
rijs de rebus Erasmi Roterod. ac alio-
rum ad eundem antehac nun-
quam excusæ, in quibus
item nihil est non
nouum ac re-
cens.

EXCVDEBAT ANTVERPIÆ MI-
CHAEL HILLENIVS, ANNO
M. D. XXXIII.

EPISTOLAE ALIQ VOT

de rebus cognitu dignis, quarum nulla fuit antehac excusa typis,

DES: ERASMVVS ROTEROD A.

D. Iohanni Vergairæ insigni
Theologo S D.

Fortasse visus sum vobis paulo impotentius ferre mortem Guilhelmi Vuatami Archiepiscopi Cantuariensis, qui literis tam plorabundis ac lamentatricibus animi mei dolorem in sinu tuum effuderim. Idem opinor visum Archiepiscopo patrono tuo, Nam simile fere responsum accepi a R. D. Bernardo episcopo & Cardinali Tridentino, & a Christophoro episcopo Augustensi. Soleo quidem uti scribitis, in simili casu aliorum meri luctui, sed ipsa re sum expertus esse verissimum illud Comediae, Tu si hic sis aliter sentias. Et tamen ne quod res est dissimulem, ipse mihi non nihil in tanta tamque diutina animi aegritudine displicui, eademque tum mihi dixi, quae alijs eram dicturus. Mortalis erat, ad extremam pene senectutem peruenit, summa cum dignitate vixit, pietatem insigniter coluit, honestam sui memoriam reliquit, ex hoc infelici exilio migravit ad aeternam tranquillitatem, ibi te expectat, mox sequenturum. Si vere diligis virum, est quod illi gratuleris, non est quod deplores, Hæc aliaque permulta colloquebar cum

naimo

animo meo, sed ad omnia surdo. Neque vero hic locus erat illi Satyrico, Ploratur lachrymis amissa pecunia veris. Si æstimeretur quod illius obtulit benignitas, maximū erat, si quod accipi, minimū erat emolumenti. Sed in illius amicitia sic conquiescebam, vt mihi viderer abunde diues, qui talem haberem patronum, vnde petere quiduis possem si qua incidisset necessitas. Ea nō incidit, nec facile potest incidere frugaliter viuenti, atque ijs rebus contento, quas postulat corporis necessitas. Conduplicauit hunc luctū meū mors Christophori Schidlo uicij, hominis apud Polonos summæ auctoritatis, ac nostri amantissimi. Sed dominus pro sua clemētia multis solatijs mitigauit hæc vulnosa, fecitq; cum tentatione prouētum, vt possem sustinere. Siquidē in Archiepiscopi demortui locū ac dignitatem successit R.D. Thomas Cronmarus, professione Theologus, vir integerrimus candidissimisque moribus, q; vltro pollicitus est sese in studio ac beneficētia erga me priori nequaquam cessurū, & quod sponte pollicitus est, sponte præstare cœpit, vt mihi Vuaranus nō ereptus sed in Cronmaro renatus videri queat. Dedit & Vindelicorū Augusta candidos aliquot amicos, eosq; vltroneos. Quorum vt tempore ita beneuolentia primus est R.D. Christophorus a Stadio episcopus Augustanus, vir vt maiorum imaginibus illustris, ita prudentia, consilio, pietatis amore, ac munificentia vix vlli in hisce regionibus secundus. Huic accessit vir animi decoribus

Christophorus a Schidlo uitz.

Christophorus a Schidlo uitz.

Thomas Cronmarus Archiepiscopus Cantua.

Christophorus a Stadio episcopus August.

a 2 . quam

AD IOANNEM

quam imaginibus clarior, ac virtutibus quâ opibus ditior Antonius Fuggerus. Cui adhæret niuei pectoris amicus Ioannes Cholerus Præpositus Curiensis, At vir antiquæ nobilitatis, moribus aureis Ioannes Paungartnerus a Paungarten & Ernbach, vt tempore postremus est, ita nemini cedit parata munificentia non in vnū alterumve, sed erga oēs qui doctrinæ ac pietatis elogio commendantur. Hunc vir clarissimus Vlrichus Zasius, huius seculi ornamentum, multis iam annis possidet: nūc vt est candidissimi pectoris hoc nomine sibi gratulatur, quod eum mecū habet communē Fuggeri nomen arbitror Hispanis esse notum ac celebre, Ioannis a Paungarten an vobis auditū sit nescio. Itaq; paucis hominem tibi depingam, quo sicut pridē meo dolore doluisti, ita nunc meo gaudeas gaudio, & quemadmodum ibi consolando declarasti tuam in me beneuolentiā, ita hic gratulatione declares inter veros amicos tristitia simul ac læta esse communia. Ergo quod Ioānes a Paungarten amplissime diues est cū alijs aliquot habet cōmune, sed illud cum paucis habet commune, quod opes suas possidet, nō ab eis possidetur, quodq; illi seruit pecunia, nō ipse pecuniæ, Possidet aut ista fortunæ quæ vocantur munera, non tantū heriliter, verū etiā philosophice, persuasum habens hæc nō esse propria hominis bona, quæ promiscue probis & improbis cōtingunt, nec tam egregiū existimat diuitias habere, q̄ contemnere. Contemnit aut, qui iuxta sapientis

piensis consilium illis affluentibus non adiicit animū, qui nec lucro tali fit obesus, nec iactura macilentus: quippe perpendens hæc quoque a cœlesti principe dari, non ut amentur, sed ut recte prudenterque dispensentur. Dominus hortatur ut diuites de iniquo Mammona sibi parent amicos a quibus recipiantur in æterna tabernacula. Maius est, quod præstat Paungartnerus, qui de iuste partis mira benignitate reficit egenorū viscera, bene fœneratū existimans quod Christi membris fuerit impensum. Iuxta Stoicos nulla felicitatis pars est habere diuitias, sed sic habere meo quidē iudicio magna felicitatis pars est. Sic Deo charus fuit ille prædiues Abrahā hospitalitatis & magister & exemplū. Accedit huc generis peruetusta nobilitas. Extant enim instrumenta testantia familiā illā inter claras habitā ante multa secula. Origo gentis fuit e Franconia Orientali vetustissima nobiliū virorū parente, vnde qui nūc apud Gallos Franci dicuntur profecti sunt. Ibi sedem olim habuerunt maiores huius. Est etiā nū in ea regione monasteriū, horum benignitate tum ornatū magnifice, tum amplissimis dotatū censibus. Verum nenimis antiqua persequar, pater huius de quo nunc agimus, ob eximias animi virtutes, integritatē in moribus, prudentiā in consilijs, fidē ac dexteritatē in negotijs, pietatem erga patriam, in summa tum gratia, tum autoritate fuit, apud supremos orbis monarchas, Matthiā Vngariæ regem excussi iudicij virum, Federicum Imperatorem,

A D I O A N N E M

quem nominasse satis est laudasse, & huius filium Maximilianum. Quibus omnibus sæpe numero belli domiq; fidelem ac præclaram nauavit operam. Nō vltima laus est principibus placuisse viris, præsertim laudatis, & ob laudanda. Nec minus interim gratiosus apud proceres ac populum, ob morum amabilem comitatem, ac promptam perpetuamq; de omnibus benemerendi voluntatem. Cæterū vt sunt humanarum rerum æstuarie vices, huius familiæ clarissimæ facultates per se quidem amplissimæ, sub maioribus vehementer decreuerant, partim bellorum inūdationibus, partim filiabus multis summa cum dote splendide elocatis, quæ magnam opum partem secum in familias alienas attraxerant. Quanq̄ aut veræ nobilitatis minima portio est opulentia, tamen hoc quicqd est decoris, Ioannes a Paungarten non passus est suo decedere generi: sed tacturam sub progenitoribus acceptam singulari prudentia, vigilantiaq; ita sarfit, ita lacunas oēs expleuit, vt nullū vq̄ restet facultatum attritarū vestigium. Ne in principū quidē amicitijs parēte fuit aut est inferior, apud quos ob raram ingenij dexteritatem ac singularem prudentiam, summa in gratia summoq; in precio & fuit hæctenus & est hodie, nobilibus ac popularibus tā charus ob expositam in oēs præsertim egenos liberalitatem, vt optimo iure patriæ delictum possit appellari. In expeditione Turcarū a Carolo Cæsare accit⁹, illi & facultatibus largiter, & consilijs fideliter, & opera forti-

ter adfuit, omniū periculorum socius, paratus & vitā patrię ac Cæsari impēdere, quū ante id tēporis in hoc ipsum bellū suis impendijs Cæsari misisset. XXXII. cataphrastos pulchre instructos, non numerum hercle, sed viros e multis selectos, quorum pleriq; poterant egregios belli duces præstare. Porro fidem studium & operam quā præstitit Carolo Cæsari, eādem nunc præstat huius germano Ferdinando, cui & ipsi ob raras animi dotes cum primis charus est. Habes hominis pietatē in patriā & in principem. Nunc audi qua pietate foueat liberos suos. Quatuor habet filios, filias totidē omnes felici indole. Dices forsitan, felicitatē hominis mihi narras, non pietatem. Sed mane, mox audies eximiam. Tanta solitudine, tanta sanctimonia prudētiaq; curat oēs educandos, vt nō corporū modo verum etiā animorum parens optimo iure dici possit. Nullū omniū destinauit negotiationi, aut alijs fordioribus artibus. Ad eruditionē. ad pietatem, ad gerenda principum ac reip. splendida munia instituit oēs: ad quę frequēter euadunt parū appositi, q̄ libris ac disciplinis insenuerint: nam vmbri assueti, nescio quo pacto stupescunt, ac veluti glaucomate oculis oborto mētis vertiginē quandā patiuntur. quoties in puluerem ac solem, hoc est, ad ciuilia munia asciscuntur, Tenera etas domi formatur ad omnē probitatē atq; innocentiam. Adhibentur præceptores, nō de triuio, sed exploratis moribus ac literatura nō vulgari, A

A D I O A N N E M

tū ab ædib⁹ paternis ablegatur in Italiã aut
 in Galliã: quo simul & linguis & moribus alie
 nis affuescant. Hęc est ingeniorū velut insitio,
 qua mitescunt ac naturã exuunt syluestrem, si
 quã habent. Nihil enim fere morosius ijs, qui
 in patria cōsenuerunt, oderunt exteros, ac dā
 nant quicquid a vernaculis ritibus diuersum
 est. Quibusdã permittit, vt principū aulas de
 gustent sed electas. Neq; enim parum interest
 inter aulam & aulam: tãetsi in oibus aulis vt
 est varia rerum experientia, ita nō defunt ille
 cebræ, quæ iuuentutem ad dulcia quam ad sa
 lubria proniorē corrumpant. Verum ab his pe
 riculis nullū vitæ genus liberum est, etiam si te
 abdas in Cartusiam. Aduersus has Sirenes nō
 locus nos tutos reddit, sed pro auribus anim⁹
 diligenter obturatus, nō cera quẽadmodū fe
 cit Vlysses Homericus, sed philosophiæ præce
 ptis. Itaq; natus maximus Ioannes parentem
 nomine & cognomine referens nec minus in
 dole, primum in Gallia, deinde in Italia literis
 haudquã infœliciter institutus, nunc agit in
 aula D. Mariæ, quondã Vngariæ reginæ, quæ
 fœmina nil habet hæc ætas sanctius ac prudē
 tius. Huic proximus Georgius Iurisprudentiæ
 destinatus est, qui iã & in bonis literis, & in le
 gū sapiētia supra modū ætatis promouit. Ter
 tius Antonius agit Venetiæ, velut in theatro
 totius Italiæ splendidissimo, varijs linguis ex
 peditus & omni morum elegantiã perpolitus
 ad vnguē. Daniel natus minimus, adhuc domi
 fingitur ad innocentiam, mox dicendus institu
 to, ad

to, ad quod videbitur natura compositus. Nimirum intelligit vir ingenij perspicacissimi, ad hominis fœlicitatem plurimum referre, vt in teneris annis ad hoc quisq; institutum applicetur, ad quod videatur natura compositus. An non istuc demum est vere patrem esse? Quir enim patres appellantur, qui nihil aliud gignunt quam corpora, ac mox natorum curam omnem abijciunt, aut si quid curant, præter corpora nihil curant, animi quæ præcipua pars hominis est, nulla ratio. Sed his quoque deteriores sunt, qui pueros ad honestum vitæ institutū vt a natura factos ita & animo propensos, ad iliberalia studia retrahunt. Hoc profecto non est educare liberos, sed exponere. Ac mea quidem sententia sceleratius est ingenium exponere vitijs, quam corpus incertis casibus. Sit aliqua fœlicitatis pars, ex opulentis nasci, e claris & illustribus progigni, summa tamen ac proinde rara fœlicitas est ex tali parente nasci qualem se præstat suis Ioannes Paungartnerus, Quid ego nunc memorem, quam pia quam vigilantî sollicitudine filias edacet, qua comitate regat vxorem, qua pietate foueat optimæ matris senectutem. Dicas hominem virtuti natum, qui nusquam cessat in officio. Quid hoc viro fœlicius, si qua omnino in hac vita fœlicitas. Contigit antiqua maiorum nobilitas, contigerunt opes imaginibus dignæ. Contigit vxor ex animi sententia claris & ipsa maioribus: contigerunt liberi a parentis optimis moribus haudquaquam de

AD IOANNEM,

generantes, Ipse corpore fœlici, ætate integra virentiq; sed animo cano, tot egregijs dotib⁹ prædito, vt in ratione beatitudinis, extremum calculum occupent, opes ac generis claritudo Arces duas possidet, alteram cognomēto Paungarten, quam superiorum incuria neglectā magnifice reficit, exornatq; structuris. Altera cognomento Erbach hætenus corrupte vulgo dicta Erbach, sita est ad Danubium paulo supra Ulmam, loco amœnissimo, ditioe factis ampla, cui oppidū subiacet eiusdem nominis. Fœlix ille populus tali domino cuius auspicijs omnia reddūtur floridiora. Tanta hominis est in negotijs dexteritas, vt hunc vel vnum dicas esse qui ex parua ciuitate magnā ex obscura possit illustrem reddere. Abundat Germania magnis & excellentibus viris, sed vtinam quamplurimos haberet Paungartnero pares: Adde his, q, quum eximia virtus ac magna fœlicitas semper obnoxia soleat esse inuidiæ. Paungartneri successibus, applaudūt omnes, inuidet nemo. Tanta est ingenij suauitas, tantus animi cādor, tanta erga omnes homines morum comitas, ac vt Græce dicā significantius $\chi\rho\sigma\tau\acute{o}\tau\eta\sigma$. Quantum bonorū in hoc vno viro possidet hæc natio, qui Cæsaribus in negotijs ciuilibus præstat fidelē iuxta ac prudentem consiliarium, in rebus bellicis fortem ac promptum ducem, idq; $\rho\acute{\alpha}\tau\epsilon\upsilon\sigma\iota\sigma\tau\acute{\alpha}\nu$, patrię ciuem pacificum ac salutarem, domui suæ com modum ac vigilantem curatorem, probitatis ac literarum amatoribus benignum Mœce autem,

natem, amicis iucundum conuictorem, egenis liberalem nutritium, aut parentem verius. Fœlix Germania tali heroe. Fœlix ego tali amico, qui cum mihi sunt omnia communia. Hoc ius non extat quidem in Cæsarum legibus, sed in Gratiarum tabulis descriptum est, quo meum esse duco, quicquid est in bonis Paungartnericis. Non quod illius fortunas velim imminuere, quod nec animus hic postulat, nec res familiaris exigit: sed ob hoc ipsum viuo tranquillius, quod existimem in meo esse mundo quicquid possidet syncerus amicus. Proin nunquam videbor mihi inops aut destitutus, quandiu tales supersunt amici, non ita multi quidem illi, sed eximij, vt horum quilibet esse possit πολλῶν ἀντάξιον ἄλλων. Syncero amico nulla possessio preciosior. In hac soleo præcipue conquiescere, meque ipsum aduersus τὸ πῶ βάρυέχων κοῦξ consolari: sed quoniã in hoc seculo nihil est proprium aut perpetuum, consultum est iuxta Beati Pauli consilium hanc quoque possessionem sic habere quasi non habeamus. Volubiles sunt animi mortalium, & vt tale nihil accidat, a morte nemo tutus est. Sed absit omen sinistra. Communi patrono Archiepiscopo Toletano fac me commendes, quoties incidarit opportunitas. Complures sunt anni, qđ me dignatus est in amicorũ numerũ ascribere, & tñ vt omnes vno ore prædicāt, totus adhuc in benevolentia recens est. Bene Vale. Datum apud Friburgum Brisgoiæ, 13. Calend. Decemb,

AD IOAN. FABRVM

cembr. M. D. XXXIII. Scripsi ante paucos dies per Cæsaris oratorem commendatorem quendam, virum vt apparet candidum nostriq; studiosum, qui multa mihi prædicabat auditu iucunda de Toletani præfulis erga me perpetuo fauore.

R. D. Ioanni Fabro episcopo Viennensi
Erasmus Roterodamus S. D.

Anta ne celeritate istuc vsque peruolasse rumorem, clariss. virum Thomam Morum iure submotum a munere cancellarij, & in huius locum surrogatum aliū nobilem, qui protinus liberos dimiserit, quos Morus ob contentiosa dogmata coniecerat in vincula: Homerus Ossam, Vergilius Famam toto corpore pennis ac plumis subleuant, quo declarent illa nihil esse perniciosius. At mihi tarda lentaque videtur omnis alarum celeritas, si ad huius rumoris derepente tam late diuagati velocitatem conferatur. Vix fulgur ocyus dimicat in omnem mundi partem. Quāquam autem hæc fabula constanter per omnium ora volitabat, nec vllas e Britannia literas receperam (Nam Thomæ Mori epistola, quam nunc ad te mitto, complures menses hæserat in Saxonia) tamen sciebam certo certius vanissimum esse quod iactabatur. Noueram em̄ humanissimi principis ingenium quanta constantia foueat amicos quos semel complecti instituit, quanq; grauate submoueat quenquā a suo

EPISC. VIENNENSEM. 7

a suo favore, etiam si quid erroris humani in illis deprehenderit. Rursus noueram Thomæ Mori synceritatem atq; in rebus maximis pariter ac minimis gerēdis dextertatem, ac nusquam conuiuere solitam eximiæ cuiusdā prudentiæ vigilantiam. Imo mihi beneuolus regis erga Morum animus magis ex eo liquebat, quod eum munere splendidissimo quidē illo, sed oneris ac periculi pleno, liberasset, quā quod tantum honoris detulerat. Quum enim illi eas clitellas detrectanti imponeret Rex, *Εὐλόπατρις* erat, sibi suoq; regno consulebat: quum roganti adimeret, *Εὐλόμωρον* sese declarabat. Illic pietatis ac prudentiæ laudē omniū applausu promeruit, qui prouinciam multo difficillimam ei commiserit, quo haud scio an sit alius in eo regno tanto oneri sustinendo magis idoneus, hic egregiā humanitatis laudem est assequutus, qui & de suo iudicio & de publicæ vtilitatis respectu non nihil concesserit amici precibus, tale quærentis ocium, quale a suo principe quondam impetrauit Cassiodorus. Nec enim dubito quin Morus grauissimis adductus causis istam missionem a rege flagitarit. Alioquī nec hic vnquam tam impudens erat futurus, vt tam cito rogaret exoneri, nec rex tam facilis, vt ob quassibet causationes preces illius fuerit auditurus. Non ignorabat enim totius regni statum maxima ex parte pendere ex Cancellarij integritate, doctrina ac prudentia. Neq; enim hic Cancellarius dicitur, vt apud nonnullas nationes, secretarius: sed di-

AD IOAN. FABRVM

sed dignitas est regiae proximo : eoque prode-
unt a dextris gestatur sceptrum aureum, in cu-
ius fastigio est corona aurea imperialis, ad le-
uam liber: quorum altero summa sub rege po-
testas, altero legum prudentia designatur. Est
enim totius Britannicæ ditionis supremus iu-
dex, ac regis consilijq; regij dexter vt ita dixe-
rim oculus, ac dextra manus. Tam arduâ fun-
ctionem sapientissimus princeps nequaquam
credidisset inexplorato. Vix alius penitus in-
spexerat, aut impensius amabat raras ac pe-
ne diuinas illius ingenij dotes. Quin ipse Car-
dinalis Eboracensis, vlr quæcunq; fuit homi-
nis fortuna, non stupidus, quum perspiceret
nullam superesse spem reditus ad dignitatem
pristinam, asseueravit, in ea insula nullum esse
tanto oneri parè præter vnū Morum. Nec hoc
erat fauoris aut beneuolentię suffragium, Car-
dinalis dū viueret, Moro parum æquus erat,
eumque metuebat verius quam amabat: Nec
diuersum erat populi iudicium. Itaq; sicuti cū
tanta totius regni gratulatione suscepit magi-
stratum, quāta ante illum alius nemo : ita ma-
gno sapientum ac bonorum omnium mæro-
re deposuit. Deposuit autem omniū pulcher-
rimum promeritus elogium, neminem antea
munus illud gessisse dexterius aut maiore cum
æquitate. Et scis quam soleat esse querulum
vulgus aduersus eos qui summum gerunt ma-
gistratum, præsertim primis annis, etiam si ha-
rum rerum tibi facile fecero fidem si summorū
virorum epistolas proferam, Regi, regno, sibi
atque

atq; etiam mihi gestienti cum alacritate de suscepto honore gratulantes, rursus eorundē literas deplorantes, reipub. talem esse subdu- ctum iudicem. ac βουλιφόρον, vt Homericō ver- bo abutar. Neq; vero dubito quin rex in signē aliquem virum in Mori locum substituerit, q̄ mihi tamē profum ignotus est: verum quod ad generis claritatem attinet, quod laudis ge- nus Thomas Morus, vt est ingenio plane philosophico, nec affectauit vnquam, nec iactauit, natus est Londini, in qua ciuitate multo omnium celeberrima natum & educa- tum esse, apud Anglos nonnulla nobilitatis pars habetur: dein ex patre neutiquam ob- scuro, iuris Britannici doctore, cui ordini a p̄d Anglos summa est dignitas, & ex hoc ple- raq; illius insulæ nobilitas fertur originē ducere. Huic ita successit filius, vt parentē per se cla- rum omni genere decorum obscurarit, tāetsi nemo verius illustrat maiores suos, quam qui ad hunc obscurat modum. Omitto nunc di- gnitatis titulos, quibus vterq; nō ex ambito, nec empto fauore, sed spōtaneo regis iudicio decoratus est. Nisi forte reb⁹ in bello semel at- que iterū strenue gestis arbitramur verā para- ri nobilitatē: egregijs autē in rempub. meritis quæ pacatis temporibus consilio præstantur potius, quam armis. nihil deberi honoris. Mi- litarem industriam quo melius habet reipub. status hoc minus desiderat: horum vero qui doctrina, qui consilio, qui iurisprudētia excel- lunt, opera semper est regibus ac regnis ne- cessaria

AD IOAN. FABRVM

cessaria belli iuxta ac pacis temporibus : At-
 dimus scripturam mysticam loquentem : Per
 me reges regnant , Atqui ea vox non est mili-
 tiæ, sed sapientiæ, quæ præstat ne bellum ori-
 tur. & si vitari non queat, efficit vt quam mini-
 mo reip. malo geratur. Felicius autem est ef-
 fugere bellum quam fortiter gerere. Pax autē
 non potest esse diutina, aut si est, gignit corru-
 ptos hominum mores, nisi prudentium viro-
 rum consilijs gubernetur. Si Torquatus illu-
 stris factus est, quod hosti Gallo torquem de-
 traxit, clarus non erit, qui compluribus annis
 æquum iudicem, fidelem consiliarium, præsti-
 tit patriæ. At multo secus visum est præscis im-
 peratoribus, qui assessoribus suis, legum pru-
 dentia claris summos honores detulerunt.

Quin & Grāmaticis, dialecticis, ac Iuris pro-
 fessoribus qui per annos viginti specimen eru-
 ditionis ac probitatis dedissent, eadem digni-
 tatis insignia decreuerunt quibus ornaban-
 tur vicarij. Vicariorum autem dignitas æqua-
 bat comitum ac ducum dignitatem. Testatur
 hoc Codicis liber duodecimus, titulo de pro-
 fessoribus. At hodie non agnoscuntur pro no-
 bilibus quibus non natiuitas sed princeps do-
 nat insignia. Non improbarem si dicant, ven-
 dit : cæterum quum principis authoritate be-
 ne meritis de rep. decernitur honos, meo iudi-
 cio gemina est nobilitas, quum ad virtutem
 omnis verę nobilitatis parentem accedit prin-
 cipis autoritas, si requiritur antiquitas, ma-
 gnificentius est nobilitatem promeruisse, quã

a maior

EPISC. VIENNENSEM. 9

maioribus accepisse. Verum hanc laudem scio
 apud Morum esse leuissimi momenti, qui ma-
 uult posteris suis pietatis amorem, quàm insigni-
 tum honorem relinquere. Porro quod iactant de
 carceribus an verum sit nescio. Illud constat, vi-
 rum natura mitissimum nulli fuisse molestum, qui
 monitus voluerit a sectarum contagio resipi-
 scere. An isti postulant, ut summus tanti regni
 iudex nullos habeat carceres? Odit ille seditio-
 sa dogmata, quibus nunc misere concutitur
 orbis. Hoc ille non dissimulat, nec cupit esse
 clam, sic addictus pietati, ut si in alterutra par-
 tem aliquantulum inclinaret momentum, supersti-
 tioni quam impietati vicinior esse videatur. Il-
 lud tamen eximiae cuiusdam clementiae satis
 magnum est argumentum, quod sub illo Cancellario
 nullus ob improbata dogmata capitis poe-
 nam dedit, quum in vtraque Germania, Gallia-
 que tam multi sint affecti supplicio. An non de-
menter odit impios, qui quum habeat ius oc-
cidendi, ita studet mederi vitijs, ut homines ip-
sorum incolomes? Num illud postulant, ut re-
 gis vices gerens aduersus regis & episcoporum
 sententiam faueat seditiosae nouitati? Finga-
 mus illum non prorsus abhorruisse a nouis do-
 gmatibus quod longe secus est: tamen aut mu-
 nus quod susceperat erat deponendum, aut
 dissimulandus ille fauor. Postremo ut omitta-
 mus hic contentione de dogmatibus, quis ne-
 scit, quam multi leues ac seditiosi sub hac um-
 bra parati sint ad omnium scelerum licentiam, ni-
 si gliscentem temeritate cohibeat magistra-
 tuum

AD IOAN. FABRVM

obtinere a Despotis
quod dicitur in
1527
quod est in
1527
 tum seueritas? Et indignantur hoc a summo
 regni iudice factum in Anglia, quod in ciuita-
 tibus quæ religionem innouarunt, interdum
 facere cogitur senatus? Quod ni factum esset,
 iamdudum pseudoeuangelici, in cellas & in
 scrinia diuitum irrupissent, & papista fuisset
 quisquis haberet aliquid. At plurimorum tan-
 ta est audacia, tamen frenis malitia vt ipsi quo-
 que qui nouorum dogmatum sunt authores
 ac propugnatores, acriter in istos stringant ca-
 lamum. Et supremum Angliæ iudicem vole-
 bant conuiuere, donec impune talis colluues
 inundaret in regnum, & opibus, & ingenijs, &
 religione cum primis florens. Fieri potest vt ve-
 rum sit & illud, in gratiam noui Cancellarij
 quosdam dimissos e carceribus, vel innoxios,
 vel ob leuiora crimina victos, quod ad cons-
 ciliandum multitudinis fauorem, in primo re-
 gum aduentu fieri solet. Idem opinor factum
 & Moro suscipiente magistratum. Sed quid
 agunt isti Triptolemi, qui tales serunt fabulas?
 An vt persuadeant, sectis ac sectarum fautori-
bus præsidium esse paratum apud Anglos?
 Atqui ex multorum haudquaquam leuulum
 virorum ad me literis liquet. Regem aliquan-
 to minus æquum esse nouis dogmatibus, quã
 episcopos aut sacerdotes. Nemo pius non o-
pat Ecclesiæ mores emendatos; at nemo pru-
dens existimat recipiendam rerum omnium
confusionem. Quum accepissem, Thomam
 Morum ad summam euectum dignitatem,
 quoniam mihi videbar ingenium illius ex di-
 tina

EPISC. VIENNENSEM. 10

·tina consuetudine aliqua ex parte perfectū
habere, scripsi me publice regi regnoq; gratu-
lari, priuatim ipsi nequaquam. Nunc autem
ex animo gratulor, cui cum summa principis
gratia, cum totius gentis honorificentissimo
testimonio mature contigerit a negotiorum
civilium labyrinthis explicari, quod nec Sci-
pioni Africano, nec Magno Pompeio, nec
M. Tullio datū est. Optauit Octauius Augu-
stus imperij sarcinā deponere, nō licuit. Nunc
integra etiamnū ætate Thomas Morus hoc
vitæ genus adeptus est cū dignitate, ad quod
ab adolescentia semper fuit propensus, vt cū
suis, est enim φιλόστοργος & vt si quis alius, li-
bere salubribus studijs ac pietati vacaret. Ex-
ruxit ad flumē Thamysim haud procul ab
vrbe Londino, prætorium nec sordidum, nec
ad inuidiam vsq; magnificum, commodum
tamen, illic agit cum intimo sodalitiō, vxore,
filio & nurū, tribus filiabus & totidem generis
vna cum nepotibus iam vndecim. Vidit fauē
te Christo natos natorum, visurus & qui nas-
centur ab illis. Quum enim nemo sit inter il-
los non florente ætate, probabile est numero-
sam sobolem prouenturam. Quin ipse quoq;
possit adhuc esse multorum liberorum parens
nisi vxor iam pridem per ætatem parere desis-
set, quam duxit viduam, nec ex hac villos su-
stulit liberos. Nam quos habet, ex priore sus-
cepit, quam etiamnum puellam amisit cum a-
liquot liberis. Hanc tamen licet sterilem, licet
ætate prouectam, non aliter amat fouetq;, q̄

AD IOAN. FABRVM

si puella esset annorum quindecim. Vix alius
vixit liberorum amãtiõr, neq; ille nescit discri-
men inter anum & puellam: sed ea est ingentis
commoditas, imo vt melius dicam, ea est pie-
tas ac prudẽtia, vt quicquid obuenerit quod
corrigi nõn possit, sic admet, quasi nihil feli-
cius potuisset obtingere. Dicas apud illum es-
se alteram Platonis academiã: sed contum-
eliam facio domui illius quum eam Plato-
nis academiã confero, in qua disputabatur
de numeris ac figuris geometricis, interdum
de virtutibus moralibus: hanc domũ rectius
dixeris scholam ac gymnasium Christiane re-
ligionis. Nullus ac nulla illic est, non vacans
liberalibus disciplinis frugiferãq; lectiõni, tã-
etsi præcipua primaq; pietatis cura est. Nulla
illic rixã, nullum petulantius verbũ auditur, ne-
mo conspicitur ociosus. Ac tantam familiẽ di-
sciplinã vir ille non supercilio iurgisue tuẽt
sed comitate ac beneuolentia. In officio sunt
oẽs, sed adest alacritas, nec deest sobria hilari-
tas. In templo vici extruxit sibi suisq; cõmune
sepulcrum, in quod transtulit ossa prioris vxo-
ris, vsque adeo illi nõ placet vllum diuortium.
paries habet tabulam testem fortunã atq; in-
stituti illius, quam famulus meus ad verbum
descripsit. Exemplar cum his literis accipies.
Video me fuisse loquaciorem, sed fabulari iu-
uat de amico apud amicũ, Quod assidue con-
cionando ad populũ agis verũ episcopũ, bo-
nis omnibus vehementer placet. Istud exẽplũ
vtinã multos excitet imitatores. Quã scribis
de regis

de regis Ferdinandi negotijs mihi fuisse gratissima: ex his proœmijs bonam in spem vocor, fore ut optimi sanctissimiq; principis virtutibus aliquñ fortuna respondeat. Vale.

THOMAS MORVS

Erasmo Roterodamo S. D.

Vam rem ad hũc vsq; diem a puero pene semper optavi Desideri dulcissime, vt quod tibi perpetuo contigisse gaudeo, idem aliquãdo gaude-
rẽ cõtigisse mihi: nẽpe vt pu-
blicarũ rerũ negotijs libera-

tus aliqd olim tẽporis viuere deo dũtaxat ac mihi metipsi possem: id nũc tandẽ Erasme dei opt. max. benignitate ac principis indulgẽtis simi beneficio cõsequutus sum. Cãterũ nõ ita tamen sum consequutus, vt volui. Fuerat em̃ in vòtis vt vltimũ illũ vitæ Colophonẽ, q̃cqd annorũ fueram habiturus, infractũ, vegetũq; morbo saltẽ & cruciatu liberũ (quoad per æta-
tẽ liceret) obtinerẽ. Nunc vero an eius voti, ni-
mium fortassis improbi, cõpos aliquñ sim futu-
sus deo in manu est. Sed interim pectus mihi occupauit nescio quid morbi: cuius nõ tã sensu & dolore crucior, q̃ euentus metu, ac timore sollicitor. Nã quũ aliquot menses eodẽ tenore semper infestaret, cõsulti medici responderũt, moram longam in morbis esse periculosam, & curam huius agebant celerem esse non pos-
se. tẽpore sensum, victu, pharmacis, quiete me-

b 3

dicandũ

THOMAS MORVS

dicandū; neque finē medendi præfiniebant, neque salutem satis certam pollicebantur tamē. Hæc ego igitur mecum versans animo, quum aut deponēdum mihi magistratum viderem, aut operam meam in eo gerendo claudicaturam, quando negotia quæ res poscebat obiri per me non possent, nisi mortem ipse obire periclitarer, quasi defungerer, vel sic omnino cum vita simul relinquendum fuit officium, decreui mecum tandem altero potius quã utroque carere. Quamobrem vt & publicis rebus pariter & meæ saluti consulere, a clarissimi principis & optimi benignitate supplex impetraui, vt magistratu isto quo me (quod tute scis) regni totius amplissimo incredibilis eius in me fauor tam longe supra meritum quam supra spem ac votum omne meum honorauerat, nunc sub eius pondere fatiscentem dignaretur eius pietas exonerare. Superos igitur vniuersos precor vt & istos indulgentissimos in me clarissimi regis adfectus Deus, qui solus potest, digna repenset gratia: & mihi quicquid temporis reliquum daturus est, ne periners atque ignauum transigatur ocium, non eam modo mentem donet vt bonas horas bene collocare velim, sed eam etiam corporis addat firmitatē, qua possem. Nam (quæ mea socordia est) infirma valetudine nihil omnino possum. Neque enim mi Erasme oēs sumus Erasmi, vt quod mortalium omnium vni prope modum tibi propitius donauit deus, id nos conueniat omnes expectare, Quis enim præter te

ter te altus id polliceri audeat quod tu prestas qui præter ætatis ingrauescentis incommoda sic assiduus afflictus morbis vt fatigare atque obruere iuuenem valentem queant, quotannis tamen totius temporis tui rationem, tanquam nihil inde neque anni graues, neq; aduersa valetudo surriperet, æditis libris optimis orbi toti nunquam cessas reddere. Quæ res vna quum reputantibus vniuersis miraculi viscem habeat, ad stuporem tamen vsq; miraculum geminat, quod nihil te deterrent a scribendo (qui vel Herculeum pectus oppressuri viderentur) tot vndiq; in te surgentes vitilitigatores tui: quales tibi multos indies exuscitat incomparabilis istius ingenij tui atq; eruditio- nis, ingenium etiam tale superantis inuidia: ad quas naturæ atq; industriæ tuæ virtutes, quum facile se intelligant nunq̄ posse conscendere, & ferre tamen per animi tumorem, quo pene dirumpuntur, nequeant, vt infra tam longe subsidant, machinatur inter se nimirum, ac pro sua quisq; virili moliuntur, si qua possint efficere vt tua gloria ad ingloriam ipsorum vilitatem queat assidua detrectatiõe deduci. Sed dum saxum hoc Sisipheum iam tot annos voluunt, quid aliud interim tandem tam irritus quam improbus labor effecit, quam vt saxum semper in ipsorum caput recideret, tu semper altior & sublimior euaderes: Nam si quid interdum aliquos, qui neque mali sunt, nec indocti, commoueat, in quo fortasse tractando aliter abs te temperatum stylo voluissent, quid

THOMAS MORVS

magnæ rei est? quum id non modo nulli vniquam scriptori non acciderit, sed nec ipsi quidem dum notarent tua, sic potuerint tamen temperare sibi, vt non idem vitij & illustrius quam vt ex ipsorum honore sit, & frequentius quã pro libelli cuiusq; modo contigerit. Quam in re tanto difficilius veniam merentur illi, quã ignorare non possunt, quam ingenue fateris ipse quædam te tractasse sic, priusquam hæreses istæ pestilentes orientur, quæ iam passim grassantes pessundant omnia, vt si diuinare potuisses tales religionis hostes, ac proditores aliquando prodituros esse, mitius ac dilutius eadem fueris propositurus: quæ vt tum proponeres fortius, diuersa quorundam vitia, quæ pro virtutibus amplectebantur, extimulabant. Quem animum qui velit tibi vitio verte-
re, is haud dubie sudabit satis, priusquam satis inueniat, qua ratione possit sanctissimum quemq; ex antiquis Ecclesiæ doctoribus excusare: quos ego certe non dubito si nostrum hoc seculum sic vidissent, vt viderunt suum, nonnulla suis quemq; temporibus fuisse & cautius & explanatius enarraturos: quod quia non fecerunt, propterea quod dum præsentibus medebantur malis futura non veniebant in mentem, idem nimirum illis accidit, quod isti nunc calumniantur in te: nempe vt postea succrescentes hæretici quædam sese iactent ab illorum scriptis hausisse: quæ res tibi non cum sanctissimis solum patribus illis, & orthodoxæ fidei vetustissimis præsidibus, sed cum ipsis etiam

tiam

tiam Apostolis & Euangelistis est; atque ipso
 nam seruatore nostro communis; vt ex quo-
 rum verbis maxime, imo propemodum solis
 hæretici omnes dogmata sua falsissima con-
 tur stabilire. Macte igitur mi Erasme virtuti-
 bus istis tuis, & tantum, si quid interdum boni
 cuiusquam viri anxiam sollicitudinem, vel ab-
 solatis grandi causa commoueat, ne te pigeat
 tamen ad pios eorum affectus quedam atten-
 perare; alio qui neglectis maleuolorum latrati-
 bus, perge placidus iuuandis studijs & promo-
 uendis virtutibus nihil remoratus insistere. De
 illo quem mihi literarum gratia non etiam re-
 ligionis commendaueras per quam circumspe-
 cte sane ac ciuilitate, per amicos quosdam ad-
 monitus sum, vt caueã ne mihi sublinatur os;
 id profecto quo ad fieri per me poterit, curabi-
 tur. Neq; enim nescio quantum sit periculi, no-
 uas istas errorum sectas admittere, quæ tamen
 si sedulo semper hæcenus apud nos & præsu-
 lum cura & principis autoritate cohibeantur,
 mirum tamen quibus primum technis irrepe-
 re, deinde quanta cum peruicacia nituntur ir-
 rumpere; neque cessant vnus & alter e nostris,
 male vertendo scripturas & deterius interpre-
 tando, omne genus hæreseos e Belgica (quo se
 velut in portum aliquem receperunt) in hoc re-
 gnum libris nostro sermone conscriptis mitte-
 re. Quorũ ipsi sic plerisq; respondimus, vt non
 valde cuiquam metuam, qui vtrunq; perlege-
 rit; nisi quod quidam & noua per leuitatem, et
perniciosa per malitiam ita libenter & cum fa-

A D E R A S.

uore perlegunt; vt non ideo assentiant, quia ve-
 ra credant esse quæ legunt, sed quia cupiunt.
 Sed isti hominum generi, quibus malos esse
 libido est, nulla vnquam ratione satisfacere.
 Mihi studio est pro mea vniuersi præsidio esse
 qui non sua sponte desciscunt a vero, sed veru-
 torum hominum fallacijs abducuntur. Vale
 doctissime Erasme, ac de bonis studijs optime
 merite. Ex ædibus nostris Chelcheicis. Anni
 dñi M.D.XXXII. decimo quarto mēsis Iunij.

Tabula affixa ad sepulchrum

Thomæ Mori.

Thomas Morus vrbe Londi-
 nensi, familia nō celebri sed ho-
 nesta natus, in literis vtcunque
 versatus, quum & causas ali-
 quot annos iuuenis egisset in
 foro, & in vrbe sua pro Shyre-
 no ius dixisset, ab inuictiss. Re-
 ge Henrico octauo (cui vni regum omniū glo-
 ria prius, inaudita contigit, vt fidei defensor,
 qualem & gladio se & calamo vere præstitit,
 merito vocaretur) adscitus in aulam est: dele-
 ctusq; in consilium, & creatus eques, pro qua-
 stor primū, post Cancellarius Lancastriæ, tan-
 dem Angliæ miro principis fauore factus est.
 Sed interim in publico regni senatu lectus est
 orator populi; præterea legatus Regis nōnunq̃
 fuit, alias alibi: postremo vero Cameraci co-
 mes & collega iunior principi legatiōis Cuth-
 berto Tunstallo, tū Lōdinensi mox Dunelmē-
 si episcopo

si episcopo, & viro vix habet orbis hodie quicquam eruditius, prudētius, melius. Ibi inter summos orbis Christiani monarchas rursus refoedita fœdera redditamque mundo diu desideratā pacem, & lætissimus vidit, & legatus interfuit. Quam superi pacem firment faxintque perennem. In hoc officiorum vel honorū cursu, quā ita versaretur, ut neque princeps optimus operam eius improbaret, neque nobilibus esset inuisus; nec iniucundus populo, furibus aurem homicidis, hæreticisque molestus, pater eius tandem Ioannes Morus eques, & in eum iudicū ordinē a principe cooptatus qui regius confessus vocatur, homo civilis, suavis, innocens, mitis, misericors, æquus, & integer, annis quidem grauis sed corpore plusquam pro ætate viuido, postquam productam sibi vitam vidit, ut filium videret Angliæ Cancellarium, satis in terra iam se moratum ratus libens emigravit in cœlum. At filius defuncto patre, cui quam diu supererat cōparatus, & iuuentis vocari consueuerat, & ipse quoque sibi videbatur, amissum iam patrem requirens, & editos ex se liberos quatuor ac nepotes vñdecim respiciens, apud animū suum coepit perenescere. Auxit hunc adfectū animi subsequuta statim velut adpetentis senij signum pectoris valerudo deterior. Itaque mortalium harum rerum satur, quam rem a puero pene semper optauerat, ut vltimos aliquot vitæ suę annos obtineret liberos, quibus huius vitæ negotijs paulatim se subducens futuræ posset immortalitatē meditari, eam rem tandem

tandem (si ceptis annuat Deus) indulgentissimi principis incomparabili beneficio resignatis honoribus, impetrauit: atque hoc sepulchrum sibi, quod mortis eum nunquam cessantis adreperere quotidie commonefaceret, translatis huc prioris uxoris ossibus, extruendum curauit, Quod ne superstes frustra sibi fecerit, neue ingruentem trepidus mortem horreat, sed desiderio Christi libens oppetat, mortemque ut sibi non omnino mortem sed ianuam uitae felicitioris inueniat, precibus eum pijs lector optime spirantem precor defunctique prosequere.

EPITAPHIUM INIBI FIXVM

Chara Thomae iacet hic Ioanna vxorcula Mori,
Qui tumulum Alicie hunc destino, quiq; mihi
Vna mihi dedit hoc coniuncta virentibus annis,
Me vocet ut puer & trina puella patrem.
Altera priuignis (quae gloria rara nouercae est)
Tam pia quam gnatis vix fuit vlla suis,
Altera sic mecum vixit, sic altera viuit,
Charior incertum est haec sit, an haec fuerit.
O simul o iuncti poteramus viuere nos tres
Quam bene, si factum religioque sinant.
At societ tumulus, societ nos obsecro caelum,
Sic mors, non potuit quod dare vita, dabit.

EPITAPHII FINIS

Thomas Morus Erasmo Roterodamo S.D.

Inas abs te literas accepi, ab-
teras Friburgi datas. VII. Fe-
bruarij proximi, alteras hic
Quirinus attulit, qui præter
literas impartiuuit alia, quæ in
regionibus istis acta digna
cognitu sunt, quæ quod me

scire uoluisſi, magnas tibi gratias ago. De re-
bus tuis omnia potes e Quirino cognoscere,
qui mihi uidetur & probus esse & diligens. Gau-
deo tua causa, & quoniã te amo, etiam mea,
præsentem Cantuariæ præſulem non minorẽ
erga te amorem præ se ferre, quã præstitit olim
Yuaramus, quo non alius uixit tui amantior;
qui si uisus est in fine ad dādum ſegniõr, ipsa
res indicat impares facultates non imparem
animum fuisse in causa: nã mortuus est supra
quam quisquam credat pauper, nisi quod nõ
defuit unde dissolueretur debita: neq; ita mul-
tum debuit, sed post impensa iusta funeri, non
admodum multum superfuit, Dunelmensẽ
haud dubie uehementer exhaurit hoc bellum
aut incursionẽ potius quæ sunt habitẽ nobis
cum Scotis: nã eius ditio Scotis est contermi-
na tam procul a nobis, ut ego tã raro fere ab
illo iam audiam quam abs te. . . . Rumor
hicerat N. hic fuisse cum Melanchthone vna
seruatum per nescio quos diu clanculum, post
furtim discessisse: sed is rumor paulatim eua-
nuit, & res reperta est falsissima. Rex uidetur ad
uersus hæreticos actor q̃ Episcopi ipsi. Tyn-
dalus

THOMAS MORVS

dalus hæreticus nostras, qui & nusquã & vbiq: exulat, scripsit huc nuper Melanchthonem esse apud regem Gallia: semet collocutum cū eo, qui illum vidisset exceptum Parisijs, comitatu CL. equorum. addebat se timere Tyndalus, ne si Gallia per illum reciperet verbū Dei, confirmaretur in fide Eucharistiæ contra Vindelicam sectam. Quã solícite isti tractant hoc negotium, tanquam illis delegasset Deus instituendum & rudimentis fidei imbuendum orbem: Quod in epistola priore scribis, dubitas se te epistolam meam ædere, quum tamen essent causæ, quæ æditam cuperes, non est mihi Erasme quod dubites, locutulei quidã apud nos spargere cœperant, me quanquã dissimularem, inuitum tamẽ esse magistratu abdicatum. At ego quum sepulchrum mihi faciendum curassem, non dubitavi rem, vt erat, Epitaphio testari, vt contra si quis posset redargueret. Hoc illi simul vt descriperant, quum velut vanum nõ possent, vt gloriosulum incessabant. Sed ego hoc malebam, quam vt alterum illud persuaderi finerem: non mea certe causa, cui quid dicant homines, modo probet Deus, non multũ pensi habeo: sed quoniam in fidei causa libellos aliquot aduersus quosdam nostros cõtentiosorum dogmatum propugnatores lingua nostrate scripseram, arbitrabar oportere me integritatem nominis mei defendere, & ne nescias quam gloriose scripserim, Epitaphium meum accipies: in quo videbis qua conscientia fiducia nihil illis blandior, quo minus de
me præ:

me prædicent quod libet. Expectaui iam syn-
 dicitempus a gesto ac deposito magistratu,
 nec adhuc quisquam prodijt qui de mea inte-
 gritate quæreretur. Aut tam innocens fui, aut
 tam cautus saltem, vt æmulis meis necesse sit,
 si me altero nolint, altero saltem sinant gloria-
 ri. Sed de hoc negotio Rex ipse quum alias, tū
 priuatim sæpe, tum his publice pronunciauit.
 Nam supra q̄ meus pudor pati potest vt recen-
 seam, per os ducis illustrissimi, ducis inquam
 Norfolkij magni thesaurarij Angliæ, quum
 successor meus homo in primis egregius collo-
 catur in loco, honorifice iussit de me testatū
 reddere, quod ægre ad preces meas me dimi-
 serit: nec eo singularis erga me bonitas regis
 contenta, reuocari fecit idem denuo multo
 post in sua præsentia in solenni conuentu ma-
 gnatum ac populi, per os successoris mei, in
 ea oratione, quam ex more primam habuit in
 senatu, quem senatum (vt scis) nos perleamen-
 tum vocamus. Igitur si tibi ita videbitur, nihil
 est quod dubites quo minus ædas epistolam.
 Quod in Epitaphio profiteor hæreticis me
 fuisse molestum, hoc ambitiose feci. Nam om-
 nino sic illud hominum genus odi, vt illis ni
 resipiscant tam inuisus esse velim quam cui
 maxime, quippe quos indies magis ac magis
 experientales, vt mundo ab illis vehementer
 metuam. Illi de quo scribis (obsequar tuo con-
 silio) nihil omnino rescribam, quanquam lon-
 gam epistolam iam diu paratam habeam: nec
 ob id contineo, quod quicquā pensi habeam:

quid

A D I V S T V M

quid ille aut omnes eius complices vel sententiæ
vel scribant de me, sed quod nolim onerare me
necessitate rescribendi externis, quâ cura pro-
pior tangar respondendi domesticis. Tui mi
Erasme feliciter diu Vale, felicissime semper, e-
sure nostro Chelseico.

Erasmus Roterodamus Iusto Decio Regis
Polonię Secretario S. D.

Am olim sum tibi multis ob-
strictus nominibus, iuste cha-
rissime, sed tu indies accurn-
landis officijs me tibi reddis
deuinctiorē: in quib⁹ illud sci-
to mihi summopere gratū es-
se, quod me de ijs quę in Polo-
nia publice priuatimq; geruntur tā accurate fa-
cis certiorē: quodq; tua cura & amicorū ad-
me, & meæ ad amicos literæ tuto perueniunt,
quū simus tā vasto terrarum spacio disuncti.
Gratū hoc biennio amicorū iacturā passi su-
mus, præcipue Guilhelmi Vuarami Archiepis-
copi Cantuariensis, qui mihi vnus multorū in-
stat erat. Quo videlicet audivimus frui ijs qui
superfunt. Adnitendum etiam vt hanc iactus
rām veterum, accessione nouorum sarciamus.
Quam ad rem magis idoneum ne optare quē-
dam poteram, quam tu te tuapte sponte præ-
stas. Fuit aliquoties anim⁹ admonere te quid-
dam, sed quoniam videbatur illiberalius, hæ-
cenus visum est dissimulare. Nunc vero quo-
niam indies crescit hominum impudentia, cog-
gor

gor admonere præcipuos amicos, ne sibi diu-
tius patiantur imponi. Scis hoc seculo per oēs
terras volitare *πλανήτας* quosdam ne dicam
πλάγους, leberide nudiores, sed quib⁹ nihil dul-
cius ocio & cibo alieno. Hanc si superis placet
appellant libertatem. Ex horum numero sunt
qui nouum commēti aucupium, vel ex scriptis
meis, vel ex aliorum sermone perdiscūt, quos,
quibus locis habeam amicos nō frigidus. Per
hos obambulant, iactantes se famulos ac di-
scipulos Erasmi, atque adeo si diuis placet, ac-
cerimos mei nominis defensores, paratos p̄
Erasmo non tantum *μονομαχίῃ*, verum etiam
διποθεσίῃ. Affingunt de me quæ credunt fore
iucunda amicorum auribus. Erasmiū pancri-
tice valere, cudere diuinas lucubratiōes. Quid
multis plane triumphare. Interim suauiter ac-
cipiuntur aliquot diebus, interdum & mensi-
bus, nec absq; viatico dimittuntur. Quotquot
enim huius artificij sunt, quocūq; veniunt, ve-
niunt a latronibus spoliati. Sed facetius est: q̄
nonnulli quæstū hunc veniunt ab ijs quos ex-
istimant Erasmo male velle. Apud quos mira
narrant, alij Erasmus equo delapsus fregisse
cervicem, alij decumbere morbo inmedicabi-
li, alij sepultum esse; ac ne quis dubitet, addunt
locum, annū, mensem, diem & horam. Postre-
mo seiplos adfuisse sepulturæ, ac tumulum cal-
lasse pede. Nec defuerunt qui spargerent, Eras-
mum vna cum Oecolampadio cæsum virgis,
eiectum Basilæa. Et his histrionibus a suo ap-
c plaudi

πλάγους

A D I V S T V M

plauditur theatro. Quumq; toties res ipsa va-
nitatem illorum redarguerit, tamen nõ pudet
subinde similia confingere. Oportet enim infi-
gniter perfricuisse frontem, qui tales agunt fa-
bulas. At periculum est, ne per hos fiat, vt ne-
tum quidem credar vita defunctus, quum re-
uera diem obiero supremum, qui profecto lon-
gius abesse non potest, tum seni, tum valetudi-
nario, tum tot laboribus ac molestijs exercito.
Verum horum me miseret, quibus nihil aliud
precor quam mentem meliorem dari. Ad En-
comiastas meos redeo, quorum technæ dissi-
mulari poterant, nisi quidam nimis impuden-
ter emungerent amicos, summam non medio-
cres a diuitibus ac principibus extorquentes,
vt per illos obstrictus fiam, cogarq; gratias a-
gere eorum nomine, quos aut non noui, aut ta-
les noui, vt nulla re bona dignos existimem.
Ante annos iam ferme decem Basileę iuuenis
quidam in pugna deprehensus, quia ad incla-
matã pacem gladium noluerit recondere, qđ
ibi crimen est tantum non capitale, coniectus
erat in carcerem, mihi ne de facie quidẽ notus.
Suspikor aliquando fuisse ex operis typogra-
phicis. Ab amicis perpulsus sum, vt per Re-
gis Anglię legatũ qui tum forte aderat, virum
eximie candidũ, impetrarem illi veniam. Pri-
die orator honoris gratia nos inuiserat, quod
accepisset me super occupationes non satis fir-
ma esse valetudine. Et tamen apud me tantum
valuit quorundam efflagitatio, vt ob nihili nu-
gonem prodirem ad legatum regium, ipse le-
gatus

gatus perditū nebulonis. Vesperī conueni legatum occupatissimum, exposui rem paucis, postridie liberatus est ille bellator. Hoc beneficiū mihi magno æstimauit senat⁹, coactusq; sum illi p̄ eo gratias, accurate agere. Expectas hic vt dimissus ille mihi gratias egerit? Eodē die quo fuerat dimissus, in ædibus typographi vino illius temulentus, lingua sic debacchatus est in Erasmus, vt nudatō gladio minitaretur necem si adessem. Postridie rogatus an illa dixisset ex animo, excusauit ebrietatem. efficax apologia apud hoc tribunal. Hūc vt suspicor stomachum conceperat in me, quod illi viderer parum fauere Euangelio, quod tū illi haud scio vbi sepultum refoderant. Hęc tum tēporis me clam omnia. Discessit ille me insalutato, peruenit Constantiam, Illic apud Botzemum amicum vnice candidum, iactauit se famulū meū, & a me summa cū gratia dimissum proficisci nescio quo. Acceptus est aliquot dierum hebdomadas humanis, nec absq; xenio dimissus. Id post casu ex Botzemi narratiōe cognoui: Nec dubito quin similia designarit apud alios, præsertim apud Melanchthonem, qui cū nouerat mihi amicitiam esse non vulgarem, satis adhuc gratioso apud magnates, qui tum Luterano fauebāt instituto, Alterum scio tibi notum esse, frequenter enim adijt Poloniam: Isthic apud potentes ac liberales *Ἐλευσμίσα* prædicabat se famulum Erasmi, ab eo missum vt omnes salutaret amicos, quum Basileæ vix mihi de facie notus esset, a deoq; me veneraba

A D I V S T V M

tur vt nūquam obuiō dignatus sit apertire ca-
 put. Hac tamen arte corrasit aureos non pau-
 cos, vt iam in ocio degat μάλα εὐαγγελικῶς,
 mihi nihilo equior, quam si a me spoliatus es-
 set suis facultatibus. Alius quidam adiit me,
 nunquam antea visum, nec visus ipse. Redibat
 Roma, repetens Brugas, vbi vixerat, Nec dissi-
 mulabat se fuisse Franciscanum, quum id non
 percontarer. Quum viderem male cultum, ro-
 gabā vnde suppeteret viaticum. Ait ingenue,
 mendicato viuere sese. Quum vix crederem, et
 se tantam hominum liberalitatem, addebat
 sese in Germania simulasse, Erasmus esse sibi
 dominum. Demiranti meum nomen tam esse
 gratiosum apud Germanos, respōdit, omnes
 libenter dedisse famulo Erasmi, præter duos sa-
 cerdotes in oppido Loffenburg, qui dedere
 quidem, sed obmurmurantes quod Erasmi fa-
 ceret mentionem. Ibi certe sanctius illi fuit no-
 men Erasmi quam Francisci. Quid ipse fece-
 rim rogas? Quid aliud? Risi simplicem homi-
 nis impudentiam, & pro honore mihi habito
 dedi nummos aliquot in viaticum. Quidā ha-
 bent orationem meditatam, quam edidicerūt
 ea verbulis aliquot immutatis vtuntur apud
 multos. Si non recipiuntur ad colloquium,
 mittunt scriptum. Rogati vnde & quo, alijs
 alia respondent, vtcunq; commodum est ad
 extorquendum aliquid. Nonnulli quoniam
 metuunt ne a famulis submoueantur a cōgres-
 su, nisi ab amicis adferant literas, mentiuntur
 se habere, sed eius esse generis, vt de manu in
 manum

manum sint reddendæ. Vbi data est alloquendi copia, summa orationis hæc est, cupiunt saltem consilio adiuuari. Ad quid? vt absolua-
 tionem meam. Quid obstat? Deest viaticum. Quæ necessitas adegit ad istam legationem? Vt viderem doctos, & te in primis. Quo consilio putas parandum viaticum? Si tu dederis. Expeditum consilium. At istuc est auxilium petere nõ consiliũ. Alij respondent, se querere conditionem. Quam? Vis famulari cuiquam, aut in Typographorum officinis operari? Nequaquam. Quid igitur? Cupio vacare literis. Quibus? Bonis. Pudet enim fateri se nouorum dogmatum amore teneri; Sed ad studia suppetit viaticum? Nequaquam. Quid igitur spei? Si quis suppeditet. Homines suaves. Ab ignotis atq; etiam diuersæ religionis hominibus postulant, vt in ocio viuant suo arbitratu suoq; commodo. Hæc scio tibi videri ridicula, nugæque, sed hæ nugæ seria ducunt. Si magistratus perpenderent quam non expediat reip. iuuenes ocio assuescere, ac mundum paulatim impleri curiosis & ignauis erroribus, mature studerēt occurrere periculo. Iã eadem discunt pueri, sub vmbra scholæ mendicantes nec aliud quam ludentes. Si inuitentur vt inseruiant alicui, recusant; vt discant scribere quo lucrentur aliquid, nolunt. A deo dulce est illud miserum ac sordidum ocium. Quid porro fiet de talibus posteaquam adoleuent ætas? Nesciunt literas, oderunt religionem, nullam artem didicerunt. Quid nisi vt procurrant in bel-

A D I V S T V M

lum, & sub militiæ titulo discant latrocinium.
Germania gignit ingenia neutiquam infeli-
cia, si accederet a teneris annis recta institutio.
 Sed his peiores sunt, qui quum & ætate sint
 prouecta, & literas sciant, & sacris sint onusti,
 tamen otiosi vagantur militari specie, impu-
 denter abutentes, non meo tantum, sed ma-
 gnorum regum ac principum titulo, quum
 nulli prorsus inferuiant, nisi Como & huius
 uxori Methæ, non aliter quam gulæ ventrique
 sint nati. Horum stratagemata nunc non refe-
 ro. Est enim ἰλιὰς κακῶν. Tantum admoneo,
 vt & ipse a talibus caueas, & amicos vt caueât
 admoneas. Quomodo cauebo inquires? Si ni-
 hil illorum fabulis credas, nisi literas a nobis
 attulerint mea manu notatas, in quibus no-
 minatim commendentur. Dicent se incurrisse
 in latrones, omnibus exutos bonis, ademptis
 etiam epistolis. noli credere. Fucum tu pro tua
 prudentia vel ex ipso vultu deprehendes.
 Quanquam ne epistolis quidem facile fidem
 habeas. Senæ discipulum habui Archiepisco-
 pum titulo S. Andree, Iacobi Scotiæ Regis
 nothum, dexterrimo ingenio iuuenem pro be-
 q; indolis. Is in marginibus codicis quæ nunq̃
 videram sic effinxerat manum meam, vt mihi
 plane fuerit impositurus, ni certo scissem eum
 codicem nunquam a me lectum aut visum.
 Urgebat ille dicens me fuisse oblitum, alioqui
 vnde inquit, hæc manus tua? Agnosco inquit
 manum, sed librum nec hūc nec huic similem
vnquam antehac vidi. Tandem ridens fassus
est

est artificium suum. Addam his vnam historiam, nec te pluribus onerabo. Christophorus Longolius vit in literis magnus, futurus maximus, si fata dedissent longius æuam, ante annos ferme duodecim nos Louanij inuisit, repetiturus Italiam. Post vnum atque alterum conuiuium petijt solitarium colloquium. Datum est. Rogauit e quem nossem Syluium? Respondi me legisse carmina cuiusdam Ambrosiani. Mouit caput, præterea Franciscum Syluium Louanij videram. Vterque, inquit Longolius, vetulus est, hic de quo percontor septendecim aut octodecim annorum erat. Quum videret me non alium nosse Syluium, exponit rem plane iocularis audaciæ, vt ait Comicus, Venerat Romam adolescens, qui se ficto vt suspicor nomine Syluium appellabat, elapsus, vt aiebat Longolius, e contubernio Benedictinorum. Acceperat mihi arctissimam esse necessitudinem cum Paulo Bombasio, quo neminem Italum expertus sum ingenio candidiore. Senserat Leonis Decimi propensum in me fauorem, quo vtinam fuisset dexterius vsus. Hic Syluius confingit duas epistolas tanquam a me scriptas in ipsius commendationem, alteram ad Bombasium, alteram ad Leonem. Bombasio facile imposuit, homini minime suspicioso, tum mihi sic amico, vt si quis vel salutem attulisset ab Erasmo, fuerit toto pectore complexurus. Illud generosæ cuiusdam audaciæ fuit, quod sibi tam impudentis fuci cōscius, nō veritus est

D E C I V M

adire principem totius orbis maximum Leo-
nem pontificem. Habeo inquit, epistolam ab
Erasmo. admissus est, reddit confictas literas.
Quis suspicaretur iuueni tam audax facinus
in mētem venire potuisset Leo pro sua humā-
nitate complexus est hominem, & vtroq; bra-
chio subleuauit procumbentem, omnia polli-
citus. Tantum valuit Erasmi ficta commenda-
tio. Quum autē Syluius moraretur redire ad
summum pontificem, ipse Leo sua sponte ro-
gauit, vbi esset ille iuuenis ab Erasmo cōmen-
datus. Is autem febre correptus in itinere pe-
rijt priusquam ad pontificem perueniret, qui
tum agebat Ostiæ. Sic interrupta est ea fabu-
la, alioqui multos actus habitura. Si qua simi-
lis auis deuolarit in veltam Poloniam, fac
amicos admoneas, præsertim candidos ac
munificos, nominatim R. D. Petrum Episco-
pum Cracouiensem, Andreā Critiū Episco-
pum Plocensem, Ioannem Dantiscum Episco-
pum Culmensē, Erasmus Abbatem Claræ
tumbæ, Ioannem Lascanum præpositū Gnes-
nensem, Seuerinum Bonerum, Antoninū Me-
dicum, & si qui sunt alij qui nos impense dili-
gunt. Non quod obstem quo minus illi suas
opes in quos voluerint erogent, sed quod a-
micis nolim imponi mei nominis lenocinio,
nec me his falsis nominibus obligari. Te cum
omnibus tibi charis opto quam prosperrime
valere. Datum apud Friburgum Brisgoiæ, Ca-
lend. Nouembribus, M. D. XXXIII.

Clariss.

CLARISS. VIRO D. DOCTO. 21
ri Iulio Pflug serenissimi Georgij
ducis a consilijs.

Litteras tuas ornatiss. Iuli semper desidero, veniunt enim mihi multo gratissimæ. Scribendi tamen officium nunquam abs te requiro, qui sciam istam humanitatem tuam nusquam in officio cessare posse. De synodi decretis factus sum aliorum literis certior. Bene habet, si Consolatum est, nunc superest, ut $\delta\upsilon\ \epsilon\upsilon\omega\acute{\alpha}\lambda\iota\omicron\nu$ nobis propiciemus. At non nihil vereor, ne $\tau\eta\iota\varsigma\ \mu\acute{\epsilon}\gamma\iota\sigma\tau\omicron\ \epsilon\kappa\ \nu\omicron\sigma\ \kappa\alpha\iota\ \tau\eta\iota\sigma\tau\acute{\epsilon}\rho\omega\mu$ faciat quod remiges solent, qui quum alio spectet, alio nauim impellunt. Sed quando hæc ut ait Homerus, $\theta\epsilon\omega\upsilon\ \epsilon\pi\iota\ \gamma\omicron\nu\alpha\sigma\iota$ sita sunt, nobis nihil restat nisi ut precemur lætum exitum. Epistolam meam laudum tuarū buccinatricem, quam dicas non satis intelligo. Nec tamen est mi Iuli quur eo nomine gratias agas. Scitum est illud Euripidis ni fallor, $\epsilon\phi\upsilon\iota\ \kappa\upsilon\mu\ \kappa\upsilon\iota\delta\acute{\alpha}\ \delta\iota\kappa\iota\sigma\sigma\epsilon\tau$, ego te ubiq; & apud omnes magnopere prædico, & ego inquit illud tibi præstiti, ut vera prædicares. Retulit laudatori gratiam, qui se præbuit laudibus dignum. Vale. Datum Friburgi X. Calend. Septemb. An. M. D. XXXII.

GENEROSISS. ADOLE.

scenti D. Petro a Castello Des.

Erasmus Roterod. S.

6 5

Quod

AD PETRUM

Quid non statim pro tuis lautissimis mi Petre Xenijs, sed lautioribus literis gratias egi, si forte miraris, tum temporis gemino grauabar incommodo. Nam ad pituitam quæ me permoleste discrucia-
 bat, accessit noua laborum sarcina, quæ vel sola vegetū & integrū requireret ingenium. Nā ad agiorū opus mihi ^{ad hoc} ^{ad} parturiendū erat. Qui quidem labor me iā Apophthegmatum rapsodia delassatū excepit. Sic datur Erasmo respirare. Hæc itaq; mihi deuoranda sunt posteaq; memet huic ascripsi glebæ. Nunc igitur quando paulo cōmodior esse cepit valetudo, & minus vrget laborū sarcina, epistolā illā mi Castellane tuā quā perpetuæ tuæ erga me fidei beneuolentiæq; velut obsidem esse voluisti, lubens relegi, non ob id tantum quod mihi non secus atque in speculo representat, raram quandā ac pene dixerim fatalem tuam in me pietatem, verum etiam quod Græcarum vocū emblematicis picturata testatur te pari studio vtrinq; literaturam amplecti. Quo sane nomine mihi videris egregie fortunatus, cui florentibus annis ^{τῶτονι δὲ ἔρωτα} Deus immiserit, vt tibi dulcius sit in musarum viretis obambulare, quam conuiujs aleæ bonas horas perdere male. Colloquiorum opus parum auspiciatis aibus genioq; sinistro natum videri poterat, nisi mihi te vt scribis, multosque tui similes conciliaasset. Posteaquam enim iuta prouerbiū, omnibus placere ne Ioui quidem

dem fatis concessum est, non mediocriter solati-
um est, aliquor candidorum hominū emeruis-
se calculum. Sed utinā eiusmodi sit argumen-
tum illud, ut quod sicuti scribis, arrisit puero,
perpetuo probari mereatur. Veniet enim tem-
pus quū tu quoq; forsitan dicturus es, non ea-
dē est ætas, non mens. Quid in Colloquijs vi-
deris, nescio, forsitan amor oculis tuis fecit præ-
stigium, cui frequenter ut ait Sicularum ille τὰ μὴ
καλὰ καλὰ πέφαιθαι. De nostro congressu non
est quod vel mihi gratias agas, vel tibi gratu-
leris. Neq; enim Erasmum, sed Erasmi umbrā
vidisti. Quid enim aliud est γέρον ἀνίης, ἢ σκιά
καὶ ὄναρ. Verum si tantus est amor in me tuus
ornatissime iuuentis, ut iuuet etiam cum um-
bra colloqui, istius quidem voluptatis scito ti-
bi paratam fore copiam, quoties erit commo-
dum. Quod si quando possis istam si non tra-
gicam, certe splēdidam personam quam tibi
fortuna imposuit, deponere, & vno Claudio
Alberico velut Achate comitatus ad pullum
simul, lacerandum venire familiariter, aut eti-
am inuocatus si libet, obrepere, quemadmo-
dum Nasica solet Ennio, iuaret interdum ta-
li contubernio repubescere. De perdicibus iā
iterum missis habeo gratiam, nec illibenter
debeo pro tuo in me studio. Nolim tamen te
posthac eadem teneri sollicitudine, quando-
quidem corpusculum hoc prope tam aridum
est, quam est σῦφαρ. Vixiam fert istarū auium
esum, itaque tū p̄ dono meditabar dustichon
Lautz

AD PETRUM

Lauta mihi Petre mittis edulia, sed stomachus deest.

Vis mage quod placeat mittere, mitte famem.
 Demiror autem quare Apophthegmatum opus octo iustis voluminibus absolutum libellum appellandum putaris, nisi quod arbitror hoc tibi dictum φιλικῶς καὶ ἔρω ζηκῶς μάλλον ἢ μισθολογῶς: Nam & quæ tenere amamus ὑποκοσμηστικῶς ὀνομάζομεν vxorculam, filiolam, consolium, solatiolum. Vtinam autem ille libellus tantum voluptatis simul & utilitatis adferat studiosis, quantum mihi sudoris attulit. Sunt quibus facile videtur Apophthegmata aut Prouerbia scribere, sed libros & chiliadas scribere difficile est: qua de re accipe distichon nostrum,

Perfacile est fateor prouerbia scribere cuiuis,

At perdifficile est scribere Chiliadas.

Superest ornatissime iuuenis cōprecari Christum Opt. Max. vt ego istam tuam in me beneuolentiam perpetuo merear. Tu vero erga liberales disciplinas ac beate viuendi magistram philosophiam indies magis ac magis incalescas, honestissimumque senectuti viaticum mature colligas. Quod me pulsu iubes explorare quid tinnias, quid opus est exploratore pulsu, quum tu tua spōte iam dudum declares tibi in pectore κατὰ καὶ χρυσῶν εἶναι τὰ ἅπαντα. Habes rursus epistolam non solum αὐτοῦ γραφον, verum etiam αὐτοῦ χεδίωσ effusam, eoque κακῶς γραφον, Atque hoc ipsum tibi fortasse gratū

se gratum erit, vt solent amantes neuus amico-
rum delectari. Sed desino. Vale. Friburgi 24
die Septemb.

DES. ERAS. ROT. CLARISS.

viro D. Gerardo ab Assendelf, Equ.

aurato & Hagensis senatus

Præsidi S.

Vbinde mihi literis suis aurem
vellicat Talestius meus vir clarif-
sime, vt ad te dem aliquid litera-
rum, quib⁹ saltem declarem mi-
hi tuum erga me studium haud
quaquam vulgare, & notum &
gratū esse, quod profecto est, vt esse debet gra-
tissimum. Verum si quis ignoret quam iniquis
Laboribus distringar hac valetudine, hac æra
te, cui flagitanti iam olim missio rudisq; debe-
tur, fortassis hac in parte desiderabit in me plu-
sculum humanitatis. Contra qui cognitum
habeat quas clitellas tergo sustineam, mirabi-
tur me cuiquam omnino scribere, nisi magna
quæpiam vigeat necessitas. Me vero etiam
pudor quidam a scribendo deterruit, quod
vererer ne nullo dato argumēto homo tenuis
ad virum præpotentem scribens viderer alicui
non tam gratias agere quam venari gratiam
Nunquam fuit tam correctis moribus vllum
seculum, quo non aliquid præclare rei molie-
tibus liuor exhibuerit negotium, non obla-
trarint canes, non obgarrierint picæ & graccu-
li. Sed non arbitror vnquam fuisse seculum,
quo plus licuerit vel calumniæ vel ingrati-
tudi.

AD GERARDVM

dini. Eoq; mea quidem sententia, non minus debetur ijs, qui viros egregijs dotibus præditos, vel benignitate sua fouent, vel autoritate tumentur, vel testimonijs ornant, vel applausu ac laudibus excitant, quam illis ipsis, q; suis vigilijs suaq; industria de studijs deq; rep. bene mereri nituntur. Tale si quid in me esset, gratias agerem tibi meo nomine, quod candido tuo suffragio, & studijs meis calcar addas, & aduersus maleuolorum latratibus *περὶ ἀρχόντων* præstes ac *ὑπερανωσιών*. Nunc quoniam nihil in me reperio, quod istum fauorem promereatur, apud me quidem erubesco, sed hoc magis arbitror me tibi obstrictum, quo minus isthuc honoris promereor. Itaq; tibi vir egregie non tam meo priuatim, quam publice studiorum ac pietatis nomine gratias ago. Siquidem dum mihi sic faues ob eas res, quas in me fitas esse credis, nimirum ipsis virtutibus, isthuc honoris habes, quibus optimo iure fauent omnes vere nobiles. Proinde dignus es Assendelse generosissime, quem omnes ubiq; liberalium studiorum ac veræ pietatis cultores diligant: præsertim quum verisimillimum sit eos, qui doctrinam ac religionem suspiciunt in alijs, ab his non esse alienos. Tu certe vt accipio, non minus ornas Hollandiam præclaris animi dotibus quam maiorum imaginibus. Nam generis ornamenta bona ex parte debes vel maioribus tuis, vel fortunæ, ista tibi propria sunt. Pro candore tuo fateor metibi plurimum debere, & sane debeo q̄ lubens. Vti
inam &

nam & de tuo iudicio mihi possim merito gratulari. Habes professum nomen, habes clientem tibi deditum, cuius obsequium si qua in re volueris requirere, faxo intelligas, vt desint omnia, certe promptam & accinctam voluntatē non defuisse. Libebat pluribus tecum agere, sed interpellant labores. Nam præter alia minutiora, eodem tempore excuduntur Basileæ Adagia aliquot centurijs aucta, & Lutetię Hieronymus vix æstimandis laboribus iam quartum a me recognitus. Opto te cum omnibus tibi charis quam prosperrime valere. Datum apud Friburgum Brisgoiæ quarto Calend. Nouembris. Anno M.D.XXXII.

DES. ERAS. ROT. CLAR. D.

Guilhelmo ab Horion S.

Omnatissime vir, mari trāquillo nauigare non est difficile, sed magna tēpestas requirit artificē, q̄ rectū teneat clauū. Olim quū paganorū seuitia tormētis ac mortibus debaccharet in Christianos, erat secessus q̄

se reciperēt: illic abditi velut in altero mūdo q̄tā agebant vitā: Nūc rebus vndiq; sic exulceratis, in quē portum se recipiat aliquis? Ego sane nullum video, nisi quis in seipsum secedat & animi tranquillitatem in ipso quærat animo. Solus enim Christus vere tranquillat animū. Is intra nos est si velimus. Abunde magnum solatium suppeditant libri Christum spirantes horū alloquio quid esse potest in hac vita, vel iucundius

AD GVILHELMVM

iucundius vel salubrius? Hac in parte felicitati tuę gratulor, cui contigerit ocium cum dignitate. Mihi iam pridem flagitanti rudem, in hac arena cadendum est. Vnum hoc me consolatur, quod iam e propinquo apparet portus ille communis, qui fauente Christo, laborum ac molestiarum omnium finem allaturus est. Forsitan miraris, quod hæc ad te ignotus. Nō potes me tibi prorsus ignotum dicere, quum tecum vt scribis crebro fabuler, vtinam te digna. Olim Louanij cognoui iuuenem quendam, Hornici cognominis. Sed eum arbitror te non esse. Equidem cupio ascribi in numerū tuorum clientum, paratus ad omne obsequiū si quid erit in quo possim tibi gratum facere. Bene Vale. Datum Friburgi. XXI. die Aprilis, An. M. D. XXXIII. Quum hæc scripsissem, relecta quadam epistola Godenij, qua petit vt tribus verbis te salutarem, inter schedas confusas repperi & tuam ad me epistolam, quam aut non legeram, aut vt fit, in tanta turba epistolarum legeram parum attente. Subuerebar ne parum frontis habere viderer quod ignotus vltro te literis lacessērem, sed hoc scrupulo me tua liberauit epistola. Prior ad amicitiam prouocasti; inhumanitatis futurum erat non rescribere. De reditu meo prorsus incerta res est. Corpusculum hoc collabitur, tantum abest vt magnis itineribus sufficiat. Et aulā nostra pertusum est dolium, sitit semper, dat nihil: cæteri tantū obtrectant, & qui student videri magni fautores, nihil aliud quam deplorant. At
istuc

istuc est conduplicare miseriam. In calce in-
quis? Egone hominem clarum & candoris
eximij conscribam in calce amicorum? Tum
vere essem quod olim fuisse dicuntur Bataui,
trux & a gratis alienus. Inter præcipuos ami-
cos ac patronos scribetur Guilielmus Hori-
on. Et si qua in re meum desideras officium,
fac periculum, num hæc ex animo loquatur
Erasmus. Rursum vale mi vir clarissime. Fri-
burgi eodem die & Anno.

Des. Erasmus Rot. Eustathio Chapusso
Oratori Cæsaris in Anglia. S.

ILLA possessio charior aut
preciosior sincero amico. At-
quum alioqui non ita mul-
tum absum ab Iro, tamen in
hoc opum genere mihi Lu-
cullus quidam videor, q quoti-
die comperio longe plures

esse amicos, quam existimabam. Falleris mi-
hi crede, si putas mihi sacerdotium opimum
futurum fuisse gratius, quam Eustathium a-
micum, cui⁹ imaginē in literis tuis expressam
summa cum voluptate perspexi. Adeo fluunt
inaffectato quodam candore ac puritate, vt
hinc ingenium ab omni fuce alienū facile de-
prehēdas. Accessio aut si inuis cognitio ami-
corum hoc tempore ob id mihi iucundior est
quod annus superior quosdam eximios ade-
mit. In Anglia Archiepiscopum Cantuariem-
sem, vnum *Ἐπίσκοπος ἀντιόχειον ἄλλων*. In comitatu
Cæsaris Alphonsum Valdesium. In Polonia
d Christo

AD EVSTH. CHAPVSIUM

Christophorum a Schidlouicz, eius regni supremum Cancellarium. Cæteros taceo, fortuna minore, sed pari sinceritate: inter quos est Zacharias Deiotarus Phrysius qui solet famulos meos quos interdum in Angliam ablegare cogor, lubēs & alacriter excipere. Id officiū eo fuit gratissimum, quod vulgaria diuersoria parum tuta sunt a contagio sceleratæ pestis, quæ nuper ab Anglis quibus iam plusquam quadraginta annis nimium familiaris est, in nostras regiones demigravit. Proinde quod Quirinum meum isthic collegeris scito te magnam solidamq; apud me inisse gratiam. Atque is quoniam tūc rem parum ex animi mei sententia gessit, quorundā amicorum tui dissimilium opera, rursus isthuc emandatus est, si forsitan hæc alea mihi cadat felicius. Quam imaginem in scriptis meis videris nescio, unde tantam amoris flammam conceperis, quā sciam infra mediocritatē mea esse omnia. Verum hoc amplius debeo tuo in me studio, quominus agnosco in me meritum. Certe nihil præterea est Erasmi, quod tu spectatu dignum existimes. Videres enim non hominem, sed *ὄψος*, ac simpliciter miserum, nisi persuasum haberemus, hoc exuuiō deposito, nouum nitidumq; iuuenta animal emerfurum. Quibus fluctibus iacter, quibus agiter ventis tu quoque videris agnoscere, sed e propinquo apparet portus, molestiarum omnium finem allaturus fauente Christo. Male audio, profcindor linguis, idq; potissimū ab his de quibus optu-
me sum

me sum meritus. Dicas esse fati mei. Sed tamē typographi aiunt vix aliud nomen esse vendibilis. Crederem illos blandiri, nisi sic a me semper aliquid flagitarent, si nihil aliud certe præfatiunculam. Addam aliud argumentum. Mundus nunc vndiq; plenus est eronum, qui vel deseruere sua sodalitia, vel alias ob causas profugerunt. His quoniam fere Leberide sunt nudioris, varijs artibus quærendum est viaticum. Nam venter mirus est artifex. Quidam e scriptis meis norunt amicos meos, Hos ad eunt, iactāt se esse famulos ac discipulos meos, etiam si nunquam me viderint. Atque hoc fucos non mediocrem pecuniam extorquent ab illis. Vbi metuunt ne fucus deprehendatur, mutant pascua. Hoc te nescire nolui, ne cui credas, nisi qui nominatim literis meis commendetur. Quanquam vix isthuc satis est. Dicam quod rideas. Cum Louanij esset apud me Christophorus Longolius, narrauit iuuenem quendam elapsum e Benedictinis, nomine Syluium, ficto opinor, venisse Romam, at tulisse literas meo nomine scriptas ad Leonē pontificem, quibus diligenter commendabatur. Audierat enim me tum apud Leonem esse gratiosum, nec dubito, quin effinxerit manum meam. Pontifex hominem utroq; brachio complexus est, omnia pollicens. Quumque is nescio quo profectus esset, Leo vitro rogauit, quur non rediret Syluius. Sed ille correptus febris periit. An non hanc merito dicas audaciam iocularem? Sed vt finiam vir

d 2 egregie,

AD EVSTH. CHAPVSIVM

egregie, tametsi me hoc nomine superas, quæ
 prior & literis & officijs ad amicitiam prouo-
 casti, tamen quod superest, enitar ne mutua
 beneuolentia videar parum respondisse. Por-
 ro si quid erit in quo tibi vicissim, vel commo-
 do vel voluptati esse queam, experieris prom-
 ptam & amicam voluntatem non deesse Eras-
 mo, vt alia desint omnia. Cætera si libebit, co-
 gnoscet partim e schedis memorialib. quas
 tradidi famulo, partim ex ipsius oratione, quæ
 expertus sum esse bonæ fidei, minimeq; vanæ.
 Maiorem in modum doleo Anglis negotium
 exhiberi a Schottis: Videor enim mihi plus
 isti regioni debere, quæ mihi tot eximios pe-
 perit amicos, quàm ei quæ me genuit. Ve-
 hemèter tamen angit me Hollandia indignis
 tractata modis tum a Danis quod nouum est
 tum a Gelrijs quod nouum non est. Oraculū
 erat quod dixit Hesiodus πῆμα κακὸς γείτων.
 Ista sunt τῶν ἀρχόντων λοξὰ στρατηγήματα.
 Opto tibi omnia læta vir amicissime. Datum
 Friburgi Brisgoiæ XXIII. die Aprilis Anno
 M. D. XXXIII.

ERASMVS ROTER. CLAR:

V. D. Abeli Colliero S.

Pistola tua salibus Atticis vn-
 dique scatens, præterquam
 quod festiuissimis leporibus
 exhilarauit animum meum,
 etiam hoc nomine fuit in pri-
 mis iucunda, quod declarat
 te & recte valere, & suauitèr
 agere,

AD ABELFM COLSTERVM 27

agere, quod vt tibi perpetuum sit precor, vir a
 nimo meo charissime. Liberet tibi *συμπουζή*
 nisi hoc tempore centum epistolas scribere co
 gerer, Risi quod scribis meam epistolam tam
 siticulosam, quæ tantum humoris potuerit e
 bibere, tam leue: n, vt suberis vice tantum virū
 sustinuerit, ne mergeretur. Magnus ille ac miri
 ficus Erasmus quem te vidisse prædicas, mihi
 prorsus ignotus est, nec vsq̄ visus aut auditus.
 Deterior illa pars iam plane *σὺφαρ* est. Vtinā
 melior illa, vel aliqua ex parte accederet ad
 istam præclaram imaginem, quam nobis in
 epistola tua depingis. Sed hac de re tecum nō
 dilceptabo pluribus. Si quid in me boni est,
 dei donum est: nec tibi possum honeste succen
 sere, cui talis visus est Erasmus per nebulam,
 quam amor immodicus & singularis ingenij
 tui candor oculis tuis offudisse videntur. Ex eo
 dem fonte manat ista gratulatio, qua in ma
 gna fœlicitatis parte ponis quod Erasmicorū
 amicorum albo contigerit ascribi. At ego
 multo iustioribus de causis mihi gratulor, cui
 tam fœliciter cesserit perfricta frōs & absterfus
 pudor, vt amicorum catalogum tam splendi
 do nomine auxerim. Id eo quoque charius
 est, quod superior annus præcipuis aliquot a
 micis ademptis in possessione multo precio
 sissima non mediocrem pauperiem mihi fece
 rit. Nam vt summostantum recenseam: In
 Anglia periit Guilielmus Vuaramus Archie
 piscopus Cantuariensis, Viennæ in comitatu
 Cæsaris Alfonso Valdesius, iam magnus, sed

AD ABELEM COLST.

futurus si vixisset., maximus: In Polonia, Christophorus a Scidlouuicz, eius regni supremus Cancellarius, cui dicata est lingua. Recte factum quod Hollandia te in sublimi specula collocauit, quo magis possis reipublicæ prospicere, quæ nunc vt audio, eget cordatis & vigilantibus excubitoribus. Quis vnquam legit, audiuit, aut vidit seculum hoc turbulentius & iniquius? Sed valeat querimonia nihil profutura. Quod vt animum curiæ negotijs lassescentem reficias, te soles ad meas lucubrations, velut in viridarium quoddam recipere, vtinam in hortis illis meis aliquid esset, quod vel oculos vel nares, vel palatum posset oblectare Colsteri hominis delicatissimi. Steriles sunt, aut si quid pariunt, beta est, aut malua, aut porrum, vt iam absit cicuta & aconitum quæ non abesse clamant isti, quos tu lepide vocas barba pallioque verendos. De viro, de quo quid sentiam rogas, magnificentius censeo, quam vt de eius ingenio censuram ferre possim, Librum non legi, sed nactus eum composito, quum id temporis ob assiduos labores non daretur ocium aliud, mihi a cæna in ambulanti famulus recitauit, idq; carptim, selectis aliquot capitibus. Cuius erat codex, non passus est eum diutius apud me manere. Ex eo qualicumq; gustu deprehendi hominem esse ardentis ingenij, variæ lectionis, & multæ memoriæ, alicubi tamen maiore copia quam delectu, ac dictione tumultuosa verius quam composita, In omni genere rerum vituperat
mala,

mala, laudat bona. Sed sunt qui nihil aliud sustinent quam laudari. Hodie respondi illi us ad me literis, admonens vt si qua possit, ab his turbis sese extricet. Minatur enim se iam iusto Marte velle cum theologis configere. Id si non possit, & omnino statuerit iacere aleam, duo prospiciat: alterum vt pugnet in tuto, ne se coniciat in manus hostium, qui nec vinci possunt nec placari: alterum ne me suo admisceat negotio. Scribit enim se non minus perguaturum armis meis quam suis: ea pars epistolæ mihi non nihil displicuit. Ego hæc tunc ancipiti Marte depugno cum excetra non septem sed innumerabilium capitum, vixq; subsisto ob Moriam & alia quædam libenus a me scripta. At vereor ne ille si pergat mihi totam renouet inuidiam. Quem porro fructum spectet non video. Si putat theologos ac monachos, vel corrigi per ipsum, vel opprimi posse, tota nimirum errat via. Quorsum autem attinet iam non nihil fatigatos crabrones rursus irritare, & in bonorum capita immittere? Quid accidit Cornelio Hoen, ipsi melius nostis. Ludouico Berquino nihil erat periculi si meis consilijs obtemperasset. Semel vicerat, adornabat triumphum, dissuasi. Non paruit. Erat vir optimus, nec humili fortuna, ingenio simplici, liberæ linguæ. Absente rege apud Hispanos, denuo pertractus est in carcerem. Et perierat, nisi mater regis, mox ipse rex subleuasset eum, ex Hispanijs reuersus. Paulo post e carcere collocatus est in aula commodiore,

d 4 postre

AD ABELEM COLST.

postremo bona fide dimissus est. Semper illi occinebam eandem cantionem, vt arte sese euolueret ex eo negotio. Ille sibi promittebat certam ac spetiosam victoriam, quum ageret aduersus monachorū examina, aduersus theologiam facultatem & aduersus senatum purpuratum. Nihil profeci monitis: Ille sibi blandiebatur. Quis exitus? Idem accidit illi quod Socrati, de quo quum iudices essent mitiorem sententiam pronunciaturi, ac reum ex more percontarentur qua pœna sese dignum existimaret, vt inquit in Prytaneo alar ex publico, qui honos apud Athenienses summus habebatur. Iudices tam arroganti voce prouocati damnarunt illum capitis. Ita quum Berquinū addixissent carceri, ille constanti vultu, appello, inquit, regem & pontificem. Qua voce iudices iritati pronuntiarunt, vt in Grauia exuretur. Vir incorruptissimis moribus: de dogmatibus mihi nondum liquet. Quod si hæc non mouet istum, saltem ne me inuoluat suo bello. Idem sæpe petieram a Berquino, & is se facturum promiserat: sed fefellit suo exitio, meo graui incommodo: Nunquam theologici censuras in me ædidissent, nisi ab illo fuissent lacesiti. Tantum de iudicio. Cætera cognosces e famulo meo fideli qui has perfert. Vale. Clariss. viro Assendelfio salutem plurimā. Datum Friburgi Brisgoiæ XXV. die Aprilis Anno M. D. XXXIII.

ni Georgio Paungartnero S.

librum quem patri dicaui videre cupis, fac ex ipso petas, Nam hic nullus occurrit, qui dignetur sarcinulam suscipere. De pensando officio non est, quod sis sollicitus optime adolescens. Inter

Gratiarum fœdere copulatos mutuæ sunt officiorum vices, mercedis nulla est ratio. Et tamen patris tui benignitas vltro non vulgari munere pensauit hoc officiolum meum, quæ ego sedulo cauissimè, ne quam *ἀνὰ ὄψιν* significationem darem. Misit poculum inauratum munus aptum homini Batauo, sed nunc minime Batauice bibulo. Iste tuus in me pietatis affectus mihi gratissimè est Georgi charissime, quem par est me mutuum erga te gerere. Quod si quid ex me tibi gratum accidit, quæ sane aut nihil esse reor, aut quæ minimi momenti non alia ratione melius retuleris gratiam, quàm si quotidie des operam vt teipso melior, hoc est optimi parentis similior euadas: quo quidem in stadio tuapte sponte gnauiter currentem, non est quod meo hortatu extimulem. Non te pœnitet vt scribis, voti tui, nec me pœnitet consilij mei. Idcirco etiam atq; etiam admo-
neo, vt ex optimis autoribus eligas optima. In hoc albo non est Erasmus, qui tibi fortasse videtur quam est, formosior, nimirum amoris lenocinio, cui *τὰ μὴ καλὰ καλὰ πέφανται* vt ait ille Siculus. Bene Vale, Friburgi XII. die Maij
M. D. XXXIII.

AD DAMIANVM

Des. Erasmus Roterod. Clariss. V. Damiano a
Goes, inuicissimi Lusitanie Regis
Thesaurario, primo S.

Quod famulus meus, præter salutem nihil ad te pertulit Damiane clarissime, nihil aliud in causa fuit, nisi quod non suspicabat te tam mature absoluta tam longa periodo tua (dicebas enim si recte memini te velle lustrare Germaniam & Galliam) redisse in Brabantiam. Quum me reliquisses, diu mecum ipe rixatus sum, quod tantum candidum amicum tam frigide excepisses. Primum in nomine tuo peregrinabar, tanquam per somnium recordans nomen illud in aliquorum ad me literis extare. Nullus est ferme dies quo non accipiam aliquas epistolas, interdum vno plures viginti. Accedebat languor, qui me compluribus iam mensibus nimium vrget familiariter. His rebus factum est, vt noctu demum renouata memoria, vno tantum colloquio vnaque; coena tam amico hospite frui licuerit. Nec in libello quem reliquisti sciebam quicquam esse tuum, priusquam te profecto, per ocium inspicerem. Et hac in parte mihi damno fuit tua modestia. Ex coenae colloquio sensi te esse virum bonum, vt olim loquebantur Romani, liberum, rectique ac pietatis amantem. In literis ad Amerbachium nulla erat tui mentio. Scriptae enim fuerant & obsignatae priusquam huc venires. Is tamen me sagacior

sagacior statim sensit ingenij tui dotes, egitq;
 mihi gratias quod talem ad ipsum misissem.
 Addebat sibi visum virum bonum & integrū
 Quam facile conciliantur cognata ingenia.
 Adeunt me interdum qui miram præ se ferunt
 beneuolentiam, quum aliquot interdum com-
 periam longe alios animo quam fronte. Ea
 res in causa est, vt nonnunquam frigidior sim
 in accipiendis peregrinis saluatoribus. Sed
 de te quum mei puderet, mihiq; ipse succense-
 rem, commodum superuenerunt duæ epistole
 tuæ quibus me consolaris, meq; mihi reconci-
 lias, etiam pro singulari humanitate si diuis
 placet gratias agens, nec hoc contentus istius
 insuper animi pignus ac monumentū, apud
 Erasmum Schetum reliquisti, quod nondum
 videre contigit, sed qui videre, prædicant esse
 rege dignum. Cæterum quo tu prolixius decla-
 res humanitatem tuam, hoc magis me pudet
 inhumanitatis meæ. Quid igitur superest, nisi
 vt quod hætenus cessatū est, iuxta Græcorum
 prouerbum posterioribus officijs sarciamus.
 Id vero clarissime iuuenis sic a me curabis, vt
 intelligas omnia potius mihi defuisse, quam
 studium ac propensam volūtatem. Quod ais
 Louanij iactatum a nescio quibus, me ab his
 stetisse, qui probant ἀπὸ στασίον βασιλικόν, que-
 risq; quid sit talibus respondendum. Quid ali-
 ud respondeas optime Damiane, quam illud
 e psalmis: Dentes eorum arma & sagitte, & lin-
 gua eorum gladius acutus. Quanquam satis
 scio tibi nequaquam istud a viro graui fuisse
 auditum.

AD DAMIANVM

auditum. sed a spermologo quopiam & acri-
 tomytho rabula, quo pestilentissimo hominũ
 genere nunc vndiq; scatet mundus. Nullus vn-
 quam mortalium vllam syllabam ex me audi-
 uit, approbantem aut improbantem hoc fa-
 ctum. Hoc apud omnes ingenue præ me tuli,
 mihi non vulgariter molestum esse principem
 aliqui felicissimum in eum Labyrinthum in-
 cidisse, cui cupiebam cum Cæsare per omnia
 conuenire, quod intelligerem id ad publicam
 orbis tranquillitatem summopere conducere.
 Quæ fuisset autem mea non dicam temeritas
 sed amentia, si nec postulatus nec rogatus de-
 re tam ardua pronunciaissem, de qua tot erudi-
 ti apud eam gentem episcopi, atq; ipse adeo
 legatus Apostolicus Laurentius Campegius
 vir vtriusq; iuris callentissimus, ferre sententiã
 cunctabantur. Merito amo τὸν μονάρχην, vt cu-
 ius animum semper propitium ac fauentem
 suum expertus. Quãquam ab eo tempore, quo
 cœpit hoc negotium agi, nihil ab eo beneficij
 accepi præter animi beneuolentiã. τὴν αὐτῶν
 σάωσιν multas de causis diligebam ac diligo
 idq; ni fallor, cum bonis omnibus, quam arbi-
 tror nec ipsi βασιλεῖ inuisam esse. Cæsari prin-
 cipi meo, cui iuratus sum consiliarius, præcla-
 re de me studijsq; meis merito, nisi me agno-
 scam omnia debere, aut vehementer stolidus
 sim, aut insigniter ingratus. Vnde igitur mihi
 mens tam leua, vt vltro me tam inuidioso ne-
 gotio inuoluerem, ad quod si fuisset vel roga-
 tus

A G O E S

rus vel flagitatus, manibus pedibusq; fuerim
 recusaturus. Nullus vnquam principum super
 hoc argumento meam requisit sententiam.
 Tantum ante annos duos, adierunt me duo
 ex aula Casaris nobiles, vno atq; altero collo
 quio vigentes me, vt quid de ea causa senti
 rem, exponerem. Respondi id quod erat res,
 me nunquam ad eam quæstionem intendisse
 animum, de qua viderem summòs tum auto
 ritate tum eruditione viros tot annis ambige
 re. Facillimum esse pronuntiare quid ego op
 tarem, at pronuntiare quid ius diuinum atq;
 humanum concederet negaretve non modo
 multorum dierum cõsiderationem requirere,
 verumetiam circumstantiarum causæ cog
 nitionem. Illi professi se nihil ex mandato Cæsa
 ris agere, discesserunt. Præterea nemo morta
 lium me super hoc interpellauit negotio. Ergo
 quum sit impudentissimum mēdaciū quod
 nugator ille quisquis fuit ad te pertulit, suspi
 cortamen vnde arripuerit occasionem, vt iu
 xta prouerbium, malis præter occasionem ni
 hil deest, ad quoduis audendum facinus. Ei
 quem ὁ βασιλευς dicitur socerum asciscere, di
 caram P salmum vigesimum secundum, idq;
 ante annos complures, vt id facerem ab ipso
 rogatus. Est enim vir vt vno ore prædicant o
 mnes vnus prope inter nobiles eruditus, ani
 moq; plane philosophico. Hoc officium meū
 grato amplexus animo, petiit, vt aliquid æde
 rem in Symbolum quod dicitur Apostolorū.
 Feci quod voluit, eoq; lubentius, quod res ad
 omnium

AD DAMIANVM

omnium vtilitatem facere videretur. Hic nulum verbum est, quo ad τὸ ἀποστασίον causam attinet, cuius tamen vir ille, vt accipio, nec autor nec instigator fuit, vtpote quietis quam opum aut honoris amantior. Quum Cæsar & Franciscus Galliarum rex bellis inter se conflictarentur, vtriq; dicaui meas lucubrations, neq; quisquam extitit, qui clamitaret me ab hoste Cæsaris stare. Quanto minus habuit frontis, qui calūniam istam fabricatus est: Sed hoc de nugamento plus satis. Venio nunc ad eum epistolæ tuæ locum, quo pio affectu deploras Pilapianæ gentis exitium, quæ per Christianos principes spoliatur externis bonis, nec sinitur internis bonis detescere, premitur humano iugo, nec docetur suavi Christi iugo colla submittere. Proceres enim illi qui victorias præda metiuntur malunt imperare beluis quam hominibus. Ea res in causa est, vt pauciores gentes quæ Christū ignorant ad Ecclesiæ consortium semet adiungant, videntes sese non ad Christianismū, sed ad rapinam ac miseram seruitutem peti, & quicquid est malorum morum insignius esse in vita Christianorum. Multo aliud est negotiari, aliud pietatis negotium agere. Itaq; victorias ducis illius egregij quidem ac fortunati, qui tot vrbes litorales spoliavit, coniectis in mare, quibus vehendis naues nō sufficiebant, vt ingenue quod res est fatear, non absq; dolore legi. Sed de negotio militari, præsertim eo cuius qualitatem & circumstantias parum cognitas

cognitas habeo, satius fuerit me non pronun-
 ciare: Illud in genere dicam: avaritiam & im-
perandi libidinem non minimam esse causam.
quor religio Christiana in has sit contracta an-
gustias. Mansuetudine ac beneficentia ciue-
 rantur & ad manum veniunt etiam seræ, sæ-
 uitia ac maleficijs efferantur & illa quæ na-
 tura mansueta sunt. Quod autem hac in re
per me cupis fieri, per quam lubens obiero. Ve-
 reor tamen vt possim hisce nundinis. Sero re-
 dijt ex Anglia famulus meus, & qui hic adest
 typographus vnus, mecum totam languit æ-
 statem. Adnitatur tamen. Quod famulus meus
 percelli non potuit, vt vel opera vel pecunia
 tua yteretur, nihil illi mandaram, nisi vt ybiq;
 vitaret omnem petacitatis speciem, meminissetq;
 illius vetusti prouerbij, *οὐτε πάντα, οὐτε πάν-
 τα, οὐτε παρὰ πάντων.* Curaram autem ne quid
 illi posset deesse. Oppidum de quo tibi narra-
 tum est, Germanis dicitur Schiltach: Adest a
 Friburgo octo millibus Germanicis bene ma-
 gnis: de quo an omnia vera sint quæ vulgo
 iactantur, non ausim affirmare. Illud nimis
 verum est, totum subito conflagrasse, mulie-
 rem confessam supplicio affectam. Confla-
 gratio accidit quarto Idus Aprilis, qui dies
 erat Iouis ante Pascha, Anno a Christo pas-
 so M. D. XXXIII. Quidam eius oppidi ci-
 ues apud huius vrbis magistratum rem ita ge-
 stam pro comperto narrarunt, quemadmo-
 dum mihi retulit Henricus Glareanus quan-
 tum meminisse possum; Demon sibilo signum
dedit,

A D D A M I A N V M

dedit, e quadam ædium parte, Caupo⁹ suspicans esse furem ascendit; neminem reperit. Sed idem signum rursus ex altiore cœnaculo redditum est. Et huc conscendit caupo furem persequens; Quum nec illic quisquam apparet, si bilus auditus est e fastigio fumarij. Illico tetigit cauponis animum, esse dæmoniacū quiddā. Iubet suos esse presenti animo. Acciti sunt sacerdotes duo, adhibitus exorcismus: Respōdit se esse dæmonem. Rogatus quid illic ageret, ait se velle exurere oppidum⁹. Minitantib⁹ sacrificis, respōdit se pro nihilo ducere minas illorum, quod alter esset scortator, vterq; fur, Aliquanto post mulierculam qui cum habuerat consuetudinem annis quatuordecim, quū interim illa quotānis & confiteret & acciperet eucharistiam, sustulit in aerem, imposuitq; fumarij fastigio. Tradidit ollam, iussit vt inuertet. Inuertit, & intra horam totum oppidum exustum est. An dæmon indignatus ob inductum riualem cauponis filium, & oppidū perdidit, & mulierem prodidit, certum nō audiui: non est tamen veri dissimile: Huius facti vicini tam constans est fama, vt fictum videri non queat. Feruntur & alia huius generis, sed non libet aures tuas vulgi fabulis remorari. Bonifacius Amerbachius habet epistolam tuam. Hunc tibi polliceor constantem & perpetuum amicum, atq; adeo ministrum fidelem iuxta ac diligentem si quid per eum fieri voles Vnum hunc, vt præsens dicebam præsenti, habet Germaniā vere aureum ac gemmeum, aut si quid

**si quid his est preciosus. Talis autem ingenij
 ad quamlibet preciosas opes nulla est compa-
 ratio. An tamen Germani nomine censeretur
 beat ignoro, certe Glareanus non pateretur.
 Rauracorum est Basilea, & habet ea ciuitas pe-
 culiaris cuiusdam ciuilitatis non obscura ve-
 stigia e Synodo vniuersali relicta, quæ illic se-
 decim annis durasse fertur. Efficiam autem vt
 plures & norint & ament Damianum, quod
 mihi bonum erit atq; commodum, quippe qui
 non mediocri nominis mei lucro sum id fa-
 cturus. Tam splendidum munus vltro ab in-
 uictissimo Lusitanæ rege oblatum ex animo
 tibi gratulor, atq; vt faustum felixq; sit precor.
 Si quando inciderit opportunitas, rogo excu-
 ses illam præfationem meam in Chrystos-
 tum. Eram multis verbis diligenter instru-
 ctus, a Lusitano quodam, sed mendose. Hic
 casus mihi parum felix poterit alio sarciri offi-
 cio. Si quid scribes ad Hieronymum Frobe-
 nium, tuto ad me perueniet. Moliebar redi-
 tum in Brabantiam, sed quum aliæ res mul-
 tæ, tum luppiter perpetuo infensus, & valetus
 do cœli asperioris impatiens cogunt hic
 durare, vsque ad Zephyros & no-
 uam hirundinem. Bene Va-
 le. Datum Friburgi Bris-
 goiæ. VIII. Calend.
 Augusti. M. D.
 XXXIII.**

e

ERASMVS ROT. FRANCISCO

Rupilio LL. Doctori S.

Go vero mi Rupili Cholero nostro magnis multisq; nominibus obstrictus, & isto metum libenter tum plurimum debere profiteor, quod instantia sua tuum pudorem expugnarit compuleritq; vt ad me scriberes, vt in amicorum meorū numero profitereris nomen tuum, tātum abest vt locus vltus apud me sit isti crimini's translationi, qua vis me culpam & offensionem in Cholero reijcere, qui te vt scribis, ex verecundo impudentem, ex modesto molestum reddidit. Illi quidem iam gratias egi per literas: tibi verò qđ ex gratiarum legibus vltro polliceris, ego vicissim bona fide polliceor, si qđ extiterit in quo requires officium meum, aut vt non requiras, vbi res ipsa postulabit amici partes. Mihi iam nimium viuaci, mors plerosq; amicos ademit non Romę tantum, sed in Anglia, Gallia Germania & Polonia quoq;. Illud igitur mihi per gratum erit, si quando significare dignaberis quid Romę geratur, modo sit aliquid eius generis, vt tuto literis committi queat. Quę scribis de benignissimo Mœcenate tuo Paungartnero mihi summę fuere voluptati, non ob id tātum, quod hominis amicissimi commodis non minus ac meis delecter, verum etiā quod mihi velut commentarium suggeris ad illustrandam illius gloriā: quam ipsius quidem modestia

modestia nequaquam ambit scio, sed ad bonos mores conducit publicitus, excellentium virorum virtutes non abdi, sed ad imitationē in teatro orbis proponi. Utinam autē ad id præstandum suppetat mihi orationis facultas, quantam illius requirunt merita, quantamq; tu fortassis adesse credis. Vt cunq; id est, conabor tamen, idq; breui, fauēte Christo. Sed heus tu in hbc quoq; tuam operam mihi commodes oportet, vt efficias ne mea sedulitas offendat viri prudentissimi modestiam. Vt hoc au-derem compluriū hortatu sum animatus, sed præcipue Zasij, cuius autoritatem in omnibus nō aliter q̄ oraculum sequi soleo. Libebat quidem at nō vacabat in præsentia pluribus tecum. Vale, & Logum si isthic adest meis saluta verbis. Datum apud Friburgum Brisgoiæ, VIII, die mensis Septem. M. D. XXXIII. Si placeat *αὐτοῦ γὰρ εἰς* ne offendat *κακῶς γὰρ εἰς*. Sic sum, Me tua *κακῶς γὰρ εἰς* nunquam offendet.
Des. Erasmus Rot. Paulo Sadoletō S.

Vid ni ego me splendido lucro auctum esse gaudeam ornatissime inuenis, quum tu præclaras animi dotes, quas ego iā olim in R. D. Iacobo Sadoletō patruo tuo nō amo tantum verum etiam suspicio venerorq; admirabilem eloquentiam cum singulari sapientia pietate, modestiaq; coniunctam, sic representes in tuis ad me literis, vt idē ille mihi in te repubescere videatur. Haec enī igitur est quod mihi gratu-

A D M E S I A S

ler. Tibi vero etiã gratias ago mi Paulẽ quod
 tua prædicatione cohonestas nomẽ meum;
 vtcunq; tu pro singulari modestia tua hoc of-
 ficiũ eleuas. Dialogum de studijs recte insti-
 tuendis per Bonifacium Amerbachium acce-
 peram priusquam tu mitteres: & quanquam
 eram negotijs ac molestijs obrutus, tamen in-
 ter dum animi lassitudinem illius lectione refi-
 ciebam, donec inundans occupationum pela-
 gus coegit eum seponere: quem tamẽ mox re-
 petam non inquieturus donec totum deuo-
 raro, interim & te fruar qua licet, & patruo tuo
 quãdo aliter fatis negatũ est. Illud scito, R.D.
 patruũ tuũ inter syncerissimos amicos meos
 principem tenere locũ, idq; suo merito, ei pro-
 ximus tibi dabitur, qui illi simillimus es. Ha-
 bes epistolam *αὐτοῦ γραφον* & ex tempore vna
 cum dispunctis & adiectis: quod tu familiaris-
 tatis argumentum interpretaberis potius quã
 negligentia. Vale. Apud Friburgum Brisgoiẽ
 III. Cal. Septemb. M. D. XXXIII.

DES. ERAS. ROT. CLARISSI

mis viris Petro & Christophoro
 Mesijs fratribus S.

T hoc compendij faciam viri
 nobilissimi, amborum episto-
 lis aliquot vnica respondebo
 Pridem accepi literas a vobis
 expostulantes, vel quæ est ve-
 stra ciuilitas, deplorantes po-
 tius, quod ad vestra scripta ni-
 hil respondiſsem. Ea res mihi summopere gra-
 ta fuit

ta fuit, quippe declarans vestrum erga me studium haud quaquam vulgare. Flagranti enim desiderio omnis mora longa est, cui leuata est etiam celeritas. Sed posthac velim reputet vestra prudentia, quot montes, quot campi, quot maria nos dirimant, & per quas ambages epistolae a Friburgo Brisgoiae ad Hispalim Hispaniae perferantur, quam hoc ipsum cuiusdam felicitatis est, si perferantur, vel resignatae ac semilacerae. Quod si fors acciderit, ut ad aliquas non respondeam, humanitatis vestrae fuerit huic aetati, ut nullis studiorum laboribus oneretur, nullis morbis frangatur, iam suapte sponte fathiscenti dare veniam: praesertim, quam vniuersis tot ad me literarum inundent fasciculi idque propemodum quotidie, ut interdum vix suppetat otium ad legendum, tantum abest ut vacet respondere singulis. Illud certe vobis usque persuasum sit, siue rescribam siue obticescam, vestrum istum erga me fauorem esse mihi gratissimum, epistolas autem non gratas modo verum etiam iucundas. Postremis literis quas ante paucos dies recepi significatis meas per bibliopolam esse redditas, quae res mihi non minori voluptati fuit quam vobis. Haec praefatus ad rem accingor ἀλλὰ λέγω κοινῶς. Inhumauus sim, nisi vestrum erga me studium amplectar, nec vestrae diffido prudentiae. Nam fieri potest, ut in hoc negotio perspicaciores sitis quam ego. Meo tamen animo etiam nunc sedet prior illa sententia, quam censui consultius esse nobile illum cōtatorē imitari, qui maluit sedendo quam pugnando vincere: praesertim

quum

A D M E S I A S

quā nō sit monomachia, vt vnus cū vno committatur, neq; res sit vni cū duobus, q̄q̄ accipimus Herculē se duobus imparē fuisse p̄fessum sed vni aduersus tot myrmecias, tot sp̄hecias, tot ranarū phalanges, tot picarū tot gryllorū gargara, tot sturnorū & graculorum examina cōfligendum sit, vt etiā si nec aculeos haberēt, nec rostra, nec vngues, tamen ipso garritu possent hominem quamuis durum exanimare. Quortes reieci manifestas & impudentes illorum calumnias: Et tamen perinde quasi nihil sit actum in hodiernum vsq; diem occinuntur mihi vetera mendacia, idq; libris etiam æditis: Erasmus facit confessionem arbitrariam, damnat omnes ceremonias, irridet cultum diuorum, irridet ritus ecclesiasticos, reijcit ieiunia Christianorum, damnat ciborum abstinentiam, soluit sacerdotum cōlibatum, destruit vota & ritus monachorum, damnat constitutiones humanas. Quid multis? strauit viā Lutero. Iam qui fingunt modestiam, quo maiorem cum fide calumnientur, aiunt se credere me bonum virum esse, nec illa in hoc scripsisse vt hī rerum tumultus consequerentur. Collaudant etiam quod nunc diuersa scribam. Hic nimirum hic est nigrae succus loliginis, hæc est erugo mera. Alijs isto colore patrocinentur, ego sic defendi nolo. Illud ingenue fassus sum & fateor, si præscissem hoc seculum exoriturum, multa aut non scripsissem quæ scripsi, aut aliter scripsissem, quædam etiam nō fecissem quæ feci, Prudentis inquit est diuinare futura. fateor,

teor, sed non omnia. Agnosco tamen aliqua ex parte simplicitatem & incogitantiam meam. Ista tamen quæ mihi toties obgannunt nusquam reperiuntur in scriptis meis, tantum absit malitiosus interpres: & in declarationibus meis quas isti Palinodias esse putant cuiuslibet titulo, nihil expono secus quam sentiebam quum illa scriberem, aut quam verbis expressi: rursus excipio lectorem iniquum, cui nihil satis circumspecte scribi potest. Ego studiosis ac bonis viris scribebam annotatiunculas, aut commentarios, non arbitrabar me scribere cautiones aut Syngraphas forenses. Verum isti iam mitescunt ut scribitis. Non magis refert viri clarissimi, quam mitescant in me, magis admiror nondum esse delassatos sed utinam vere mitescant ad imaginem illius qui dixit: Discite a me quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris. Tales aliquot arbitror & inter istos esse, sed nescio qua mea infelicitate fit, ut in quos impingo tam feroces tamque implacabiles commotiam, ut tutius sit cum quouis Cardinale commictari quam cum illis, citiusque placaturus sim quemuis regum aut pontificum offensum quam unum ex istis qui se iactant mundo mortuos, quum vix in alio mortalium genere magis uiuat regnetque mundus, paucos exceptos volo, utinam possem quamplurimos. Nuperrime nouus quidam exortus est, qui pro ciuili admonitione ipsi non utili tantum verum etiam necessaria, sic respondit quasi lapidibus a me fuisset

A D M E S I A S

impetitus. Equidem arbitrabar mihi rem fore cum ingenio sedato ac philosophico, sed videor impegisse in Citeriam quampiam, adeo nihil non rapit ad male dicendi occasionē. Vt enim omittam veteres illas ac solennes fabulas, quibus illi solent sua condire conuiuia, obicit mihi quod in literis, imo vt ille loquitur, in omni mortalium genere primus, imo non primus sed solus esse velim, Quod quum sit impudens mendacium & atrox conuuium, tamē absque risu legere non potui. Ego me ipsum haud alio loco pono haud q̄ quondam oraculū posuit Megarēses. Ac ne qd dicā de studiorum proceribus, quorum nulli me vnquam æquauī, video & gaudeo vbiq; terrarum efflorescere iuvenes, qui me in omni literarum genere multis præcurrant parasangis. Impingit & liuorem, sed nullum adfert argumentum, tantum infigit aculeum. Fateor meam naturam multis vitijs fuisse obnoxiam, verum si satis intelligo quid sit liuor, nullum huius affectus assultum vnquam in me sensi, gratia Christo, Arbitror enim esse liuorem, quum quis vritur aliena felicitate, quæ tamen ipsi nihil adferat incommodi. Nam si quis doleat hostem euehi ad dignitatem, quod iam futura sit illi paratior lædendi facultas, metus est potius quam inuidia. At ego quendam olim capitalem hostem ad summos honores euectum etiam gauisus sum, quod sæpenumero fiat, vt magnæ dignitatis accessio siue per contemptum aduersarij, siue quia non vacat pernegotia, finiat

conten-

contentionem: quod in Adriano ferunt usu venisse: qui factus imperator forte obuius qui cum acres exercuerat inimicitias, nihil aliud dixit, quam euasisti. Addit aliud crimē plusquam capitale, sed multo omnium vanissimum. Ait se suis oculis vidisse ac legisse epistolā meam, in qua scripserim aperte, nullū in religione Christiana maius malū inueniri potuisse, quā quum religiones istæ repertæ sunt. Quæ voces vnumquam inciderunt in animum meum, ita nunquam inciderunt, neque calamo neque lingua. Quid fingi potuit atrocius ad concitandas vniuersas monachorum cateruas in existimatum meum? Addit: Dices epistolam non esse tuam. Vtinam non sit. Si epistola habet ea verba, quæ recitat, certo sciat non esse meam, sed ab impuro nebulone spiritu diabolico confictam esse. Nec desunt hisce temporibus istius modi stratagematum artifices. Sin est ea quæ fertur ad Seruatium, nihil ibi simile scriptum comperiet: tantum illa de quodam, qui puerilibus annis per tutores & alios protrusus fuerat in religionem, hūc ferme in modum loquitur. Quum multæ essent illius infelicitates nihil tamē in omni vita accidisse infelicius, quā quod compulsus esset in hoc vitæ genus ad quod nec animo nec corpore compositus esset. opinor hic nihil esse quod iure queat reprehendi. Iam si sensit epistolam fuisse fictam, quæ quod & dubium erat & latebat prodit orbis in quod legerat parum meminit, cuius obsecro gravitatis erat, in conuictio tam capitali

AD MESIAS

In cogitantem esse: Cætera non libet persequi.
 Atque hæc qui töties deuorat, nec ad ista vel
 calamum habet vel linguam, censetur iracun-
 dus. Ipsi si simili perfunderentur aceto, quo-
 modo furerent? Equidem in tanto conuictio-
 rum strepitu facile me consolor Paulino dicto.
 Quem diligit dominus castigat, flagellat au-
 tem omnem filium quem recipit. Nec illiben-
 ter vsurpo Christianissimū beati Augustini di-
 ctum: Domine hic seca, hic ure, vt parcas inæ-
 ternum: est aliquid vel sic cōformem fieri ima-
 gini Christi. Ille viuens agnus ipsa puritate pu-
 rior, quid non audiuit a pharisæis? Vinolētus
 seductor populi, dæmoniācus, blasphemus.
 Quod ludibrii genus non passus est a militi-
 bus cōsputus, arundine percussus, spinis coro-
 natus, colaphis & alapis cæsus: quur ego qui
 duriora commerui recusem flagellari, conspui
 cædique maledictis hominum procacium, atque
 hoc clementi pharmaco purgari? Consola-
 tur & illud animum meum, quod a sanctis vi-
 ris dictum & ab æque sanctis probatum est,
 Longe alia esse iudicia Dei, alia hominum.
 Quod si istis sedet sentētia nō cōquiescere do-
 nec me ad crucem adegerint, orabo dominū
 vt mihi largiatur patientiam, illis mētem me-
 liorem. Interea mihi decretum est cum hoc a-
 nimantium genere posthac nec habere simul-
 tatem, nec arctā necessitudinem: alioqui Chri-
 stianam pacē habere cupio cum omnibus, da-
 boque operam vt id assequar, quod quidem in
 me erit. Hoc animo velim omnes etiā esse qui
 pro me

pro me depugnant. Postremo fingite me vnū cum vno commissum, an nō æquissimum est, vt senex iuueni cedam harenam? Vetus exemplum est, sexagenarios de pontibus deiici, an nō igitur tempus est vt ego iam prope septuagenarius me subducam e studiorū comitijs? ac ius suffragiorum alijs cedam? Multo autē equius est vt a iuuenilibus digladiationib⁹ ab, stineam. Mira est humanorum ingeniorū per- uicacia, & sibi quisq; pulcher est. Postremo quibuscunq; plurimis tegimur, homines sumus omnes non angeli. Fateor absq; literis ἀβιωτων εἶναι τὸν βίον, at nō uiuit absq; literis, qui piorum hominum euoluendis libris semet oblectat. Ago nunc rem seriam, ea cuiusmodi sit, e libello quem simul cum hac epistola recipietis cognoscatis licebit. Titulus est, De præparatione ad mortem. Accepi & Christophori Fontani epistolam, mire facetam & argutā. Quam ille multa paucis expedit: Vehementer arrisit hominis ingenium, quod tamen in argumento plausibiliore cupiam exerceri. Itaq; scriptū hoc non fuisse euulgatum gaudeo. Dignatus est ille librum Franciscani maiore honore quā ego: totum vt apparet deuorauit. Ego tantum paginas aliquot degustauī, idq; carptim, mox que libellum misi Alphonso Valdesio, quemamicum longe candidissimum mihi fatā videntur inuidisse. Epistolam meam quā cogitatis ædere, si nondum est euulgata: premi malim. Desiderant, inquitis, in te modestiā. His ea epistola obturabit os, vt pote modestissime scripta.

AD MESIAS

pta. Quid facias varijs ac morosis hominum
iudicijs? Quid falsis & atrocibus calumnijs
interdum & furiosis conuicijs, vltro lacerant
hominem, vindicant sibi Christianam mode-
stiam, & in eo qui suam innocētiam defendit
ab impietatis crimine desiderant modestiam
Quam obsecro modestiam? Vt pro maledi-
ctis & calumnijs gratias agat, & in gratiam
ipsorum fateatur impietatis crimen a quo se
nouit esse purum. Nec istorum refert quod ea
res gigneret graue infirmorum offendiculum:
tam accuratam honoris sui rationem haberi
volunt. Quid isti modestiam appellent non-
dum satis intelligo. At sunt aliquot, atq; hi
quidem nec indocti nec leues, qui in apolo-
gijs meis improbant immodicam modestiā,
existimantes malo nodo malum fuisse adhi-
bendum cuneum; & si requirunt modestiæ no-
stræ specimen, legant Declarationes meas.
Quanquam æqui iudices fatentur me nusquā
oblitum moderationis ac ciuilitatis, præterq̄
in Apologia qua respondeo Sutori. Is enim
quum haberet malam causam, & versaretur
in argumēto de quo iudicare nō poterat tñ ef-
freni petulantia debacchatus est in me vir &
theologus & Cartusianus. Quid igitur? an isti
protinus ob vnā epistolā mein immodesto-
rum album adscribent? Non arbitror. Sed alij
dicent esse fucum, alij causabuntur me facere
quod galli gallinacei victi solēt, demissis alis
e certamine fugere: ac pro modesto iactabūt
esse timidum. Quin & illud auguror futurum
vt epi

solam epistola pariat : si ista prodierit in publicum, is cui scripta est non sinet premi suam. Nam ea quoque cum vestris literis mihi reddita est. Quæ quò animo scripta sit deus nouit, ego certe in bonam partem interpretor. Non enim oportet suspicacem esse Christianã charitatem. Salutabitis hominem meis verbis amanter, simulque persuadebitis. nequaquam esse malevolentiaẽ quod non respondeo. Imò ob hoc ipsum non respondeo quod cupiam mutuatam inter nos benevolentiam esse perpetuam. Verum est quod Græci dicere solent, multorũ amicitias silentio dirimi : sed rursus experimento verũ esse cõperi, quãdã amicitias melius ali silentio quam colloquijs aut literarum vicissitudine. Sum frequenter in scribẽdo simplicior, aliorum animos ex meo æstimans. Verum ea res mihi non raro male cessit. Vos quoque vestra humanitate dignum feceritis, si iuuenis animosi cursum non impediatis. Fortassis eueniet illi quod solet vino generoso. Acerbius est, dum est mustum, verum posteaquam etate deferbuerit fit mitius. Aliquid dandum est iuuentuti, quæ philautiaẽ lenocinio, modo ne sit immodica, extimulatur ad industriam honestosque labores. Habeo gratiã vestraẽ diligentiaẽ quod Lodouici Viuis epistolam ad me miseritis: quam si scripsit ex animo suspicari videtur me refrixisse in amicitia, quæ literis suis laudarit Franciscanum : quæ suspicio videtur & in vestros animos demigrasse, sed eam non patiar altius insidere. Itaque vobis tan-

AD MESIAS

bis tanquam e tripode dictum certum & infideli-
bitatum esse volo, istius rei ne leuissimam qui-
dem cogitationem vnquam descendisse in pe-
ctus meum. Imo ex laudatricibus illis episto-
lis vnicam duntaxat legi eamq; per breuem.
Habebat commendationem, sed ita tempera-
tam, vt facile quiuis sentire posset, Viuem gef-
fisse morem hoc officiolum flagitanti. Quir
autem essem a Viue alienior, quod amicitiam
haberet cum eo qui cum mihi similtas inter-
cederet, quum id ne a famulis quidem meis
vnquam postularim, modo sic exerceant a-
micitiam, vt me non lædant. Louanij quum
~~mihi esset capitalis digladiatio cum Britan-~~
no, Viues habebat interim cum eo non amicitia-
tam tantum, sed familiaritatem quoque, nec
deerat qui prædicarent Britannum illius o-
pera fuisse adiutum. Mihi tamen ob id nun-
quam pilo minus charus fuit Viues, eamque
de viro docto insimulationem manibus pedi-
busq; repuli. Soleo quosdam amicos vltro ad-
monere, ne mea causa recederent ab amicitia
eorum quibus cum mihi incidere concerta-
tio, perspiciens hoc expedire ad finiendas s-
multates: Demiror autem vnde Viues eam cõ-
ceperit suspicionem, nisi forte quod ad ipsum
rarius do literas. Ego vero ad veteres & explo-
ratos amicos non temere scribo, nisi quid in-
ciderit occasionis. Nulla est regio vbi non ha-
beam aliquot amicõs. Quod si quoties vni
scribo cogar omnibus scribere, duris profecto
legibus mecum agatur. Proinde si vobis hic
scrupus

FRATRES 40

lus exemptus est. Viuis suspitioni primo quo
que tempore medebor. Superest viri clarissi-
mi, vt vobis pro isto erga me studio gratias a-
gam. Christophoro Fontano salutem pluri-
mam. Datum apud Friburgum Brisgoiæ pri-
die Natalis domini Anno M.D.XXXIII.

FINIS.

**ANTVERPIAE IN OFFICINA
HILLENIANA ANNO
M. D. XXXIII.**

magna fortuna solet esse sepe
comesa stultitia :-

Quem respicit

